КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИЛИМ
МИНИСТРЛИГИ

USAID
АМЕРИКАНЫН ЭЛИНЕН

БАШТАЛГЫЧ КЛАССТАРДА КОШУМЧА ОКУУ МАТЕРИАЛДАРЫН КОЛДОНУУ БОЮНЧА

МЕТОДИКАЛЫК КОЛДОНМО

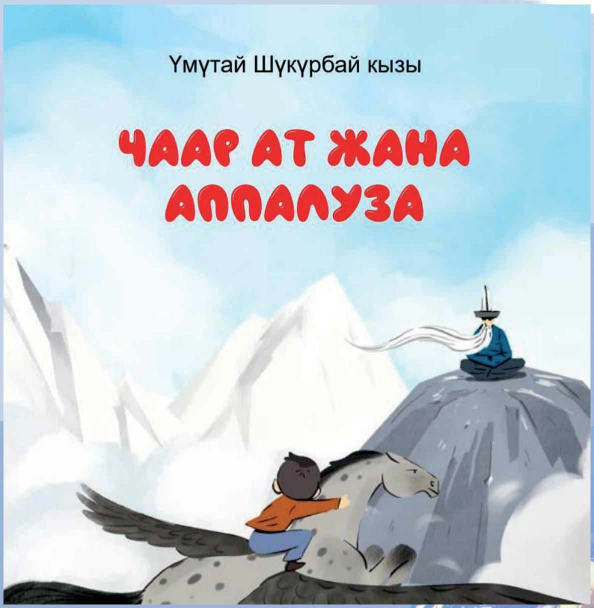

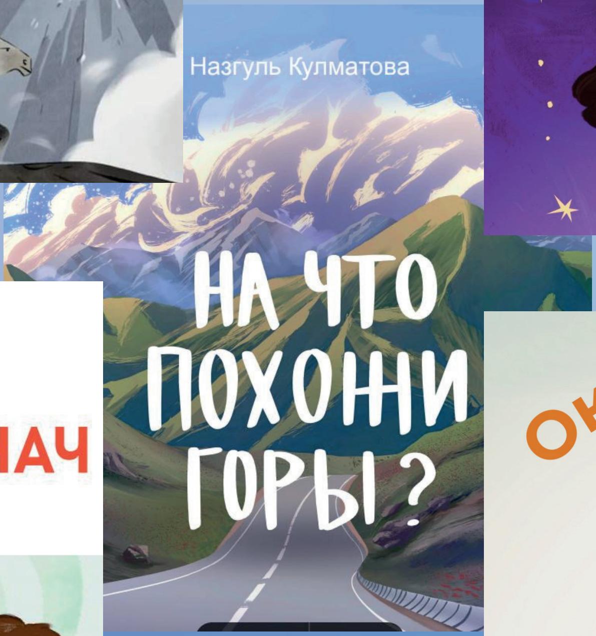

Башталгыч класстарда
кошумча окуу материалдарын колдонуу боюнча

МЕТОДИКАЛЫК КОЛДОНМО

Бул басылма АКШнын эл аралык өнүктүрүү агенттиги (USAID) аркылуу көрсөтүлгөн Америка элинин колдоосу менен түзүлдү. Басылманын мазмуну USAIDдин же АКШ Өкмөтүнүн пикирин милдеттүү түрдө чагылдырбайт.

УДК 372.3 /.4
ББК 74.26
Б 33

Б 33 **Башталгыч класстарда кошумча окуу материалдарын колдонуу боюнча методикалык колдонмо /**
Иштеп чыгуучулар / түзүүчүлөр: Абдухамидова Б.А., Юсупова А. Д., Хамзина С. А., Кабылбаева Н.Т. -Б: 2024 - 102 б.

ISBN 978-9967-9534-8-2

Бул методикалык колдонмо "Окуу керемет!" долбоорунун алкагында (2019-2024 ж.ж.) иштелип чыккан жана адаптацияланган балдар китептерин сабакта колдонуу сценарийлерин камтыйт. Тексттер менен иштөөдө окуганын түшүнүү жана талдоо, жаңы тексттерди түзүү жана башталгыч мектепте окуучулар үчүн зарыл болгон бөлөк окуу жана түшүнүү көндүмдөрүн өнүктүрүүгө багытталган ар кандай окутуу стратегиялары сунушталат. Колдонмону түзүүчүлөр бул колдонмого кирген сценарийлерди иштеп чыккан бардык мугалимдерге ыраазычылык билдиришет.

Кыргыз билим берүү академиясынын Окумуштуулар кеңеши тарабынан 2024-жылдын 28-июнда бекитилген жана жалпы билим берүү уюмдарында колдонууга сунушталган.

ISBN 978-9967-9534-8-2
УДК 372.3 /.4
ББК 74.26

МАЗМУНУ

КИРИШҮҮ 3
Башталгыч мектептин окуу процессинде көркөм жана илимий таанып-билүү адабияттары менен иштөөнүн баалуулугу 3
Балдар китептерин пайдаланууга карата иштелип чыккан сценарийлер жана алардын түзүлүшү 4

1. БАЛДАР КИТЕПТЕРИНИН ТҮРЛӨРҮ ЖАНА АЛАР МЕНЕН ИШТӨӨГӨ КАРАТА СЦЕНАРИЙЛЕР 5
Балдар китептеринин түрлөрү жана алар мүнөздөмөсү 5

2. ЭЛЕКТРОНДУК БАЛДАР КИТЕПТЕРИНИН КАТАЛОГУ ЖАНА АНЫ МЕНЕН ИШТӨӨ ЖОЛДОРУ 27
Электрондук балдар китептерин каталогу деген эмне? 27
Электрондук балдар китептеринин каталогу кимдер үчүн арналып түзүлгөн? 30
Электрондук балдар китептеринин каталогу менен кантип иштөөгө болот? 30

КОРУТУНДУ 31

ТИРКЕМЕЛЕР 32
Кыргыз тилиндеги балдар китептерин колдонуунун болжолдуу сценарийлери 32

КИРИШҮҮ

Балдар үй-бүлөөдөн, бала бакчадан, башталгыч класстан тартып ар түрдүү китептердин, окурман адамдардын чөйрөсүндө болуусу маанилүү. Окуу мектепте мыкты билим алуу үчүн түптөөчү көндүм болуп саналат. Окуу көндүмүн калыптандыруу үчүн окуу китептерин гана колдонуу жетишсиз; ал үчүн ар бир предметтин окуу максаттарына, милдеттерине ылайык келген, баланын кызыгууларына ылайык келген кошумча сапаттуу, түрдүү жанрдагы балдар китептери болууга тийиш.

Албетте, балдар китептерин алардын жаш курагына, классына, негизги окуу көндүмдөрүнүн (тыбыштарды кабыл алуу, алфавитти билүү, шар окуу, сөз байлыгы, окуганын/укканын түшүнүү) өнүгүү деңгээлине жана ар бир окуучунун кызыгууларына ылайык тандап алуу маанилүү. Бул китептер окуучулардын билимдерин, ой жүгүртүүлөрүн, көз караштарын тереңдетүүгө, алган жаңы маалыматтарын турмуштук тажрыйбалары менен байланыштырууга көмөктөшөт. Адабий окуу, кыргыз тили, мекен таануу, математика, көркөм өнөр ж.б. окуу предметтерин окуп-үйрөтүүдө балдар китептерин окуу үчүн окуучуларга ар кандай китептерди тандап алуу укугун жана мүмкүнчүлүгүн берүү менен окутуу процессин ыңгайлуу, кызыктуу жана жагымдуу кылууга, балдардын логикалык ой жүгүртүүлөрүнүн, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүнүн өнүгүүсүнө, негизги компетенттүүлүктөрүнүн калыптануусуна өбөлгө түзгөн предмет аралык байланыштарды түзүүгө да мүмкүнчүлүк жаралат.

1-4-класстардын окуучуларына сунушталган жаңы балдар китептеринин топтому түрдүү тематикада (мекен, жаратылыш, достук, ынтымак, туура тамактануу, ден соолукту чыңдоо ж.б.), жанры боюнча (ырлар, аңгемелер, жомоктор, фэнтези, фантастика, маалыматтык китептер ж.б.) жана ар бир класстын деңгээлине жараша (мисалы, 1-класстар үчүн – 1.1, 1.2, 1.3 деңгээлдери, ж.б.) да ар түрдүү китептерди, алардын ичинде жаңы түрдөгү, тактап айтканда, чоң форматтагы китептерди, декоддоо көндүмүн калыптандыруу үчүн китептерди жана аудиокитептерди камтыйт.

Аталган **методикалык колдонмонун максаты** жогоруда белгиленген балдар китептерин башталгыч класстарда түрдүү предметтерди окутууда кошумча материал катары тандап алууга, тексттердин тематикасына, жанрына, деңгээлине жараша иштөөгө карата мугалимдерге багыт берүү; электрондук балдар китептеринин каталогу менен тааныштыруу жана аны менен иштөө жолдорун көрсөтүү болуп саналат.

Башталгыч мектептин окуу процессинде көркөм жана илимий таанып-билүү адабияттары менен иштөөнүн баалуулугу

1-ден, окуучулардын окуу процессине тартылышына өбөлгө түзөт, анткени белгилүү бир окуу көндүмдөрүн өнүктүрүүдө ар кандай жанрдагы тексттерди пайдаланууга мүмкүндүк берет; кээ бир окуучулар көркөм адабиятты окуганды жакшы көрүшөт, ал эми айрымдары илимий таанып-билүү адабияттарына артыкчылык беришет. Бир эле окшош тема боюнча көркөм адабиятты жана илимий таанып-билүү адабиятын айкалыштыруу менен, алардын окурмандарынын ортосундагы ажырымды алып салса жана окуучуларды адабияттын бир нече түрлөрүн окууга тартуу менен, сабакта алардын катышуусун активдештирсе болот.

2-ден, тексттин эки категориясынын касиеттерин жана өзгөчөлүктөрүн түшүнүү окуучулардын окутуунун мазмунуна көз караштарын кеңейтүүгө жана темаларды тереңирээк талкуулоого өбөлгө түзөт.

3-дөн, окуучулар адабияттын ар кандай жанрлары менен таанышып, сөз байлыгын байытышат, оозеки жана жазуу кебин өнүктүрүшөт.

4-дөн, балдар китептеринин ар кандай түрлөрүнүн айкалышы окуучулардын сабаттуулугун өнүктүрүүгө предмет аралык мамилени жүзөгө ашырууга өбөлгө түзөт.

5-ден, теманы жана контекстти түшүнүү үчүн илимий адабияттардан маанилүү маалыматты алуу менен, бала көркөм адабиятты жакшыраак түшүнөт. Муну менен бирге, көркөм адабиятта баяндалган бай тажрыйба илимий текстте маалыматты жакшыраак өздөштүрүүгө өбөлгө түзөт.

Балдар китептерин пайдаланууга карата иштелип чыккан сценарийлер жана алардын түзүлүшү

Бул үчүн көркөм жана маалыматтык тексттер менен окуу процессинде иштөөгө карата жаңы китептер иштелип чыккан учурда мугалимдер менен биргеликте иштелип чыккан 34 сценарий (кыргыз жана орус тилдеринде) берилип, алардын түзүлүшү, айрым окуу стратегияларын колдонуу аркылуу окуучулардын тыбыштарды кабыл алуу, алфавитти билүү, шар окуу, сөз байлыгын өстүрүү жана окуп/угуп түшүнүү, жазуу, чыгармачыл жазуу көндүмдөрүн калыптандыруунун түрдүү жолдору сунушталган. Ошондой эле, Долбоордун алкагында иштелип чыккан балдар китептеринин каталогунун презентациясы жана аны менен иштөөнүн жолдору көрсөтүлгөн.

Окуу процессинде балдар китептери менен иштөө үчүн иштелип чыккан сценарийлердин түзүлүшү төмөндөгүдөй:

№	Балдар китептери менен иштөө үчүн иштелип чыккан сценарийлердин түзүлүшү
1	Китептин аталышы, автору, иллюстратору, максаттуу классы
2	Кайсы предметтерди окутууда колдонулат?
3	Күтүлүүчү натыйжалар
4	Колдонулуучу стратегиялар/ыкмалар
5	Керектелүүчү каражаттар
6	Окутууну уюштуруунун формасы
7	Иштөө кадамдары
8	жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу башка китептер *(дагы кайсы балдар китептерин окутууда белгиленген стратегияларды колдонууга болору, чыгарманын аталышы, автору, классы жана деңгээли көрсөтүлгөн).*

Албетте, бул сунушталган сценарийлер, адатта, ар бир предметти окутуу үчүн мугалим түзгөн сабактын иштелмеси же план-конспектиси эмес *(план-конспект жазууда сабактын үчилтик максаты, аларга жетүү үчүн сабактын ар бир этабында мугалим менен окуучунун аткаруучу иш-аракеттери толук берилет эмеспи)*, жогоруда белгиленгендей, тек гана тандап алынган текст кайсы предметти окутууда, кандай максатта, кандай формада колдонулары, кайсы ыкма тандалып алынганы жана аны менен иштөө кадамдарынын болжолдуу үлгүлөрү гана берилген.

Эскертүү: *Сунуш кылынган бардык сценарийлер рекомендациялык мүнөзгө гана ээ. Аларды мугалимдер окуучулардын деңгээлине, кызыгууларына, сабактын максат-милдеттерине, контекстке жараша өзгөртүп же ылайыкташтырып (адаптациялап) алыша болот.*

1. БАЛДАР КИТЕПТЕРИНИН ТҮРЛӨРҮ ЖАНА АЛАР МЕНЕН ИШТӨӨГӨ КАРАТА СЦЕНАРИЙЛЕР

Балдар китептери темасы жана жанры, форматы, мазмуну, татаалдыгы, стили боюнча ар түрдүү, ошону менен катар сапаттуу иллюстрациялар менен коштолуп, балдардын жаш өзгөчөлүктөрүнө, кызыгууларына туура келип, аларды окурман катары калыптандырууга жана өнүктүрүүгө тийиш. Алардын сюжеттик жана предметтик сүрөттөр менен коштолуусу баланын адабий текстти түшүнүүсүнө, анын тема, каармандар жөнүндө түшүнүгүн калыптандырууга, көркөм образдарды талдоого, жакшы менен жаманды, чындык менен жалганды ажыратып түшүнүүсүнө өбөлгө түзөт.

Учурдагы заманбап балдар китептеринде чыгарманын окуясы чакан текст менен берилип, тексттин мазмунун чагылдырган кырдаалдык сүрөттөрдүн ырааттуу топтому менен коштолот. Мындай балдар китептериндеги иллюстрация тексттин кайсы бир окуясын жөн гана визуалдык коштоо болуп эсептелбейт, аны визуалдык байланыш каражаты катары карасак туура болот. Иллюстрациялар окурмандарга каармандардын сезимдерин (сүйүү, коркуу, уялуу, өкүнүү, кубануу ж.б.), жүрүм-турумун жана эмоцияларын образдуу жана тереңирээк түшүнүүгө жардам берет.

Жаш окурманга бардык предметтерди жакшы өздөштүрүүсү үчүн ар түрдүү китептердин болуусу маанилүү. Китептердин саны жана ар түрдүүлүгү көбөйгөн сайын окуучуларды өз алдынча окууга үйрөтүү жана окуу ишмердигине кызыктыруу жакшырат. Демек, мугалим менен окуучулардын китептердин темаларын жана түрлөрүн тандоосуна да көбүрөөк мүмкүнчүлүктөр ачылат.

Балдар китептеринин түрлөрү жана алардын мүнөздөмөсү

Форматы жана белгилүү бир окуу көндүмүн практикада колдонуу боюнча: чоң форматтагы жана декоддоо үчүн китептер.

Чоң форматтагы китептер – бул үлгүлүү жана биргелешип окууну уюштурууга арналган чоң өлчөмдөгү сүрөттүү китептер, анткени мындай китептерде берилген текст төмөнкү сапаттарга ээ:

→ андан аркы аракеттерди оңой эле алдын ала айтууга болот;
→ сүйлөмдөр жөнөкөй болуп, татаал сөз айкаштарын камтыбайт;
→ кайталанган фразалар кездешет.

Чоң форматтагы сүрөттүү китептер балдардын өнүгүүсү үчүн өтө маанилүү, адаттан тышкары тажрыйбаны берет. Алар окуучуларга окуу техникасын өздөштүрүүгө мүмкүндүк берип, окуучулардын сюжетти эстеп калуу, аны кайра айтуу, иллюстрацияларды талкуулоо жана окуганын жакшыраак түшүнүү көндүмдөрүн өрчүтөт. Бул китептерди окуучулардын тобу же жалпы класс менен, хор түрүндө бир мезгилде же кезек менен окуса болот. Мындай китептер көбүнчө 1-класстын окуучуларына колдонулат.

Декоддоо үчүн китептер – 1-класста балдар окуп-үйрөнө турган тамга-тыбыш шайкештикти чагылдырган сөздөрдү камтыган китептер. Бул китептерде атайын тандалган сөздөр камтылган, аларда окуу жөндөмүн жакшыртуу үчүн тиешелүү сөздөр бир нече ирет кайталанат. Декоддоо көндүмү окуй билүү жөндөмүнүн негизи болуп саналат жана балдардын шар окуу көндүмүн өнүктүрүүгө жана сөз байлыгын кеңейтүүгө негиз түзөт.

Өзүнүн эне тили болбогон тилдеги тексттерди декоддоодо же окууда кыйынчылыктарга дуушар болгон окуучуларга жардам көрсөтүү максатында декоддоо үчүн китептерди

орус, өзбек, тажик тилдүү мектептерде кыргыз тилине үйрөтүү жана кыргыз, өзбек, тажик тилдүү мектептерде орус тилин окутууда, ошондой эле күнүмдүк турмушта өз үйүндө сүйлөшүүдө колдонулган тили мектептеги окутуу тилинен айырмаланган балдар менен иштөөдө колдонсо болот.

1-класстын окуучуларына декоддоо үчүн китептерди колдонууга карата түзүлгөн сценарийде “Жаңырык окуу” стратегиясы жана «Негизги тамганы тап» оюну сунушталган.

«Жаңырык» ыкмасын колдонуу менен мугалим тексттин улам бир сүйлөмүн окуйт, ал эми окуучулар ошол эле сүйлөмдү мугалим окуган темпти сактоо менен кайталап окушат же айтышат. Мугалим окуучуларга байкоо жүргүзүп, окуучуларга окуганга жардам берет. Эгерде айрым окуучулардын жетишпей жаткандыгын байкаса, окуучулар текст менен бара-бара таанышып, өз күчүнө ишенүүлөрү үчүн окуу темпин акырындатып, көнүгүүнү бир нече ирет кайталоосу зарыл. Бул көнүгүүнү бир нече ирет кайталоо менен ийгиликке жетүүгө болот. Андан соң, тексттин мазмунуна ылайык жана балдардын окуп/угуп түшүнүүсүн бекемдөө максатында суроо-жооптор жүргүзүлөт. Ал эми «Негизги тамганы тап» оюну аркылуу берилген сөздөрдүн ичинен өтүлүп жаткан тамганы табуу, ал сөздөрдү эстеп калуу жана аларды так, туура айтууга машыктырууга болот. Бул оюнду башка тамгаларды үйрөтүүдө да колдонуу сунушталат.

Мисалы: Декоддоо үчүн китептер менен иштөөгө карата сценарийлердин үлгүлөрү

Чыгарманын аталышы	**«Ц» тамгасы** Автору: Батма Абдухамидова Сүрөтчүсү: Аликбек Темиралиев Классы: 1-класс, деңгээли: 1.2
Предмети	Кыргыз тили жана адабий окуу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - ырдагы «ц» тамгасы катышкан сөздөрдү туура окушат; - «ц» тамгасы катышкан жаңы сөздөрдү табышат; - чыгарма боюнча берилген суроолорго жооп беришет.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар	«Жаңырык окуу» ыкмасы, «Негизги тамганы тап» оюну
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, ватман, фломастерлер
Окутууну уюштуруунун формасы	Жекече, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам Текст менен таанышканга чейин	Мугалим суроо берет: **• Цирк тууралуу эмнелерди билесиңер?** Окуучулар өз ойлорун айтышат.

2-кадам. Текстти окуу учурунда	**«Жаңырык»** ыкмасын колдонуп, мугалим тексттин улам бир бөлүгүн окуйт, окуучулар мугалимдин артынан кайталап окушат (1-тиркеме). Доскада же экранда көрсөтүлгөн текст баарына даана көрүнө тургандай кылып окуучуларды отургузат. • Мугалим окуйт, окуучулар мугалим окуган темпти сактоо менен анын артынан кайталап окушат. Мугалим окуучуларга байкоо жүргүзүп, окуучуларга окуганга жардам берет. • Эгерде мугалим айрым окуучулардын жетишпей жаткандыгын байкаса, окуучулар текст менен бара-бара таанышып, өз күчүнө ишенүүлөрү үчүн окуу темпин акырындатып, көнүгүүнү бир нече ирет кайталоосу зарыл.
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Текстти окуп/угуп түшүнүүсүн бекемдөө максатында суроолор берилет: 1. Циркте эмнелерди көрүүгө болот экен? 2. Аюу аренага эмнени айдап чыкты? 3. Ала таяк кармаган маймыл ким болуп алыптыр? 4. Цирк оюндары бүткөн соң балдар дагы эмнени көрүштү? 5. Силерге да циркке баруу жагабы? Эмне үчүн?
4-кадам.	«Негизги тамганы тап» оюну (2-тиркеме) сөздөрдү шар окууга машыктыруу максатында колдонулат. *Бул оюнда ватманга жазылган сөздөрдүн топтому берилет. «Негизги тамганы тап» оюну берилген сөздөрдүн ичинен өтүлүп жаткан тамганы табуу, ал сөздөрдү эстеп калуу жана аларды так, туура айтууга машыктырат.* *Бул оюнду башка тамгаларды үйрөтүүдө да колдонсо болот.* • Сөздөр ар бир окуучу аларды көрө ала тургандай жайгаштырылат. Алар бири-биринен жеңил айырмалоо үчүн түрдүү түстөрдө, чоң тамгалар менен жазылат. • Мугалим менен окуучулар чогуу иштешет: алар берилген сөздөрдөн “**ц**” тамгасын таап, аны тегеректеп коюшат. • Сөздөрдү муундарга алакан чабуу менен бөлүп айтышса да болот *(**ц**ирк, мо-то-**ц**икл, ми-ли-**ц**ия, кон-**ц**ерт, **ц**у-на-ми, **ц**е-мент, **ц**и-фра)*.
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер	Тамгалар тууралуу жазылган бардык тексттер өтүүдө колдонсо болот (https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet)

1-тиркеме

Автору: Батма Абдухамидова

«Ц» тамгасы

Циркке барсак кечинде,
Эл көп болду жайнаган.
Таң калтырды аюулар,
Мотоцикл айдаган.

Маймыл жүрөт шамдагай,
Ала таяк колунда.
Милиция болуп алыптыр,
Тескеп аюу жолунда.

Шаңдуу ыр-бий жаңырып
Концерт көрдүк соңунда,
Мына ушинтип баарылап,
Көңүл ачуу сонун да!

2-тиркеме

«Негизги тамганы тап» оюну

ЦИРК	МОТОЦИКЛ
КОНЦЕРТ	МИЛИЦИЯ
ЦУНАМИ	ЦЕМЕНТ
ЦИРКУЛЬ	ЦИФРА

Балдар китептери жасалгасы/басылышы боюнча: кагаз-басылма китеп; электрондук медиадагы китеп (аудиокитеп, видеокитеп, онлайн китеп, мобилдик тиркемедеги китеп); ылайыкташтырылган (адаптацияланган) китептер; кинестетикалык (сезимтал) китептер болот. Бөлөк форматтар менен бирге, долбоор бир катар аудиокитептерди даярдады.

Аудиокитептер – кесипкөй окурман же актёр тарабынан окулган чыгармалар. Чыгарманы окуу өзгөчө эффекттер (жамгырдын үнү, деңиздин үнү, курт-кумурскалардын ызылдаганы ж.б.) же музыкалык коштоолор менен коштолушу мүмкүн.

Аудиокитепти аудиоспектакль түрүндө берүүгө болот, анда диалогдо ар кандай үндөр пайдаланылат жана ар кандай үндөр менен иш-аракеттер коштолот. Мындай китептерди баланын фонемалык кабыл алуусун өнүктүрүү менен тыбыштарды жана сөздөрдү туура айтуусун, эсте сактоосун, сабакты өздөштүрүүсүн жакшыртуу үчүн пайдаланса болот.

Аудиокитептер окуучулардын чыгармаларды көркөм окууга үйрөнүүсүнө мүмкүндүк берет. Окуучулар үчүн кесипкөйлүк окуу – үлгүлүү же моделдүү окуу көрсөтүлүшү мүмкүн. Аудиокитептер тырышчаактыкты, көңүл буруунун жана көңүл топтоону өнүктүрүүгө жардам берет, себеби китепти ар бир үзүндүлөрүн калтырбастан угуу керек, анткени мында көзү менен окуганга караганда, аларга кайтып баруу татаалыраак.

Аудиокитептер көрүүсү начар же акыл-эсинин өнүгүүсүндө өзгөчөлүгү бар балдарды окутуу үчүн дагы пайдаланылат. Ошону менен катар, окугандан кыйналган же маалыматты угуп кабыл алуусу мыкты болгон окуучуларга да адабияттын жеткиликтүүлүгүн кеңейтет.

Колдонмодо 2-класстын окуучуларына аудиокитептерди колдонууга карата Ысмайыл Кадыровдун «Кимиси коркок?» чыгармасына карата түзүлгөн сценарийде алгач текстти угууга чейин, угуу учурунда жана уккандан кийинки учурга карата суроолор топтому, “Ооба-жок” таблицасы жана «Сүйлөмдөрдү толуктайбыз» көнүгүүсү сунушталган.

Текстти кабыл алууга даярдоо максатында жана текст менен таанышкандан кийин берилген суроолор окуучулардын ой жүгүртүүсүнө, мазмунун түшүнүүгө, каармандарды талдоого багыт берери белгилүү. Ал эми «Ооба же жок» таблицасында чыгармадагы негизги иш-аракеттерди таблицага катар ирети менен так жазып коюу тапшырмасы берилет. Бул тапшырманы жазуу же оозеки жүзүндө жекече/жуптарда иштесе болот. Окуучу алардын ар бирин окуп же угуп, “ооба” же “жок” деген графага “+” же “-” белгилерин коюп чыгат. Эмне үчүн бул белгини койгондугун мугалим окуучудан сурап, тактап койсо болот. Бул тапшырма аркылуу окуучулардын окуп\угуп түшүнүүсүн, эстеп калуусун, ой жүгүртүүсүн жакшыртууга мүмкүнчүлүк түзүлөт. Ал эми «Сүйлөмдөрдү толуктайбыз» көнүгүүсүнүн максаты окуучулардын жомоктун мазмунун билүүсүн текшерүү жана эсте тутуусун бекемдөө болуп саналат. Мында мугалим жомоктогу окуяларды бир нече бөлүккө бөлүп, ар бир бөлүктү өз алдынча баракка жазып коёт. Барактарды ар бир топко таркатып, тапшырманын шартын түшүндүрөт жана аларга багыт берет. Ар бир топтун мүчөлөрү чыгарманын фрагменттеринде калтырылып кеткен сөздөрдү көп чекиттин ордуна туура коюп жазып чыгышат. Тапшырманы аткарып бүткөндөн кийин, аны аудиокитептеги текст менен салыштырышат. Чыгармандын тексттин кезек менен окуп же айтып беришет ж.б. *(Топтордун аткарган жумуштарын дубалга илип койсо болот. Тыныгуу учурунда балдар бири-биринин жазгандарын окуганга мүмкүнчүлүк алышат).*

Аудиокитептер менен иштөөгө карата сценарийдин үлгүсү

Чыгарманын аталышы	**«Кимиси коркок?»** Автору: Ысмайыл Кадыров Иллюстратору: Жыргал Касмамытова Классы: 2-класс, деңгээли: 2.2
Предмети	Адабий окуу, класстан тышкары окуу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - чыгарманы угуп, суроолорго жооп беришет; - уккан тексттин түшүнгөнүн түрдүү жолдор менен демонстрациялашат.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар	«Ооба, жок» таблицасы, «Сүйлөмдөрдү толуктайбыз» көнүгүүсү
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, аудиокитептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текстти укканга чейин	Чыгарманы укканга чейин мугалим окуучуларга китептин мукабасын көрсөтүп, суроолор менен кайрылат: • Чыгарма кандай аталат экен? • Кандай ойлойсуңар, чыгарма эмне тууралуу болот?
2-кадам. Текстти угуу	Аудиокитепти чогуу угушат.
3-кадам. Текстти уккандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн бир нече тапшырмалар берилет. **1-тапшырма:** Текстти уккандан кийин төмөнкү суроолор берилет: • Окуя качан, кайсы жерде болуптур? • Башкы каармандар кимдер экен? • Ким кимден коркту? • Бул жаныбарлардын кимиси эң коркок деп ойлойсуңар? Эмне үчүн? **2-тапшырма: "Ооба же жок"** таблицасына жазуу жүзүндө же оозеки жооп беришет (жекече, жуптарда иштесе болот) (2-тиркеме). **Эскертүү:** *Мында чыгармадагы негизги иш-аракеттерди таблицага катар ирети менен так жазып коюу зарыл. Окуучу алардын ар бирин окуп же угуп, “ооба” же “жок” деген графага “+” же “-” белгилерин коюп чыгат. Эмне үчүн бул белгини койгондугу аркылуу мугалим окуучунун жообун тактап койсо болот.* Бул тапшырма аркылуу окуучулардын окуп\угуп түшүнүүсүн, эстеп калуусун, ой жүгүртүүсүн жакшыртууга мүмкүнчүлүк түзүлөт.

	3-тапшырма. «Сүйлөмдөрдү толуктайбыз» көнүгүүсүнө ылайык окуучулар жуптарда же кичи топтордо иштешет (3-тиркеме). **Бул ыкманын максаты:** окуучулардын жомоктун мазмунун билүүсүн текшерүү менен бирге, эсте тутуусун бекемдейт.
1-кадам.	Мугалим жомоктогу окуяларды 5 бөлүккө бөлүп, ар бир бөлүктү өз алдынча баракка жазып коет.
2-кадам:	Барактарды ар бир топко таркатып, тапшырманын шартын түшүндүрөт жана аларга багыт берет. ***Эскертүү***: Мугалим сөзсүз убакытты чектеши керек.
1-кадам. Топтун иш-аракети:	Ар бир топтун мүчөлөрү чыгарманын фрагменттеринде калтырылып кеткен сөздөрдү көп чекиттин ордуна туура коюп жазып чыгышат.
2-кадам:	Тапшырманы аткарып бүткөндөн кийин, аны аудиокитептеги текст менен салыштырышат.
3-кадам:	Чыгарманын текстин кезек менен окуп же айтып беришет. **Эскертүү:** *Топтордун аткарган жумуштарын дубалга илип койсо болот. Тыныгуу учурунда балдар бири-биринин жазгандарын окуганга мүмкүнчүлүк алышат.*
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Айлакер эчкилер» (автору: Анушка Равишанкар, которгон: Нурия Умерова), Д.: 3.1 - «Находчивые козы» (автор: Анушка Равишанкар, перевод: Нурия Умерова), Д.: 3.1 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Автору: Ысмайыл Кадыров

КИМИСИ КОРКОК?

Карга жаңгак таап алды. Чагып жейин деп, ары тоголотту, бери тоголотту. Чокулап көрдү. Акыры чага албасына көзү жетти. Аны чагып жештин жолун ойлоду.

Анан тумшугу менен тиштеп алып көкөлөп учту да, жердеги чоң ташты мээлеп туруп таштап жиберди. Жаңгак ташка “чак” деп тийип, жарылып кетти.

Таштын түбүндө уктап жаткан коён чочуп, ыргып турду.

Болду-болбоду, мергенчи мээлеп туруп атты деп болжоду. Сереңдеп тоону карай качып жөнөдү. Тоо капталында оттоп жүргөн кой өзүн карай атырылып келаткан коёнду карышкыр деп ойлоду. Коркконунан үрккөн боюнча бадалды көздөй жүгүрдү.

Бадалдын түбүндө уктап жаткан карышкыр дабыштан чочуп ойгонду. Түптүз эле өзүн көздөй атырылып келаткан койду көрдү. Уйкулуу көзү менен мени жолборс качырып келаткан экен деп ойлоду. Ыргып туруп тоону капталдай качты.

Тоонун капталында ийин казып жаткан чычкан мышык кол салды деп ойлоду. Корккону-нан төмөн карай кулап кетти. Ал түптүз эле жаңгак жеп жаткан каргага барып бир тийди. Карга чочуп, уча качты.

Анан карга учуп баратып, жердеги чычканга жем болбой калганына сүйүндү.

Ал эми чычкан болсо өзүнө кол салган “мышыктан” аман калганын ойлоду.

Карышкыр өзүн качырган “жолборстон” качып кутулганына кубанды.

Кой болсо “карышкырдан” аман калдым деп ойлоду.

Ал эми коён болсо мергенчинин огунан аман калдым деп, ырдаган бойдон сереңдеп чуркап баратты.

Эми тапкылачы, балдар, ким эмнеден коркту? Деги булардын кимиси коркок?

2-тиркеме

«ООБА, ЖОК» формасы

	Суроолор		ооба	жок
1.	Карга алма таап алды.			
2.	Карга жаңгакты тумшугу менен тиштеп алып, көкөлөп учту. Анан жердеги чоң ташты мээлеп туруп, таштап жиберди.			
3.	Жаңгак ташка “чак” деп тийгенде, таш түбүндө уктап жаткан карышкыр чочуп ойгонуп, тоону көздөй качып жөнөдү.			
4.	Өзүн көздөй атырылып келе жаткан коёнду карышкыр экен деп корккон кой бадалды аралай качты.			
5.	Бадал түбүндө жолборс уктап жаткан.			
6.	Тоону капталында ийин казып жаткан чычкан мышык кол салды деп ойлоду.			
7.	Чычкан ылдый тоголонуп барып, жаңгак жеп жаткан каргага бир тийди.			
8.	Карга ага көңүл бурбастан, жаңгакты жей берди.			
9.	Бул жандыктардын кимиси коркок?	баары коркок		
		коён		

3-тиркеме

“СҮЙЛӨМДӨРДҮ ТОЛУКТАЙБЫЗ” көнүгүүсү

Бул ыкманын максаты: окуучулардын жомоктун мазмунун билүүсүн текшерүү менен бирге, эсте тутуусун бекемдейт.

1-кадам:

Мугалим жомоктогу окуяларды 5 бөлүккө бөлүп, ар бир бөлүктү өз алдынча баракка жазып коет.

2-кадам:

Барактарды ар бир топко таркатып, тапшырманын шартын түшүндүрөт жана аларга багыт берет.

Эскертүү: *Мугалим сөзсүз убакытты чектеши керек.*

Топтун иш-аракети:

1-кадам:

Ар бир топтун мүчөлөрү чыгарманын фрагменттеринде калтырылып кеткен сөздөрдү көп чекиттин ордуна туура коюп жазып чыгышат.

2-кадам:

Тапшырманы аткарып бүткөндөн кийин, аны аудиокитептеги текст менен салыштырышат.

3-кадам:

Чыгарманын текстин кезек менен окуп же айтып беришет.

Эскертүү: *Топтордун аткарган жумуштарын дубалга илип койсо болот. Тыныгуу учурунда балдар бири-биринин жазгандарын окуганга мүмкүнчүлүк алышат.*

1-бөлүк

Карга _____ таап алды. Чагып жейин деп, ары тоголотту, бери тоголотту. Чокулап көрдү. Акыры чага албасына көзү жетти. Аны чагып жештин жолун ойлоду.

Анан ________ менен тиштеп алып көкөлөп учту да, жердеги чоң ________ мээлеп туруп таштап жиберди. Жаңгак ташка “чак” деп тийип, ____________ кетти.

(**Колдонулуучу сөздөр:** жаңгак, тумшугу, ташты, жарылып)

2-бөлүк

Таштын түбүндө уктап жаткан ______ чочуп, ыргып турду.

Болду-болбоду, _________ мээлеп туруп атты деп болжоду. Серендеп тоону карай качып жөнөдү. Тоо капталында оттоп жүргөн _______ өзүн карай атырылып келаткан коёнду __________ деп ойлоду. Коркконунан үрккөн боюнча _______ көздөй жүгүрдү.

(**Колдонулуучу сөздөр:** коён, мергенчи, кой, карышкыр, бадалды)

3-бөлүк

Бадалдын түбүндө уктап жаткан _________ дабыштан чочуп ойгонду. Түптүз эле өзүн көздөй атырылып келаткан _______ көрдү. Уйкулуу көзү менен мени ________ качырып келаткан экен деп ойлоду. Ыргып туруп ________ капталдай качты.

(**Колдонулуучу сөздөр:** карышкыр, койду, жолборс, тоону)

4-бөлүк

Тоонун капталында _______ казып жаткан чычкан _______ кол салды деп ойлоду. Корккконунан төмөн карай кулап кетти. Ал түптүз эле жаңгак жеп жаткан ________ барып бир тийди. Карга чочуп, ______ качты.

(**Колдонулуучу сөздөр:** ийин, мышык, каргага, уча)

5-бөлүк

Анан карга учуп баратып, жердеги __________ жем болбой калганына сүйүндү.

Ал эми чычкан болсо өзүнө кол салган “_____________” аман калганын ойлоду.

Карышкыр өзүн качырган “________________” качып кутулганына кубанды.

Кой болсо “_________________” аман калдым деп ойлоду.

Ал эми коён болсо ___________ огунан аман калдым деп, ырдаган бойдон серендеп чуркап баратты.

Эми тапкылачы, балдар, ким эмнеден коркту? Деги булардын кимиси коркок?

(**Колдонулуучу сөздөр:** чычканга, мышыктан, жолборстон, карышкырдан, мергенчинин)

Негизги окуу көндүмдөрүн өнүктүрүү боюнча: фонемалык кабыл алууну өнүктүрүү максатында балдарга үн чыгарып окуу үчүн; алфавитти өздөштүрүү үчүн (азбукалар, алиппелер); окуп баштагандар үчүн; балдардын өз алдынча окуусу үчүн даярдалган китептерди белгилөөгө болот.

Стили боюнча: көркөм жана илимий таанып-билүүчүлүк же маалыматтык китептер деп бөлүүгө болот.

Көркөм китептерге жомок, ыр, аңгеме, повесть, тамсил, детектив, фантастика, фэнтези, уламыш, миф, поэма, ал эми маалыматтык китептерге таанып-билүүгө багытталган тарыхый, илимий тексттер, сөздүктөр, энциклопедиялар, атластар ж.б. кирет.

Көркөм китептер (көркөм адабият) – искусствонун түрү, анда көркөм дүйнө, көркөм образдар тилдик каражаттар тарабынан жаратылат. Кээде окуянын убактысы жана орду, сюжети жана каармандар чыныгы окуяларга же адамдарга негизделет, бирок көбүнчө алар (чыныгы окуялар) ойдон чыгарылган окуяларды жазууга шыктандыруучу булак болуп саналат.

Көркөм чыгармалардагы негизги окуялардын ырааттуулугу окуянын башталышы, сюжети, кульминация, көйгөйдүн чечилиши жана окуянын аягынан курулат. Окуялардын тутумун, образдуу түрдө, тоонун чокусуна чыгуу жана түшүү катары элестетүүгө болот.

Көркөм текстти колдонууга карата бир сабактын сценарийин карап чыгалы. Текст менен таанышканга чейин мугалим китептин мукабасы, аталышы, автору менен тааныштырат. Андан соң, чыгарманы мугалим же окуучулар кезек менен көркөм окушат. Текст менен таанышкандан кийин окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн бир нече тапшырмалар берилет. Мисалы:

1-тапшырма. «Сөздүн уңгусу» таблицасына ылайык окуучулар жекече жазуу ишин аткарышат. Окуучулардын сөз байлыгын өстүрүү боюнча иштин бул форматы текстте кездешүүчү сөздөрдүн маанисин аныктоону жана сөздөрдү талдоону билдирет. Биринчи катарда – сөздүн уңгусу, экинчи катарда – уңгулаш сөздөр, үчүнчү катарда – бул сөздөрдүн маанилери берилет. Мугалим бул таблицаны окуучуларга берүүдө 3-катарды бош калты-

рат. Тактап айтканда, уңгулаш сөздөрдүн маанилерин окуучулар өзүлөрү чечмелеп жазууга тийиш.

2-тапшырма. **Текст боюнча** ачык жана жабык суроолорго жазуу жүзүндө же оозеки жооп беришсе да болот (жекече же жуптарда). Ачык жана жабык суроолорду берүү менен окуучулардын окуп\угуп түшүнүүсүн, ой жүгүртүү, аргументтештирүү, талдоо, баалоо көндүмдөрүн жакшыртууга мүмкүнчүлүк түзүлөт. Бул суроолорду даярдоодо татаал жана так эмес түзүлгөн суроолордон качуу керек: окуучу өзүнүн ой жүгүртүү мүмкүнчүлүгүнүн көпчүлүк бөлүгүн суроонун маанисин түшүнүү үчүн сарптабашы керек.

3-тапшырма. «Мен ойлойм...» көнүгүүсүн окуучулар жуптарда жазуу жүзүндө аткарышат. Бул көнүгүү окуган чыгармага жооп кайтаруунун жазуу жүзүндөгү дагы бир формасы болуп саналат. Мында текстте баяндалган түрдүү кырдаалдарга карата окуучу өз ойлорун кыскача баяндоо аркылуу жазуу көндүмү калыптанат. Ар бир жупка ачык суроо берилет. Окуучулар жупта берилген суроолорго жоопторун жазышат жана жалпы класс алдында жарыя окуп беришет.

Көркөм китептер менен иштөөгө карата сценарийдин үлгүсү

Чыгарманын аталышы	**“Банкадагы печенье”** Автору: Назизе Хереро Иллюстратору: Сия Масуку Которгон: Талгат Деркембаев Классы: 3-класс, деңгээли: 3.1
Предметы:	адабий окуу, класстан тышкары окуу, мекен таануу, ТТКН
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - окуганын түшүнүү көндүмдөрү өнүгөт; - өз алдынча ой жүгүртүшөт; - чыгарманын окуясына, каармандардын иш-аракетине карата жеке пикирлерин билдирүү менен текст куруу көндүмдөрүн өнүктүрүшөт; - сөз байлыгы өсөт.
Колдонулуучу стратегиялар \ ыкмалар	«Сөздөрдүн уңгусу» таблицасы, «Ачык жана жабык суроолор» формасы, «Мен ойлойм...» стратегиясы
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	жекече, жуптарда, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам Текст менен таанышканга чейин	Мугалим китептин мукабасы, аталышы, автору менен тааныштырат.
2-кадам. Текстти окуу учурунда	Чыгарманы мугалим же окуучулар кезек менен көркөм окушат (1-тиркеме).
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн бир нече тапшырмалар берилет. **1-тапшырма: «Сөздүн уңгусу»** таблицасына ылайык окуучулар жекече жазуу ишин аткарышат (2-тиркеме). Окуучулардын сөз байлыгын өстүрүү боюнча иштин бул форматы сөздөрдүн маанисин аныктоону жана сөздөрдү талдоону билдирет. Биринчи катарда – сөздүн уңгусу, экинчи катарда – уңгулаш сөздөр, үчүнчү катарда – бул сөздөрдүн маанилери берилет. **Эскертүү:** *Мугалим бул таблицаны окуучуларга берүүдө 3-катарды бош калтырат. Тактап айтканда, уңгулаш сөздөрдүн маанилерин окуучулар өзүлөрү чечмелеп жазууга тийиш.*

	2-тапшырма: "Ачык жана жабык суроолор" таблицасына жазуу жүзүндө же оозеки жооп беришсе да болот (жекече, жуптарда иштесе болот) (3-тиркеме). **Эскертүү:** *Бул суроолорду даярдоодо татаал жана так эмес түзүлгөн суроолордон качуу керек: окуучу өзүнүн ой жүгүртүү мүмкүнчүлүгүнүн көпчүлүк бөлүгүн суроонун маанисин түшүнүү үчүн сарптабашы керек.* Ачык жана жабык суроолорду берүү менен окуучулардын окуп\угуп түшүнүүсүн, ой жүгүртүү, аргументтештирүү, талдоо, баалоо көндүмдөрүн жакшыртууга мүмкүнчүлүк түзүлөт. **3-тапшырма. «Мен ойлойм...» көнүгүүсүнө** ылайык окуучулар жуптарда жазуу жүзүндө иштешет (4-тиркеме). **Эскертүү:** *Тиркемеде окуучулардын болжолдуу жооптору берилген. Мугалим бул жоопторду окуучуларга бербөөгө тийиш.* Бул көнүгүү окуган чыгармасына жооп кайтаруунун жазуу жүзүндөгү дагы бир формасы болуп саналат. Мында текстте баяндалган түрдүү кырдаалдарга карата өз оюн кыскача баяндоо аркылуу окуучунун жазуу көндүмү калыптанат. Ар бир жупка экиден кырдаалдык суроо берилет. Түгөйлөр берилген суроолорго жоопторун жазышат жана жалпы класс алдында жарыя окуп беришет. **Эскертүү:** *Эгер сабак учурунда бардык окуучулар аткарган жумуштарын окуп бергенге жетишпей калышса, анда мугалим “Ойлордун жарманкесин” уюштуруп койсо болот. Мында ар бир жуптун аткарган жумуштары дубалга илинет. Тыныгуу учурунда балдар бири-биринин жазгандарын окуганга мүмкүнчүлүк алышат.*
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	- «Жаңы бала» (Элеонора Прояева, которгон: Т.Деркембаев), Д.: 3.1 - «Новенький» (Элеонора Прояева), Д.: 2.2 - «Кичинекей боёкчулар» (Черил Рао, которгон Т.Деркембаев), Д.:1.3 - «Маленькие художники» (Черил Рао), Д.:1.3 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Автору: Назизе Хереро

БАНКАДАГЫ ПЕЧЕНЬЕ

Мики жана анын достору Лоло менен Унати өздөрүнүн сүйүктүү китептерин окуп отурушту.

– Силер Микиге бөлмөсүн жыйнашууга көмөктөшсөңөр, мен силерге печенье берем, – деди Пруденс.

– Ооба. Сөзсүз! Жардам беребиз! – деп сөз беришти балдар. Бирок алар дагы эле китеп окуп жатышты.

Бир аз убакыттан кийин алар Микинин бөлмөсүн жыйнаганы жөнөштү.

– Менин бөлмөм таптаза болуп калды. Жүргүлө, эми печенье алып жейли, – деди Мики.

Пруденс бир жакка кетип калыптыр.

Мики, Лоло жана Унати үстүңкү текчени карап көрүштү.

Банкадагы печеньени кантип алыш керек?

Алар отургуч алып келип, кезек менен үстүнө чыгып көрүштү. Бирок эч кимиси печенье салынган банкага жете алган жок.

– Апам бизди жыгылып, бир жериңерди оорутуп аласыңар деп айтмак, – деди Лоло.

Ал Унатинин ийнине чыгып көрдү. Бирок колу дагы деле идишке жеткен жок.

– Атам да бизди жыгылып, бир жериңерди оорутуп аласыңар деп айтмак, – деди Унати.

Андан кийин алар идишке сыйыртмак кылып салып, ылдый тартып алабыз деп жип табышты. Бирок мунусу да окшошпой койду.

– Апам идишти үстүңөргө түшүрүп ийбегиле деп урушмак, – деди Мики.

Ошол учурда бөлмөгө алардын дагы эки досу кирип келди.

– Силер эмне кылып жатасыңар? – деп сурады Жонатан менен Сакхи.

– Биз идиштеги печеньени ала албай жатабыз, – деди Мики.

– Биз силерге жардам беребиз, – дешти алар.

– Келгиле, отургучту текчеге жакын жылдырып, анын үстүнө чыгып көрөлү, – деди Жонатан.

Бирок печенье салынган идишке колдору дагы деле жетпей койду.

– Идишти топ менен уруп, ылдый түшүрүп көрбөйлүбү? – деди Сакхи.

– Макул, топту ыргытып көрөлү! – деди Лоло менен Жонатан.

– Жок! Антпейбиз, кооптуу да! Айнек сынып, биз жараат алышыбыз мүмкүн, – деп каршы чыгышты Унати менен Мики.

– Балдар, менде сонун идея бар! Пруденсти чакырып келели. Ал бизге өзү печеньени алып берет. Анан баарыбыз чогуу даамдуу печенье менен чай ичебиз, – деди Мики.

2-тиркеме

«СӨЗДӨРДҮН УҢГУСУ» таблицасы

Сөздүн уңгусу	Уңгулаш сөздөр	Сөздөрдүн маанилери *(окуучулардын болжолдуу жооптору)*
ДОС	Достор	жакын мамиледеги эки же андан көп бала\кыз
	Достук	эки же андан көп адамдын жакын мамилеси
	Достошуу	бирөө менен жакын, жылуу мамиледе болуу
КӨМӨК	Көмөкчү	Жардамчы
	Көмөктөшүү	жардам берүү, кол кабыш кылуу
БАЛА	Балдар	эки же андан көп бала
	Балалык	адамдын жаш курагы
	Балакай	кичинекей бала

3-тиркеме

«АЧЫК ЖАНА ЖАБЫК СУРООЛОР» формасы

ЖАБЫК СУРООЛОР	
1. Суроолордун жообу: “ооба” – “жок”	Балдар Микинин бөлмөсүн жыйноого жардам бериштиби? **ооба** жок
2. Сунушталган бир нече варианттын ичинен бир туура жоопту тандоону талап кылган суроолор	“Микинин бөлмөсүн жыйнашууга көмөктөшсөңөр, мен силерге печенье берем” деп ким убада берди? а) Унати б) Жонатан **в) Пруденс** г) Мики өзү
3. Сунушталган жооптордун ичинен бир нече туура жоопту тандоону талап кылган суроолор	Банкадагы печеньени алуу үчүн достор кандай аракеттерди кылмак болушту? **а) отургуч алып келип, кезек менен үстүнө чыгып көрүштү** б) шатыга чыгып алмакчы болушту **в) идишке сыйыртмак салып, ылдый тартмай болушту** **г) топ менен уруп түшүрмөй болушту**
АЧЫК СУРООЛОР	
1. Кошумча айтып берүү	- Эмне үчүн достор печеньени алуу үчүн айтылган бардык сунуштарга макул болушкан жок? -

2. Кыскача жоопту талап кылган суроолор	- Пруденс атайын сыртка чыгып кеткен жокпу? Кандай ойлойсуң? - - Балдардын мүнөздөрүн сүрөттөгөн үч сөздү жаз. -
3. Толук жоопту талап кылган суроолор	- Сен кандай ойлойсуң, эмне үчүн чогуу ичкен чай даамдуу болот? -

4-тиркеме

«МЕН ОЙЛОЙМ...» СТРАТЕГИЯСЫ

Классы ___________________
Окуучунун аты-жөнү ____

№	Окуядагы кырдаалдар	**Мен ойлойм...** *(окуучулардын болжолдуу жооптору)*
1	Достору Микиге бөлмөсүн жыйноого көмөктөшүшөт.	*Мен ойлойм, бул достор абдан ынтымактуу. Бирин-бирин жакшы көрүшөт. Ошондуктан алар Микиге жардам беришти.*
2	Алар отургуч алып келип, кезек менен үстүнө чыгып көрүштү.	*Мен ойлойм, бийик жерде турган нерсеге жетүү үчүн отургучтун үстүнө чыгуу кооптуу деле эмес. Бирөөсү чыгып, калгандары отургучту бекем кармап турушса жыгылып кетпейт.*
3	Ал Унатинин ийинине чыгып көрдү.	*Мен ойлойм, бул учурда да жыгылып кетип, бир жерин оорутуп же кокустатып алышы толук мүмкүн.*
4	Балдар идишке сыйыртмак кылып салып, ылдый тартып алабыз деп жип табышты.	*Мен ойлойм, минткенде банка жерге түшүп, сынып калышы мүмкүн. Андан да анын сыныктары биринин бир жерин кесип кетүү коркунучу бар.*
5	Идишти топ менен уруп, ылдый түшүрмөкчү болушту.	*Мен ойлойм, бул абдан кооптуу. Банканы топ менен урганда банка гана эмес, башка идиштерди да сындырып алышыбыз мүмкүн.*
6	- Балдар, менде сонун идея бар! Пруденсти чакырып келели.	*Мен ойлойм, Пруденсти чакырып келгени туура. Анткени анын жашы да калган балдардан улуу, бою и да узун. Ошондуктан ал бийик текчедеги банканы ала алат. Анын үстүнө ал башында эле балдарга таттуу печенье берем деп убада кылган.*
7	Сен бул балдардын ордунда болсоң, печеньени алуу үчүн эмне кылат элең?	
8	Коопсуздук, этият болуу тууралуу дагы эмнелерди айта аласың?	

Илимий таанып билүүчүлүк (маалыматтык) китептер – бул атайын илимий билимди балага жеткиликтүү формада сунуштап, аны кандайдыр бир кызыктуу, өзгөчө жана түшүндүрүү үчүн татаал нерселерди билүүгө шыктандырган адабият; чыгармачыл изденүүнүн ырахатын тартуулап, түрдүү суроолорго жооптор менен тааныштырат. Мындай китептер тарыхый чыгармалар, өмүр баяндар, автобиографиялар, мемуарлар, сөздүктөр, энциклопедиялар, атластар, жол көрсөтүүчүлөр, саякат күндөлүктөрү ж.б. болушу мүмкүн. Мында авторлор окурмандарга тексттин мазмунун түшүнүүгө жардам берүү үчүн иллюстрацияларды, коштомо жазууларды, фотосүрөттөрдү, графиктерди, таблицаларды, карталарды, схемаларды ж.б. пайдаланышат.

Илимий таанып-билүү адабияттарынын негизги милдети – баяндоо, маалымат берүү, түшүндүрүү, ишендирүү жана реалдуу дүйнөдөгү кубулуштар боюнча окурмандарга нускама берүү. Айрым чыгармалар маалыматты кызыктуу формада берип, жаңы идеялардын жана чыгармачыл жазуунун эшигин ачуу менен окурмандык кызыгуусун жаратат.

Илимий таанып билүү адабияттар окуучуларга айлана-чөйрөдөгү дүйнөнү ачууга жана жаңы түшүнүктөрдү өз жашоосу менен байланыштырууга жардам берет. Бул окуп-үйрөнүү процессинде окуучулардын ар кандай кызыкчылыктарын эске алууга жана аларды окууга тартууга мүмкүндүк берет.

Тигил же бул программалык материалды окутуп-үйрөтүүдө маалыматтык тексттерди колдонуу менен окуучулардын алган билимдерин тереңдетет, изилдөө жүргүзүүгө багыт берет, чыгармачылык менен иштөөгө шыктандырат. Мисалы, илимий таанып-билүү текст менен ишти "Станциялар боюнча ротациялоо" стратегиясын колдонуу менен уюштурса болот. Класста чакан топтордо иштөө үчүн 3 орун уюштурса болот, окуучулар бир жерден экинчи жерге көчүп тапшырманы аткарышат. Бул жерлер станциялар, ал эми станциядан станцияга өтүү ротация деп аталат. Мугалим окуучуларга так көрсөтмө берет, т.а. ар бир топтун өзүнүн саякат маршруту болот. Бардык топтор сабак учурунда үч станцияда иштеши керек: 1-станция (мугалим менен иштөө зонасы), 2-станция (топтордо иштөө зонасы) жана 3-станция (өз алдынча иштөө зонасы). Топтор көрсөтмөлөрдү кунт коюп угуп, ар бир станцияда мугалим берилген тема жана текст боюнча алдын ала даярдаган тапшырмаларды аткарышы керек. Ар бир станцияда иштөө убактысы чектелет; убакыт бүткөндөн кийин мугалим белги берет (коңгуроо, кол чабуу), мында ар бир топ бир станциядагы тапшырманы аткарып, кийинки станцияга (ротация) өтүүгө тийиш. Бардык 3 топ үч станцияда иштеп, тапшырмалар аркылуу берилген теманы толугу менен изилдегенден кийин, мугалим суроолорду берүү аркылуу бүт класс менен рефлексия жүргүзөт жана окуучулар теманы канчалык деңгээлде түшүнгөнүн/өздөштүргөнүн аныктайт.

Маалыматтык тексттер менен иштөөгө карата сценарийдин үлгүсү

Чыгарманын аталышы	**«Кыргыздын улуттук тамак-аштары»** Автору: «Кыргыздар» китебинен алынды Классы: 4-класс, Адабий окуу
Предмети	адабий окуу, класстан тышкары окуу, мекен таануу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - кыргыздын улуттук тамак-аштарын, суусундуктарын атай алышат; - алардын жасалышы тууралуу маалыматка ээ болушат; - конок тосуу, дасторкондо отуруу эрежелерин, адебин түзүшөт, үйрөнүшөт; - окуганын түшүнүү көндүмү өнүгөт; - өз алдынча ой жүгүртүшөт.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар	Станциялар боюнча ротациялоо
Керектелүүчү каражаттар	Адабий окуу, 4-класстар үчүн окуу китеби, электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам.	*Мугалим тарабынан окуучуларга суроо берилет:* - Улуттук тамак-аштардын кандай түрлөрүн билесиңер? *Окуучулардын болжолдуу жооптору:* - Беш бармак, куурдак, быжы, жарма, каттама, курут, кымыз, чучук, олобо ж.б. деп айтышат (алар доскага жазылат). Андан соң, мугалим "Кыргыздын улуттук тамак-аштары" деген аталыштагы жаңы өтүлүүчү теманы жарыялайт; окуучулар кыргыздын улуттук тамак-аштарын изилдеп, конок күтүү, дасторкондо отуруу эрежелерин иштеп чыгуу иш-аракеттерин аткарышарын билдирет. Мугалим окуучуларга теманы изилдөө адаттан тыш жол менен, т.а., "станциялар боюнча ротациялоо" стратегиясын колдонуу аркылуу өтөрүн айтат (класс 3 топко бөлүнөт жана ар бир топтун өз маршруту болот). Чакан топтордо иштөө үчүн 3 орун уюштурулат, окуучулар бир жерден экинчи жерге көчүп тапшырманы аткарышат. Бул жерлер станциялар, ал эми станциядан станцияга өтүү ротация деп аталат.

2-кадам.	Мугалим окуучуларды 3 топко бөлөт (1-топ, 2-топ, 3-топ).
3-кадам.	Мугалим окуучуларга так көрсөтмө берет: - Ар бир топтун өзүнүн саякат маршруту болот. - Бардык топтор сабак учурунда үч станцияда иштеши керек: 1-станция (мугалим менен иштөө зонасы), 2-станция (топтордо иштөө зонасы) жана 3-станция (өз алдынча иштөө зонасы). - Топтор көрсөтмөлөрдү кунт коюп угуп, ар бир станциянын тапшырмаларын аткарышы керек. - Ар бир станцияда иштөө убактысы чектелет (8 мүнөт); убакыт бүткөндөн кийин мугалим белги берет (коңгуроо), мында ар бир топ бир станциядагы тапшырманы аткарып, кийинки станцияга (ротация) өтүүгө тийиш. **Станциялар боюнча топтордун жүрүү жолдору:** **1-топ** (педагогдун жардамына абдан муктаж болгондор) 1-станция (мугалим менен иштөө аймагы); 2-станция (топтордо иштөө аймагы); 3-станция (өз алдынча иштөө аймагы). **2-топ.** 2-станция (топтордо иштөө аймагы); 3-станция (өз алдынча иштөө аймагы); 1-станция (мугалим менен иштөө аймагы). **3-топ.** 3-станция (өз алдынча иштөө аймагы); 1-станция (мугалим менен иштөө аймагы); 2-станция (топтордо иштөө аймагы).
4-кадам.	Мугалим окуучуларды ар бир топ үчүн маршруттук баракчалардын мазмуну менен тааныштырат. Ал колдоого муктаж окуучуларга биринчи станциядан баштоону сунуштайт (1-топ). **1-топ. Маршруттук баракча** **1-станция (мугалим менен иштөө аймагы)** **1-тапшырма.** Мугалим окуучуларды ачкыч сөздөр менен тааныштырат: тамак-аш өнөрү, кыргыз салты, устукан, сыйлуу тамак, улуттук суусундуктар ж.б. **2-тапшырма.** Мугалим окуучулар менен бирге "Кыргыздын улуттук тамак-аштары" деген текстти (1-тиркеме) окуп чыгышат жана берилген суроолорго жооп беришет. 1. Элибиздин кандай улуттук тамак-аштары бар экенин билдиңер? 2. Кайсы тамакты сый тамак дейт экенбиз? Эмне үчүн? 3. Үйгө келген мейманды кантип тосуп алуу эрежелерин билдиңер? **2-станция (топтордо иштөө аймагы)** **1-тапшырма. Кластер түзүү** - Кыргыздын улуттук тамак-аштары кайсылар? - Кыргыздын улуттук суусундуктары кайсылар? **3-станция (өз алдынча иштөө аймагы).** **1-тапшырма.** Үйгө келген конокту тосуп алуунун эрежелерин жазгыла жана түшүндүрүп бергиле. **2-тапшырма.** Дасторкондо отуруунун адебин, эрежелерин жазгыла жана түшүндүрүп бергиле.

	2-топ. Маршруттук баракча **2-станция (топтордо иштөө аймагы)** **1-тапшырма.** "Кыргыздын улуттук тамак-аштары" деген текстти (1-тиркеме) окуп чыккыла. **1-тапшырма.** Кластер түзгүлө. - Кыргыздын улуттук тамак-аштары кайсылар? - Кыргыздын улуттук суусундуктары кайсылар? **3-станция (өз алдынча иштөө аймагы)** **1-тапшырма.** Үйгө келген конокту тосуп алуунун эрежелерин жазгыла жана түшүндүрүп бергиле. **2-тапшырма.** Дасторкондо отуруунун адебин, эрежелерин жазгыла жана түшүндүрүп бергиле. **1-станция (мугалим менен иштөө аймагы).** **1-тапшырма.** Мугалим окуучулар менен бирге "Кыргыздын улуттук тамак-аштары" деген текстти (1-тиркеме) окуп чыгышат жана берилген суроолорго жооп беришет. 1. Элибиздин кандай улуттук тамак-аштары бар экенин билдиңер? 2. Кайсы тамакты сый тамак дейт экенбиз? Эмне үчүн? 3. Үйгө келген мейманды кантип тосуп алуу эрежелерин билдиңер? 2-тапшырма. «Туура же туура эмес» көнүгүүсүн аткарышат (2-тиркеме). **3-топ. Маршруттук баракча** **3-станция (өз алдынча иштөө аймагы)** **1-тапшырма.** Үйгө келген конокту тосуп алуунун эрежелерин жазгыла жана түшүндүрүп бергиле. **2-тапшырма.** Дасторкондо отуруунун адебин, эрежелерин жазгыла жана түшүндүрүп бергиле. **1-станция (мугалим менен иштөө аймагы)** **1-тапшырма.** Мугалим окуучулар менен бирге "Кыргыздын улуттук тамак-аштары" деген текстти (1-тиркеме) окуп чыгышат жана берилген суроолорго жооп беришет. 1. Элибиздин кандай улуттук тамак-аштары бар экенин билдиңер? 2. Кайсы тамакты сый тамак дейт экенбиз? Эмне үчүн? 3. Үйгө келген мейманды кантип тосуп алуу эрежелерин билдиңер? **2-тапшырма.** «Туура же туура эмес» көнүгүүсүн аткарышат (3-тиркеме). **2-станция (топтордо иштөө аймагы)** **1-тапшырма. Кластер түзүү** - Кыргыздын улуттук тамак-аштары кайсылар? - Кыргыздын улуттук суусундуктары кайсылар?

5-кадам. Рефлексия	Бардык 3 топ үч станцияда: 1-станцияда (мугалим менен иштөө аймагы), 2-станцияда (топтордо иштөө аймагы) жана 3-станцияда (өз алдынча иштөө аймагы) иштегенден кийин мугалим бүт класс менен рефлексия жүргүзөт. Мугалим окуучуларга суроолорду берет: - Улуттук тамак-аштардын кандай түрлөрүн билдиңер? - Улуттук суусундуктар кайсылар? - Конокту тосуп алуунун кандай эрежелери бар экен?
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушта-луучу китептер:	- «Комуз жана кобуз» (Шүкүрбай кызы Үмүтай), Д.: 3.2 - «Төрт чарчы толкундар» (Кубанычбек Аркабаев), Д.: 3.2 - «Чөбөгө» (Кадича Шамбеталиева, Тахмина Тыныбек кызы), Д.: 4.1 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме

КЫРГЫЗДЫН УЛУТТУК ТАМАК-АШТАРЫ

Башка элдер сыяктуу эле кыргыз элинин да муундан-муунга өтүп сакталып калган элдик оозеки чыгармалары күүлөрү, кол өнөрчүлөрүнүн эмгектери бар. Ошолордун эле катарына кыргыз элинин улуттук тамак-аштарын кошсок болот. Алар: бешбармак, казы-карта, чучук, куурдак, быжы, жөргөм, олобо, кымыз, курут, эжигей, чалап боорсок ж.б.

Кыргыз эли өзүнүн меймандостугу менен белгилүү. Келген меймандарды кучагын жая тосуп алып, төрүнө отургузуп, мал союп, дасторконун кенен жайып сыйлашат. Дасторкондун үстүнө токоч, боорсок, каттама, май, каймак, өрүк мейиздери коюлат. Анан куурдак, жөргөм, манту, эң аягында бешбармак берилет.

Кыргыздардын тамак берүү салты боюнча меймандарга бышырылган эт устукандалып берилет. Этти устукандоо адамдардын жашына, урматына жараша жүргүзүлөт.

Тарыхта кыргыздар көчмөн калк болгону белгилүү. Көчмөндүк турмушта элибиз кой, уй жылкы багышкан. Ошондуктан тамак-аштарды көбүнчө эттен жана сүт азыктарынан жасалган. Азыркы учурда деле кыргыздар тамак-аштарды көбүнчө эттен, сүт азыктарынан жана камырдан жасашат. Ар түрдүү жашылча-жемиштер, канаттуулардын эти, жумурткасы жана балык пайдаланылат. Жылкынын, койдун, уйдун жана үй канаттууларынын этинен көптөгөн тамактын түрлөрү бышырылат. Аш, той салтанаттарда көбүнчө сый тамак катары бешбармак жасалат.

Кыргыздар тойго келген конокторду күлүп-жайнап жакшы маанай менен тосуп алышат. Үйгө киргизип, төргө отургузат, дасторкон жайылат. Адатта, дасторконго ысык нан, боорсок, каттама, каймак, май, өрүк, мейиз, жаңгак коюлат. Атайын мейманга арналып кой союлат. Койдун эти бышкандан кийин кийин, адегенде, сорпосу берилет. Андан кийин эти тартип менен жиликтерге бөлүнүп, алар коноктордун жашына, аял-эркек экендигине жараша тартылат. Ошондой эле жылкынын этинен чучук, казы-карта даярдалат. Мындан сырткары көптөгөн түрдүү тамактар бышырылып, салаттар жасалат. Салаттарды жасоодо пияз, сабиз, помидор, бадыраң, сарымсак, капуста, кызылча, калемпир сыяктуу жашылчалар кеңири колдонулат.

Кыргыз тамактарынын ичинде камырдан жасалган тамак-аштар кеңири орунду ээлейт. Алардын ичинен эң көп жасалганы – боорсок. Ошондой эле каттама, тандыр нан, самса жана башкалар даярдалат. Мындай тамактар көбүнчө чай менен желет. Күн ысык убактарда көк чай ичилиши мүмкүн. Түштүк тарапта көбүнчө чайга эч нерсе кошулбай ичилсе, түндүк аймактарда чайга сүт, каймак кошуп ичишет. Чай ичүүгө дасторконго тандыр нан, боорсоктон сырткары сары май, каймак, бал, жаңгак, кургатылган өрүк, мейиз жана түрдүү таттуулар коюлат.

Кыргыздарда улуттук эң барктуу суусундук бул – кымыз. Кымыздын дарылык касиети да бар. Кургак учук оорусун ушул кымыз менен да дарылап келишкен. Ошондой эле бозо, жарма, максым сыяктуу суусундуктар да жасалат.

2-тиркеме

к\ №	**Ырастоолор**	**ооба**	**жок**
1	Кыргыз элинин улуттук тамак-аштары: бешбармак, казы-карта, чучук, куурдак, быжы, жөргөм, олобо, кымыз, курут, эжигей, чалап боорсок ж.б.		
2	Этти устукандоо адамдардын жашына, урматына жараша жүргүзүлбөйт.		
3	Кыргыз эли өзүнүн меймандостугу менен белгилүү.		
4	Кыргыз тамактарынын ичинде камырдан эң көп жасалганы – самса.		
5	Кыргыздарда улуттук эң барктуу суусундук бул – шоро.		

3-тиркеме

к\ №	**Ырастоолор**	**ооба**	**жок**
1	Башка элдер сыяктуу эле кыргыз элинин да муундан-муунга өтүп сакталып калган элдик оозеки чыгармалары күүлөрү, кол өнөрчүлөрүнүн эмгектери бар.		
2	Кыргыздардын тамак берүү салты боюнча меймандарга бышырылган эт устукандалып берилбейт.		
3	Көчмөндүк турмушта кой, уй жылкы багышкан, ошентсе да тамак-аштарды эттен жана сүт азыктарынан жасашпайт.		
4	Кыргыздар тойго келген конокторду күлүп-жайнап жакшы маанай менен тосуп алышат.		
5	Кымыздын эч кандай дарылык касиети жок.		

Жалпылап айтканда, кошумча окуу материалдары окуучулардын өз алдынча окуусу үчүн пайдалуу болгонунан тышкары, бардык предметтерди окутууда кошумча маалымат, үй-бүлөөдө биргелешип окууну уюштуруунун куралы, жана ошондой эле функционалдык окурмандык сабаттуулукту өнүктүрүү үчүн кызыктуу жана маалыматка бай каражат экенин баса белгилеп кетүү керек. Башталгыч мектептин окуу программасындагы ар бир предметти окутууда педагогдор окуу жана түшүнүү көндүмдөрүн өнүктүрүү стратегияларын жана усулдарын колдонушу кошумча окуу материалдардын өнүгүү үчүн ресурс болуусуна көмөктөшөт.

2.ЭЛЕКТРОНДУК БАЛДАР КИТЕПТЕРИНИН КАТАЛОГУ ЖАНА АНЫ МЕНЕН ИШТӨӨ ЖОЛДОРУ

Электрондук балдар китептеринин каталогу деген эмне?

Электрондук балдар китептеринин каталогу “Окуу керемет!” долбоору тарабынан балдар китептерин пайдаланууга карата атайын кыска колдонмо катары түзүлдү. Каталогдо долбоор тарабынан иштелип чыккан ар бир китеп боюнча кыскача маалымат берилген: китептин аталышы, автору, тили (кыргыз, орус), тексттин тиби (көркөм, маалыматтык, көркөм-маалыматтык), классы жана деңгээли (1-класс- 1.1., 1.2., 1.3.; 2-класс - 2.1., 2.2.; 3-класс - 3.1., 3.2.; 4-класс - 4.1., 4.2.), кайсы окуу предметинин программасына дал келиши (тил, адабий окуу, математика, табият таануу, мен жана дүйнө ж.б.), тематикасы (мекен, жаратылыш, достук, инклюзия, туура тамактануу ж.б.), алардын кайсы базалык көндүмдөрдү өнүктүрүүгө (тыбыштарды кабыл алуу, алфавитти билүү, шар окуу, сөз байлыгы, окуганын түшүнүү) багытталгандыгы, кыскача аннотациясы жана китепке шилтеме берилген.

Бул QR код аркылуу Долбоордун алкагында иштелип чыккан балдар китептеринин электрондук каталогунун толук версиясы жеткиликтүү.

Таблица: Электрондук балдар китептеринин каталогунан фрагмент

№	Аталышы		Автору	Тили	Стили	Деңгээли	Предмет	Тема	Окуу көндүмү	Аннотация	шилтеме
1	Супер каармандар	7	Айжылдыз Тойчиева	кыргыз	көркөм-маалыматтык	4.1.	адабий окуу	кесип, жаныбарлар, туура тамактануу	СБ, ШО, ОТ	Чыгармада үй жаныбарларын дарылап, аларга алдын ала кам көргөн ветеринарлардын эмгеги, алардын кеп-кеңешине таасирленген бала тууралуу окуя баяндалат.	https://bloomlibrary.org/book/4vMUtDe5EA
2	Супер металл	7	Үмүт Айтбаева	кыргыз	көркөм-маалыматтык	3.2.	адабий окуу, мен жана дүйно	туура тамактануу	СБ, ШО, ОТ	Чыгармада аллюминий фольгасынын жашоо-тиричиликтеги кызматы балдардын өз алдынча байкоо жүргүзүүсү аркылуу аныкталат.	https://bloomlibrary.org/book/Ihoh6mWxaP
3	Суу каймагы	7	Бакытбек Джунусалиев	кыргыз	көркөм-маалыматтык	4.2.	адабий окуу, мен жана дүйно	табият менен мамилелешүү	СБ, ШО, ОТ	Чыгарманын окуясы кызыктуу ачылыштар тууралуу берүүлөрдү жактырып, интернеттен көргөндөрүн тажрыйба жүзүндө өз колу менен жасап көргүсү келген бала жана анын достору тууралуу болот.	https://bloomlibrary.org/book/ZiRABinLYS

4	Сый-кыр-дуу сан	7	Сулайман Рысбаев	кыр-гыз	көркөм-маалымат-тык	2.2.	адабий окуу, мате-матика	эсепти билуу	СБ, ШО, ОТ	Чыгармада балдар математикалык баш катырмаларды табы-шат жана өзүлөрү да ушул сыяктуу баш катырмаларды ойлоп табуу үчүн издени-шет.	https://bloomlibrary.org/book/S8XXgbXtCO
5	Сынык отур-гуч	7	Роза Султан-газиева	кыр-гыз	көркөм-маалымат-тык	4.2.	адабий окуу	оз ара мамилеле-шуу		"Сынык отургуч" эмнеси менен кызык деп ойлойсунарбы? Анда чыгарманы окуп көргүлө	
6	Сый-кыр-дуу магнит	7	Бакытбек Джунуса-лиев	кыр-гыз	көркөм-маа-лыматтык	4.2.	адабий окуу, көр-көм өнөр	фантазия, эмоция	СБ, ШО, ОТ	Чыгармада магнит, магнит талаасы туу-ралуу маалыматтар-ды үйрөнүп, андан түрдүү нерселерди жасаган чыгармачыл балдар тууралуу окуя баяндалат.	https://bloomlibrary.org/book/o88fDKfadp

Электрондук балдар китептеринин каталогу кимдер үчүн арналып түзүлгөн?

Каталог китепканачыларга, мугалимдерге, мектептин усулдук бирикмелеринин башчыларына балдар китептерин башталгыч класстарда түрдүү предметтерди окутууда тексттердин тематикасына, жанрына, деңгээлине жараша кошумча материал катары тандап алууга, жана, максаттуу жана натыйжалуу иш алып барууга көмөктөшүү максатында түзүлгөн.

Электрондук балдар китептеринин каталогу менен кантип иштөөгө болот?

Кайсы предмет жана ал предметте кандай тема өтүлүп жатканына ылайык мугалим каталог аркылуу тиешелүү китепти тандай алат. Балдар адабият китептери окуу китебине кошумча пайдалуу маалымат булагы боло алат жана окуучулардын маалыматты талдоо, түрлүү маалымат бутактарынан маалымат алуу жана салыштыруу сыяктуу көндүмдөрүн өрчүтүү үчүн колдонулушу мүмкүн. Анткени балдар китептери предмет аралык темаларды жана түшүнүктөрдү камтууга, мугалимдерге ийкемдүүлүктү көрсөтүү менен сабак убактысын максаттуу пайдаланууга жана окуу программасынын мазмунун натыйжалуу аткарууга мүмкүндүк берет.

Балдар китептеринин таблицасы менен иштөөдө:

1-ден, кайсы класска, кайсы деңгээлде жана кайсы предметти окутуу үчүн кошумча адабият тандап жатканы мугалимдин көңүл борборунда болууга тийиш. Демек, каталогдон өзү окутуп жаткан класстын деңгээлинде белгилүү бир предметке тиешелүү китептерди табуу керек. Мисалы: 1-классты окутууда балдар китептерин колдонуу үчүн дал ушул класстык деңгээлге тиешелүү болгон китептерге көз чаптырып, керектүүсүн тандап алуу зарыл.

2-ден, китеп кайсы тилде жазылганына көңүл буруу зарыл (кыргыз же орус тилинде). Анткени сабакта окутуу тили кайсы тил экендигин эске алуу маанилүү.

3-дөн, мугалим тигил же бул предметти окутууда өтүлүүчү программалык материалдын темасына жараша таблицадагы тематикаларды жана ага ылайык китептин аталышын кароого тийиш. Бул болсо сабакта өтүлүп жаткан теманын мазмунун баланын тереңдетип өздөштүрүүсүнө, кызыктуу жана бай маалыматтарга ээ болуусуна шарт түзүүчү китептерди табууга жардам берет. Аны менен катар, тандап алган китебинин кыскача аннотациясы менен таанышуу да китепти туура тандоого багыт берерин эске алуу керек.

4-дөн, китептин жанрына көңүл бөлүү маанилүү. Бул окутулуп жаткан предметтин мазмунуна ылайык тандалууга тийиш. Мисалы, адабий окуу, класстан тышкаркы окуу сабактарында көркөм тексттерди, математика предмети үчүн көркөм-маалыматтык, табият таануу, мен жана дүйнө предметтери үчүн маалыматтык же көркөм маалыматтык тексттерди тандап алуу максатка ылайык келет.

5-ден, окуучунун кайсы базалык көндүмдөрүн, тактап айтканда, тыбыштарды кабыл алуу, алфавитти билүү, шар окуу, сөз байлыгын өстүрүү, окуганын түшүнүү көндүмдөрүн калыптандыруу максатын көздөп жатканына жараша таблицадагы графа аркылуу мугалим тиешелүү китептерди туура тандап алуусу зарыл. Мисалы, окуучунун декодирлөө көндүмүн калыптандырууга карата декоддоо үчүн даярдалган китептерди тандап алышат. Бул китептер аркылуу тамгаларды окуу, муундарды окуу, андан сөздөрдү, сүйлөмдөрдү, чакан

текcттерди окуганга машыктырууга мыкты шарттар жаралат.

6-дан, албетте, тигил же бул предметти окутууда кошумча материал катары тандалып алынган текстти пайдалануу үчүн таблицадан китептин шилтемесин таап, ал аркылуу ошол китептин толук мазмуну менен таанышууга мүмкүнчүлүк алат.

КОРУТУНДУ

Долбоор сунуштаган балдар китептери жаш окурмандын окуй алуусу, кабыл алуусу, түшүнүүсү үчүн жеткиликтүү тексттер түрүндө берилет. Бул китептер:

• максаттуу класстын деңгээлине туура келген лексиканы камтыйт, жөнөкөй тил менен жазылган;

• чоң ариптер менен басылган;

• башталгыч класстардын окуучулары үчүн кызыктуу жана түшүнүктүү сюжетти камтыйт;

• мазмунга ылайык иллюстрациялар менен коштолгон;

• окуучулардын жаш өзгөчөлүктөрүнө жана окурмандык компетенттүүлүк деңгээлине дал келет, ошондуктан баланы китеп окууга кызыктырат жана анын окуу жана окуганын түшүнүү көндүмдөрүн жакшыртууга өбөлгө түзөт.

Демек, башталгыч класстардын окуучуларынын окурмандык сабаттуулугун жогорулатуу жана алардын андан ары ийгиликтүү билим алуусу үчүн сабакта жана сабактан тышкары түрдүү тематикадагы, түрдүү жанрдагы, түрдүү форматтагы балдар китептерин пайдалануу чоң мааниге ээ.

ТИРКЕМЕЛЕР

Кыргыз тилиндеги балдар китептерин колдонуунун болжолдуу сценарийлери

Сценарий 1

Чыгарманын аталышы	**«Жип»** Автору: Ишеналиева Гүлжан Классы: 1-класс, деңгээли: 1.1
Предмети	адабий окуу, класстан тышкаркы окуу, мекен таануу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучу - буга чейинки билимдерин жана тажрыйбаларын активдештирет; - суроолорго жооп берет жана өз оюн билдирет; - “ж” тамгасы катышкан сөздөрдү табат, туура окуйт.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар	“Ой жүгүртүү” көнүгүүсү, «Кластер» ыкмасы
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер
Окутууну уюштуруунун формасы	жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	**“Ой жүгүртүү” көнүгүүсү** *Мугалим окуучуларга суроо берет:* *-Жип эмнеден жасаларын билесиңерби? Айтып көргүлөчү.* *Окуучулар өз ойлорун айтышат. Андан соң, чыгарма менен тааныштырат.*
2-кадам. Текстти окуу учурунда	Чыгарманы мугалим көркөм окуп берет (1-тиркеме).
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Текстти окуп\угуп түшүнүүсүн бекемдөө максатында окуучуларга суроолор берилет: 1. -Жип эмнеден жасалат экен? 2. -Жиптен эмнелерди жасоого болот? 3. “Ж” тамгасы катышкан дагы кандай сөздөрдү байкадыңар? Атагыла.
4-кадам.	**«Кластер» ыкмасы.** Мугалим окуучуларга бир нече предметтик сүрөттөрдүн ичинен “Ж” тамгасы менен башталган заттарды таап, алардын аттарын аташын өтүнөт. ***(Жүзүм, жип, жүрөк, жаа, желек, жаңгак, жамгыр, жалбырак, жөргөмүш ж.б.*** *сүрөттөрү тартылган карточкаларды окуучулар алып, кластер тартылган ватманга чапташат).*

Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушта-луучу китептер:	Тамгалар тууралуу жазылган бардык тексттерди өтүүдө колдонсо болот (https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet)

1-тиркеме
Ишеналиева Гүлжан

ЖИП

Жүндөн **ж**ип болот. **Ж**үн ийикке ийрилет. **Ж**ипке койдун, төөнүн **ж**үнү жарайт.
Жиптен килем токулат. Кийимдер да түйүлөт.
Жанар апа түрдүү **ж**иптерди ийирет.
Жамал э**ж**е килем токуп, кийимдерди түйөт.

2-тиркеме

«КЛАСТЕР»

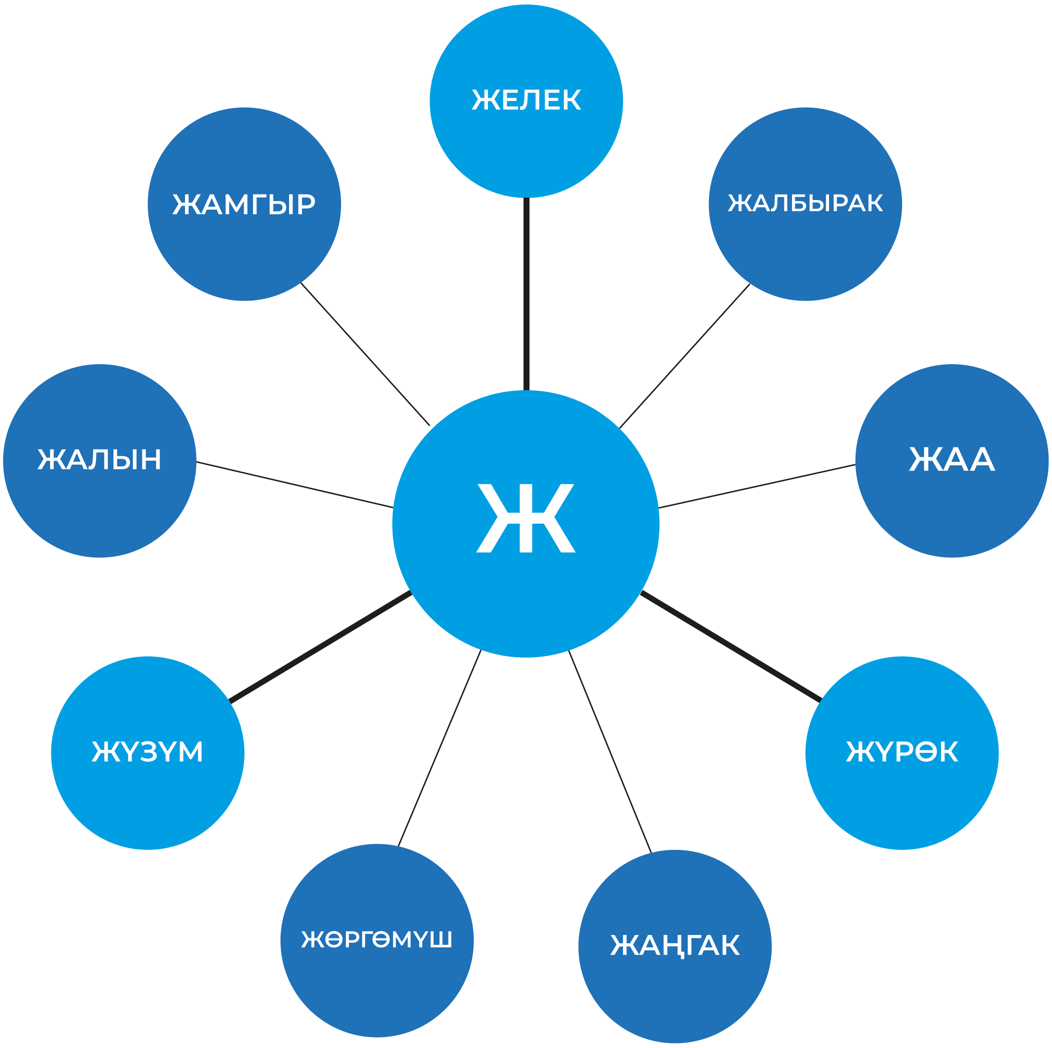

Сценарий 2

Чыгарманын аталышы	**«Достор»** Авторлору: Хленгвие Зонди, Зимбили Дламини Которгон: Арзыгүл Шеримбекова Сүрөтчүсү: Кэтрин Греневальд Классы: 1-класс, деңгээли: 1.2
Предмети	адабий окуу, класстан тышкаркы окуу, мекен таануу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучу - китептин аталышына же иллюстрацияга карата мазмунун божомолдойт; - буга чейинки билимдерин жана тажрыйбаларын активдештирет; - суроолорго жооп берет жана өз оюн билдирет.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар	"Китеп дүйнөсүнө кош келипсиз" көнүгүүсү, «Коопсуз топ» оюну
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер
Окутууну уюштуруунун формасы	Жекече, жалпы класс менен иштөө.
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	**"Китеп дүйнөсүнө кош келипсиз" көнүгүүсү** Мугалим окуучуларга китепти көрсөтөт. Автору менен тааныштырат. Окуучулар китепти барактап, иллюстрацияларын карап чыгууга мүмкүнчүлүк алышат. Андан соң окуучуларга суроо берет: - Балдар, бул китеп эмне тууралуу болот деп ойлойсуңар? Окуучулар өз божомолдорун айтышат. Андан соң, чыгарманын текстти менен тааныштырат.
2-кадам. Текстти окуу учурунда	Текстти мугалим көркөм окуп берет (1-тиркеме)
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Текстти окуп\угуп түшүнүүсүн бекемдөө максатында окуучуларга суроолор берилет: 1. Чыгарма эмне тууралуу экен? Силердин божомолуңарга туура келдиби? 2. Чыгармада Азамат канча досум бар деп айтты? Алар кимдер экен? 3. Алар эмнелерге кызыгышат экен? 4. Азаматтын достору менен мамилеси кандай экен? 5. Досуңдун кандай болуусун каалайт элең? Эмне үчүн?

4-кадам. «Коопсуз топ» оюну	**«Коопсуз топ» оюну.** Окуучулар газетадан тоголоктолуп жасалган топту пайдаланып, берилген суроого карата кезек менен өз ойлорун айтышат. • Мугалим окуучуларга суроо берет да, коопсуз топту бир окуучуга ыргытат: - Айжан, сен эмнеге кызыгасың? • Топту кармаган окуучу өз кызыгуусун айтып, топту экинчи окуучуга ыргытат: - Мен бийлегенге кызыгам. Бектур, сен эмнеге кызыгасың? - Мен шахмат ойногонго кызыгам. Асел, а сен эмнеге кызыгасың? Бектур кийинки окуучуга топту ыргытып, ушул эле суроону узатат. Оюн ушинтип акыркы окуучунун жообун укканга чейин улана берет.
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Бул ким?» (Кейт Сидли, которгон Т.Деркембаев) Д.: 1.2 - «Что это?» (Кейт Сидли), Д.: 1.2 - «Мени карачы!» (Панкай Чатурведи, которгон Т.Деркембаев), Д.:1.2 - «Посмотри на меня!» (Панкай Чатурведи), Д.:1.2 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Авторлору: Хленгвие Зонди, Зимбили Дламини

Достор

Азамат өзүнүн достору жөнүндө айтып берет.
Силердин досторуңар барбы?
Менин атым Азамат. Менин төрт досум бар. Алар – Жапар, Лейла, Канат жана Аяна.
Жапар футболду жакшы көрөт.
Лейла сууда сүзгөндү жактырат.
Канат менен жашынмак ойнойбуз.
Аяна китеп окуганды жакшы көрөт.
Мага досторум жактыргандын баары кызыктуу.
Жапар менен менен футбол ойнойм.
Лейла менен көлмөгө түшөм.
Канат жашынат, мен издейм.
Досум, сага эмне жагат?
Кааласаң, биз менен футбол ойно.
Суудан коркпойсуңбу, анда көлмөгө чогуу түшөлү.
Же бакчада чогуу жашынмак ойнойлу.
Достор менен чогуу кызыктуу китептерди окуйлу.

Сценарий 3

Чыгарманын аталышы	**«Кимдин тиши кандай?»** Автору: Жанель Бутелези, Тембани Дладпа, Клэр Бербик Сүрөтчүсү: Роб Оуэн Которгон: Талант Деркембаев Классы: 1-класс, деңгээли: 1.1
Предмети	Мекен таануу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - тыныш белгилерине көңүл коюп, текстти туура окушат; - тексттен жаңы сөздөрдү табышат; - жаңы сөздөрдү кебинде колдонушат.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар	«Жаңырык окуу», «Сөздөрдүн дубалы»
Керектелүүчү каражаттар	Электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, түстүү жана ак кагаздар, фломастерлер
Окутууну уюштуруунун формасы	Жекече, жалпы класс менен иштөө.
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	.Ой жүгүртүү үчүн суроо берилет. • Тиш кандай кызмат аткарат? Бул суроого карата окуучулар өз ойлорун айтышат (ар бир ой баалуу экендигин мугалим эскертет).
2-кадам. Текстти окуу учурунда	**«Жаңырык»** ыкмасын колдонуп, мугалим тексттин улам бир бөлүгүн окуйт, окуучулар мугалимдин артынан кайталап окушат. ***(Жаңырык*** *– бул үңкүрдө, токойдо, бош имаратта ж.б. жерлерде жаңырып кайталанган үн, добуш экендигин мугалим окуучуларга түшүндүрөт).* • Текстти таркатып берет же доскада көрсөтүлгөн текст баарына жакшы, даана көрүнө тургандай кылып окуучуларды отургузат. • Мугалим окуй баштайт, окуучулар мугалим окуган темпти сактоо менен анын артынан кайталап окушат. Мугалим окуучуларга байкоо жүргүзүп, окуучуларга окуганга жардам берет. Мугалим текстти фрагменттеп аягына чейин окуйт. • Эгерде мугалим айрым окуучулардын жетишпей жаткандыгын байкаса, окуучулар текст менен бара-бара таанышып, өз күчүнө ишенүүлөрү үчүн окуу темпин акырындатып, көнүгүүнү бир нече ирет кайталоосу зарыл.

3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Сөз байлыгын өстүрүү жана текстти окуп\угуп түшүнүүсүн бекемдөө максатында суроолор берилет: 1. Тиштер кандай болот экен? *(жооптор: курч, бекем, узун ж.б.)* 2. Кайсы жаныбарлардын тиштери курч болот экен? *(жооптор: крокодил, арстан, акула ж.б.)* 3. Канаттууларда тиштери болбосо, алар кантип азык жейт деп ойлойсуңар? 4. Досуңардын кашка тиштери эмне үчүн түшүп калган деп ойлосуңар?
4-кадам. «Коопсуз топ» оюну	**«Сөздөрдүн дубалы»** ыкмасы сөздөрдү шар окууга машыктыруу максатында колдонулат. («Сөздөрдүн дубалы» *ыкмасы доскага, дубалга же класстагы башка көрүнүктүү жерге жазылган сөздөрдүн топтомун илинет. «Сөздөрдүн дубалы» окуучулардын сөздөрдү эстеп калуусу үчүн көп колдонулуучу сөздөрдү дайыма көз алдында кармап туруу максатында түзүлөт.* *Бул ыкманы бардык предметтерди окутууда колдонсо болот).* • Дубалдагы сөздөр ар бир окуучу аларды көрө ала тургандай жайгаштырылат. Алар бири-биринен жеңил айырмалоо үчүн түрдүү түстөрдө, чоң тамгалар менен жазылат *(Боёктор, калемдер, фломастерлер, пластилин, түстүү кагаздар, кездемелер колдонулат. Желим менен чаптап, алардан апликация жасалат).* • Мугалим менен окуучулар сөздөрдү дубалын түзүүнүн үстүндө чогуу иштешет: алар “дубалга” кайсы сөздөр жазуу керектигин аныкташат *(Балдар окууда жана жазууда көп колдонгон сөздөрдү, сабактын мазмунуна жана максатына ылайык сөздөрдү кошуп туруу маанилүү).* • Сөздөрдү ырдоо же окууну алакан чабуу менен коштошсо болот *(“Дубалдагы сөздөрдү” көчүрүп жазуу, сүрөт тартуу сыяктуу көнүгүүлөрдү колдонуу да натыйжалуу болот).* Акырындык менен жумасына болжол менен 4-5 сөздөн кошулушу\жаңыланышы зарыл.
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Разные девочки – милые девочки» (Камла Бхасин, Д.: 3.1) - «Түркүн кыздар – сүйкүм кыздар» (Камла Бхасин, Д.: 3.1). https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Жанель Бутелези,
Тембани Дладпа,
Клэр Censored

КИМДИН ТИШИ КАНДАЙ?

Крокодилдин тиштери курч. Ал – жырткыч.
Арстандын тиштери да курч. Ал да жырткыч.
Акуланын тиштери өтө курч. Ал да жырткыч.
Уйдун азуулары бекем. Ал чөптү майдалап жейт.
Канаттуунун тиши жок болот. Ал азыгын кантип жейт?
Келемиштин алдыңкы тиштери узун болот.
Менин да кашка тиштерим бар болчу. Бирок ал тиштерим түшүп калды.

2-тиркеме

«Сөздөрдүн дубалы» ыкмасы

крокодил	**тиштер**
жырткыч	**курч**
арстан	**акула**
азуу тиштер	**канаттуу**
келемиш	**кашка тиштер**

Сценарий 4

Чыгарманын аталышы	**«Айзирек жана Көбүк»** Автору: Сорит Гупто Сүрөтчүсү: Сорит Гупто Которгон: Нурия Умерова **Классы: 1-класс, деңгээли: 1.3**
Предмети	Адабий окуу, класстан тышкаркы окуу, Мен жана дүйнө.
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - сүрөттү жөнөкөй сүйлөмдөрдүн жардамы менен баяндап беришет; - түйүндүү сөздөрдү аташат, алардын маанилерин чечмелешет; - текстти туура, шар, кыраатты менен окушат; - суроолорго жооп беришет; - чыгарма боюнча чакан жазуу жумушун аткарышат.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар	«Сүрөттү баянда», «Чынжыр түрүндө окуу» стратегиялары, «Кол» (беш манжа) формасы.
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, «Кол» формасы, чыгарманын бир окуясын чагылдырган кырдаалдык сүрөт
Окутууну уюштуруунун формасы	Түгөйлөр менен иштөө, жалпы класс менен иштөө.
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	**«Сүрөттү баянда» ыкмасы.** • Мугалим сабакта талкуулоо үчүн түйүндүү сөздү же китеп иллюстрациясын сунуштайт. Мугалим окуучулардан түйүндүү сөздү же сүрөттү жөнөкөй сүйлөмдөрдүн жардамы менен баяндап берүүсүн өтүнөт. • Окуучулар өз ойлорун айтышат.
2-кадам. Текстти окуу учурунда	**«Чынжыр түрүндө окуу»** ыкмасын колдонуп, окуучулар тексттеги сүйлөмдөрдү бирден окушат. • Текстти таркатып берет же доскадан текст баарына даана көрүнө тургандай кылып окуучуларды отургузат. • Ар бир окуучу бирден сүйлөмдү туура, шар, кыраатты менен окушат. • Мугалим окуучуларга байкоо жүргүзүп, алардын туура окуусуна жардам берет.
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Текстти окуп\угуп түшүнүүсүн бекемдөө максатында суроолор берилет: 1. Айзирек эмнелерге кызыгат экен? 2. Эмне үчүн Айзирекке апасы колун самындап жуусун өтүндү? 3. Эмне үчүн Айзирек курган сепилди вирустар курчап алды? 4. Вирустарды эмнелер жок кыла алат экен? 5. Силер колуңарды качан самындап жууйсуңар?

4-кадам. «Коопсуз топ» оюну	Тексттен алган маалыматтарын бекемдөө максатында **«Кол» (беш манжа)** формасын толтурушат: 1. Ар бир жупка бирден «Кол» формасы таркатылып берилет. 2. Түгөйлөр берилген форманы толтурушат: • **алаканга** чыгарманын аталышын, авторун жазышат *(«Айзирек менен Көбүк», Сорит Гупто);* • **манжаларга:** - чыгармадагы каармандар *(Айзирек, көбүк, апасы, самын);* - окуя болгон жер *(үйдө, суу жээгинде);* - чыгармада келип чыккан көйгөй *(Айзирек колун самындап жуугусу келбейт);* - көйгөйдүн чечилиши *(вирустардан кутулууга самындын көбүктөрү жардам берет);* - окуядан алынган сабак *(самын менен дос болуп, таза жүрүү керек).*
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Бактылуу балык Плэк-Плок» (Нгуон Сакал, которгон Т.Деркембаев) Д.: 3.1 - «Счастливая рыбка Плэк-Плок» (Нгуон Сакал), Д.: 3.1 - «Акылдуу кыз – Зама» (Нина, котрогон Т.Деркембаев), Д.:1.3 - «Зама умница» (Нина), Д.:1.3 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Сорит Гупто

АЙЗИРЕК МЕНЕН КӨБҮК

Айзирек көпөлөктөр менен ойногонду жакшы көрөт. Ал куштар менен кубалашып ойнойт. Кагаз кайык жасап ойногонду да жактырат. Ал кумдан сепил жасайт. Айзирек үйгө келгенде апасы “жуун, тазалан” деп суранат. Бирок ал такыр жуунгусу келбейт.

– Мен самынды жек көрөм, – деп кыйкырат ал.

Бир түнү ал түш көрөт. Түшүндө микробдор анын кум сепилин курчап алып, кол салууга камынышат. Микробдор анын артынан кубалашат.

– Жардамга, жардамга! – деп Айзирек кыйкырат.

Күтүүсүздөн самындар падышасы Көбүк пайда болуп:

– Айзирек, коркпо! – дейт.

– Микробдорду жоготкула! – деп Көбүк жоокерлерине буйрук берет.

Анын көбүк жоокерлери микробдорду алыска кууп салышат.

Азыр Айзирек самын менен достошуп алды. Күнүгө жуунат, тазаланат. Ал тургай тишин да тазалайт.

2-тиркеме
«Сүрөттү баянда» ыкмасы

Чыгармадагы негизги ойду камтыган сүрөт коюлат.

3-тиркеме

“КОЛ” (БЕШ МАНЖА) формасы

«Кол» (беш манжа) формасын төмөндөгүдөй толтурулат:

1. Ар бир жупка бирден «Кол» формасы таркатылып берилет.

2. Түгөйлөр берилген форманы толтурушат:

• **алаканга** чыгарманын аталышын, авторун жазышат *(«Айзирек менен Көбүк», Сорит Гупто);*

• **манжаларга:**

- чыгармадагы каармандар *(Айзирек, көбүк, апасы, самын);*
- окуя болгон жер *(үйдө, суу жээгинде);*
- чыгармада келип чыккан көйгөй *(Айзирек колун самындап жуугусу келбейт);*
- көйгөйдүн чечилиши *(вирустардан кутулууга самындын көбүктөрү жардам берет);*
- окуядан алынган сабак *(самын менен дос болуп, таза жүрүү керек).*

Сценарий 5

Чыгарманын аталышы	**«Айбек абдан күлкүчү?»** Автору: Айнагүл Базарбаева Иллюстратору: Светлана Насынбатова Классы: 2-класс, деңгээли: 2.2
Предмети	адабий окуу, класстан тышкары окуу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - чыгарманы шар, көрктүү окууга машыгышат; - уккан тексттин түшүнгөнүн демонстрациялашат.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар	«Сөздөрдү ажырат», «Сөздөрдү толуктайбыз» көнүгүүлөрү
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, аудиокитептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текстти укканга чейин	Чыгарманы укканга чейин мугалим окуучуларга китептин мукабасын көрсөтүп, суроолор менен кайрылат: • Чыгарма кандай аталат экен? • Чыгарма эмне тууралуу болот деп ойлойсуңар?
2-кадам. Текстти угуу	Чыгарманы мугалим, окуучулар кезектешип окушат (1-тиркеме).
3-кадам. Текстти уккандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн бир нече тапшырмалар берилет. Текстти уккандан кийин бир нече көнүгүүлөрдү аткарышат. **1-тапшырма: «Сөздөрдү ажырат»** көнүгүүсүн аткарышат (жекече, жуптарда иштесе болот) (2-тиркеме). **Эскертүү:** *Мында мугалим тексттин көчүрмөлөрүн таратып бергенден кийин, окуучулардан андагы сөздөрдү ажыратып, текстти туура, так окуп берүүсүн өтүнөт.* **Максаты:** тапшырма аркылуу окуучулардын тексттеги сөздөрдү ажыратып, туура, так, көркөм окуу көндүмдөрүн жакшыртууга мүмкүнчүлүк түзүлөт.
1-кадам. Топтун иш-аракети:	Ар бир окуучу ырда бири-бирине жабышып калган сөздөрдүн чегин туура ажыратышат.

2-кадам:	Тапшырманы аткарып бүткөндөн кийин, аны экрандан көрсөтүлгөн текст менен салыштырышат. **2-тапшырма. «Сөздөрдү толукта»** көнүгүүсүнө ылайык окуучулар жекече, жуптарда же кичи топтордо иштешет (3-тиркеме). **Максаты:** окуучулардын чыгарманын мазмунун билүүсүн текшерүү менен бирге, эсте тутуусун бекемдейт. Мугалим ыр жазылган баракты окуучуларга таркатып берет же экрандан көрсөтөт жана тапшырманын шартын түшүндүрөт . ***Эскертүү:*** Мугалим сөзсүз убакытты чектеши керек.
1-кадам: Топтун иш-аракети:	Ар бир топтун мүчөлөрү ырда калтырылып кеткен сөздөрдү көп чекиттин ордуна туура коюп жазып чыгышат же оозеки айтып беришет.
2-кадам:	Тапшырманы аткарып бүткөндөн кийин, аны экрандан көрсөтүлгөн текст менен салыштырышат.
3-кадам:	Чыгарманын текстин кезек менен окуп беришет.
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Бул кай мезгил?» (Кыш) (автору: Б.Абдухамидова), Д.: 1.3 - «Бул кай мезгил?» (Жаз) (автору: Б.Абдухамидова), Д.: 1.3 - «Бул кай мезгил?» (Жай) (автору: Б.Абдухамидова), Д.: 1.3 - «Бул кай мезгил?» (Күз) (автору: Б.Абдухамидова), Д.: 1.3 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Автору: Айнагүл Базарбаева

АЙБЕК АБДАН КҮЛКҮЧҮ

Айбек абдан күлкүчү,
Шайыр жүрөт күндүзү.
Уктаса да кээде ал,
Кыт-кыт чыгат күлкүсү.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Бүгүн Айбек күчүгүн,
Күлдүрүүнү ойлоду.
Ары-бери тынч албай,
Кечке чуркап ойноду.

– Ав, ав, – деп аны тууpaса,
– Ав-вав, – этип тап берди.
– Азыр сенден жашынам,
Издеп мени тап, – деди.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Күлдүрүүнү ойлоду,
Эми Айбек торпогун.
– Өө-өө! – десе шоктонуп,
– Мөө-мөө! – деди торпогу.

Торпок тишин көрсөтүп,
Жылмайгандай карады.
Кечке күлүп Айбектин,
Ойноп чери тарады.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Айбек күлдү каткырып,
Көрүп калып мышыгын.
Бетин жууп жатыптыр,
Самыны жок жышынып.

– Эх-э-эй, таргыл мышыгым,
Жуунуп кайда барасың?
Келтирбечи күлкүмдү,
Бүгүн тойдон каласың!
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Жайып кырга койлорун,
Анда көрдү көп кызык.
Карай калса асманды,
Келе жатат төө жылып.

Төө деп турса, чөө экен,
Күлүп Айбек: – Өө! –деди.
Мына кызык, асманда,
Ак торпогу: – Мөө! –деди.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Футбол ойноп коңуздар,
– Ыз-ыз-ыз-ыз! – жүгүрөт.
Топтой кылып тезекти,
Тоголотуп жүрүшөт.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Чөп аралап жай жылып,
Бара жатат ташбака.
Аны менен жарышып,

Айбек ашты заматта.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Досторун да күлдүрүп,
Ынак жүрөт ар күнү.
Таң калам мен Айбекке,
Кайдан табат күлкүнү?
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

2-тиркеме

«СӨЗДӨРДҮ АЖЫРАТ»
көнүгүүсү

Айбекабданкүлкүчү,
Шайыржүрөткүндүзү.
Уктасадакээдеал,
Кыт-кытчыгаткүлкүсү.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

БүгүнАйбеккүчүгүн,
Күлдүрүүнүойлоду.
Ары-беритынчалбай,
Кечкечуркапойноду.

– Авав, – депаныттуураса,
– Аввав, – этиптапберди.
– Азырсенденжашынам,
Издепменитап, – деди.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Күлдүрүүнүойлоду,
ЭмиАйбекторпогун.
– Өө-өө! – десешоктонуп,
– Мөө-мөө! – дедиторпогу.

Торпоктишинкөрсөтүп,
Жылмайгандайкарады.
КечкекүлүпАйбектин,
Ойнопчеритарады.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Айбеккүлдүкаткырып,
Көрүпкалыпмышыгын.
Бетинжуупжатыптыр,
Самынымжок жышынып.

– Эх-э-эй, таргылмышыгым,
Жуунупкайдабарасың?
Келтирбечикүлкүмдү,
Бүгүнтойдонкаласың!
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Жайыпкыргакойлорун,
Андакөрдүкөпкызык.
Карайкалсаасманды,
Кележататтөөжылып.

Төөдептурсачөөэкен,
КүлүпАйбек: – Өө! –деди.
Мынакызыкасманда,
Акторпогу: – Мөө! –деди.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Футболойнопкоңуздар,
– Ыз-ыз-ыз-ыз! – жүгүрөт.
Топтойкылыптезекти,
Тоголотупжүрүшөт.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Чөпаралапжайжылып,
Баражататташбака.
Анымененжарышып,
Айбекаштызаматта.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Досторундакүлдүрүп,
Ынакжүрөтаркүнү.
ТаңкаламменАйбекке,
Кайдантабаткүлкүнү?
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

3-тиркеме

“СӨЗДӨРДҮ ТОЛУКТАЙБЫЗ”
көнүгүүсү

1-бөлүк

Айбек абдан күлкүчү,
.... жүрөт күндүзү.
Уктаса да кээде ал,
Кыт-кыт чыгат ....
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Бүгүн Айбек ....,
Күлдүрүүнү ойлоду.
Ары-бери тынч албай,
Кечке чуркап ойноду.

– Ав, ав, – деп аны тууpаса,
– Ав-вав, – этип тап берди.
– Азыр сенден жашынам,
Издеп мени.., – деди.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Күлдүрүүнү ойлоду,
Эми Айбек торпогун.
– Өө-өө! – десе шоктонуп,
– Мөө-мөө! – деди ……….

Торпок тишин көрсөтүп,
Жылмайгандай ………..
Кечке күлүп Айбектин,
Ойноп …….. тарады.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

(**Колдонулуучу сөздөр:** шайыр, күлкүсү, күчүгүн, тап, торпогу, карады, чери)

2-бөлүк

Айбек күлдү каткырып,
Көрүп калып ………...
Бетин жууп жатыптыр,
Самыны жок жышынып.

– Эх-э-эй, ……. мышыгым,
Жуунуп кайда барасың?
Келтирбечи күлкүмдү,
Бүгүн тойдон каласың!
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Жайып кырга ………….,
Анда көрдү көп кызык.
Карай калса ………….,
Келе жатат төө жылып.

….. деп турса, ….. экен,
Күлүп Айбек: – Өө! –деди.
Мына кызык, асманда,
Ак торпогу: – Мөө! –деди.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

(**Колдонулуучу сөздөр:** мышыгын, таргыл, койлорун, асманды, төө, чөө)

3-бөлүк

Футбол ойноп коңуздар,
– Ыз-ыз-ыз-ыз! – жүгүрөт.
Топтой кылып ....,
Тоголотуп жүрүшөт.
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Чөп аралап жай жылып,
Бара жатат таш бака.
Аны менен жарышып,
Айбек ашты ………..
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

Досторун да күлдүрүп,
…….. жүрөт ар күнү.
Таң калам мен Айбекке,
Кайдан табат күлкүнү?
Ха-ха-ха! Хи-хи-хи!

(**Колдонулуучу сөздөр:** тезекти, таш бака, заматта, ынак)

Сценарий 6

Чыгарманын аталышы	**«Бал»** Автору: Миргүл Нaралиева Иллюстратору: Айжамал Бейшембек кызы Классы: 2-класс, деңгээли: 2.1
Предмети	Адабий окуу, Мен жана дүйнө, класстан тышкаркы окуу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - чыгарманы мазмунуна карата берилген ойлорду ырасташат же жокко чыгарышат; - тексттен маалыматтарды алышат; - өзүнүн тажырыйбасын, аарылар тууралуу билгендерин салыштырышат.
Стратегиялар\ ыкмалар	«Билем, билгим келет, билдим», «Ар кандай денгээлдеги тапшырмалар» стратегиялары
Керектелүүчү каражаттар	Электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, суроолор, тапшырмалар жазылган (ватмандар)
Окутууну уюштуруунун формасы	Жуптарда, кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	«Мээ чабуулу» ыкмасы колдонулат. • **Аарылар жөнүндө эмнелерди билесиңер?** Мугалим окуучулардын оюн ББКБ таблицасына жазып турат
2-кадам.	Мугалим окуучулардын аарылар жөнүндө билгиси келген (кызыктырган) суроолорун жазып алат.
3-кадам.	Окуучулар текст менен таанышышат (1-тиркеме). Текстти мугалим окуйт, андан кийин окуучулар чынжырча түрүндө окушат.
4-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн төмөнкү ар түрдүү деңгээлдеги тапшырмаларды аткаруу сунушталат. Мугалим окуучуларды топторго бөлүп алып, берилген суроолорго жооп берүүсүн суранат. 1. Аарынын түрлөрү 2. Балдын пайдасы жана зыяны 3. Аарыны сактап калуу үчүн эмне кылуу керек? 4. Аарынын уюгунун макетин жасашат, эмне үчүн аарынын үйү 6 бурчтуу? (Аарынын уюгун кагаздан, картондон жасашат, керектүү маалыматты интернеттен издешет). **Топтор жумуштарын презентациялашат.** 4. ББКБ таблица боюнча балдар кандай маалыматты билишти жана эмнени билгиси келери салыштырылат. **Эскертүү: Таблицадагы 4-бөлүк үй тапшырма катары берилет** (2-тиркеме).

Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушта-луучу китептер:	- «Медоносные пчёлы», перевод и адаптация: Мира Кокоева (уровень 2.2) https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме

БАЛ

Бал кайдан келерин билесиңерби? Балды жумушчу аарылар чогултат. Кантип дейсиңерби? Аарылар түрлүү гүлдөргө конушат. Алыс жактарга учушат. Гүлдүү талааларга учуп барышат. Гүлдүн ширесин соруп, жемсөөсүнө чогултуп, аны уюктарга куят.

Уюк – аарынын үйү. Момдон бардык көзөнөктөрүн бирдей кылып аарылар өздөрү жасашат. Уюк алты бурчтуу болот. Аарылар – табигый инженерлер.

Бал челектеги көп аарынын арасында эне аары жашайт. Ар бир жумушчу аарынын жумушу өзүнө бөлүнгөн. Бал чогулткан аарылар, уюктун ичин тазалаган жана күзөтчү аарылар бар. Баары тартиптүү болушат.

Бал абдан пайдалуу. Иммунитетти бекемдейт. Көп оорудан айыктырат. Күчтүү болууга жардам берет.

Достор, бал жеген кандай сонун!

Бал өтө эле таттуу. Ал тиштин эмалын бузушу мүмкүн. Ошондуктан ашыкча жегенге да болбойт. Бал – күчтүү азык. 6 жаштан өйдө балдар күнүнө 3-4 кашык бал жесе болот. Балды ысык сууга салбаш керек – ысыкта сапатын жоготот. 18 кашык кум шекердеги кубаттуулук 1 кашык балда бар.

Аары бир ай гана жашайт. Өмүрүндө бармактай эле бал чогултат.

Достор, пайдалуу бал бергени үчүн эмгекчил аарыларга алкыш айталы!

2-тиркеме

«Билем, билгим келет, билдим» стратегиясы

Билем	Билгим келет	Билдим	Дагы билишим керек
1. Аары бал чогултат. 2. 3.	1. Аарылар гүлдүн ширелерин кантип балга айлантат? 2. 3.	1. Балдын пайдалуу жана зыяндуу жактары бар экен. 2. 3.	1. Аарылардын жашоосу тууралуу 2. 3.

Сценарий 7

Чыгарманын аталышы	**«Жансыз жана жандуу»** Автору: Асылгүл Токторбаева Иллюстратору: Нурланбек Токтали уулу **Классы: 2-класс, деңгээли: 2.1 -2.2**
Предмети	адабий окуу, мекен таануу, класстан тышкаркы окуу, ОЭЛ
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - жандуу жана жансыз заттарды айырмалай алышат; - жандуу жана жансыз заттардын белгилерин айта алышат.
Стратегиялар\ ыкмалар	«Божомолдоо», «Тыным менен окуу», «Ооба же жок»
Керектелүүчү каражаттар	Электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, суроолор, тапшырмалар жазылган карточкалар (ватмандар)
Окутууну уюштуруунун формасы	жуптарда, кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	«Божомолдоо» ыкмасы колдонулат. **• Сүрөттөн эмнени көрүп турасынар? Окуя эмне жөнүндө болот деп ойлойсуңар?**
2-кадам. Текстти окуу учурунда	: Мугалим тыным менен текстти окуйт. Кичинекей таш бака сабакка бара жатты. Жолдо жаткан чоң ташты байкаган жок. Ага урунуп алды. Чекеси томпоюп чыкты. Бул го эч нерсе эмес. Эми ташты кантип айланып өтөт? Өтө эле чоң таш экен. Мурда жок эле. Тиги тоодон кулап түшкөн окшойт. – Таш байке, качып коюңузчу. Сабакка кечигип жатам, – деди чыйылдап. ***1-тыным*** ***Суроо: Балдар таш жылды деп ойлойсуңарбы?*** Таштан жооп жок. Түртүп көрдү. Козголбойт. Эми эмне кылат? Ушундай да таш боор болобу? Түшүнүп койсо боло! Ыйлап жиберди. Бакта конуп отурган Үкү баарын көрдү. Акыры үн катты: – Ал баары бир сени укпайт. Убара болбо. Айланып өт. Бирок абайла, сайга түшүп кетпе. Чын эле, ичке жолду таш ээлеп жаткан. Жолдун бир тарабы тоо, бир тарабы сай. – Эмнеге укпайт? Кичине эле жылып жол берип койсо болмок да. Уйкусу да катуу окшойт. Анын ордунда болсом мен дароо эле жол бошотмокмун. – Туура, сен ошентмексиң. – А эмнеге таш байке антпейт?

	2-тыным ***Суроо: Эмне үчүн Таш байке жылбайт деп ойлойсуңар?*** – Таш байкең жансыз да. Ал эми сен жандуусуң. – Түшүнгөн жокмун. Мен кичинекей болуп алып жандуу болсом, таш байке чоң болуп туруп жансыз болуп калабы? – Кеп чоң же кичине болууда эмес да. – Анан эмнеде? ***3-тыным*** ***Суроо: Силер кандай ойлойсунар? Ташбака кичинекей болуп алып жандуу, ал эми таш байке чоң болуп туруп жансыз?*** – Заттардын бардыгы жандуу жана жансыз болуп экиге бөлүнөт. Эстеп кал, жандуу зат жана жансыз зат. – Эстеп калдым. Бирок кайсы жандуу, кайсы жансыз экенин кантип билем? – Эң туура суроо! Жандуу заттар дем алат, тамактанат, сезет. Алар көбөйөт, өсөт, чоңоёт, кыймылдайт. Ал тургай кубанат, кайгырат. Жансыз заттар тамак жебейт. Эч нерсе сезбейт, чоңойбойт, кыймылдай албайт. Кубанбайт, күлбөйт, кайгырбайт. Эч кандай сезимдери болбойт. Түшүндүңбү? – А-ай, эмне эле таш байке мени укпайт же жылып койбойт, үн катпай жатат десе! Ал жансыз зат тура. А мен болсо, басам, сүйлөйм, чоңоём, анан ыйлайм. Демек, мен жандуу затмын! – Азаматсың! – Ур-ра-аа! Үйрөндүм! Эми, мен жансыз жана жандуу зат тууралуу билем. Досторума да үйрөтөм! Силерчи, балдар? Жандуу зат менен жансыз затты айырмалай аласыңарбы? Келгиле, аракет кылып көрөбүз. Дем алабы? Кыймылдайбы? Сезимдери барбы? Тамактанабы? Өсүп-чоңоёбу? Эгер ушул суроолорго “ооба” деп жооп берсек, анда ал зат жандуу. Эгерде “жок” деп жооп берсек, анда ал зат жансыз. Кеттик анда!
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	**Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн төмөнкү тапшырмаларды аткаруу сунушталат:** **1-тапшырма.** Тексттен жана сүрөттөн жандуу жана жансыз заттардын тизмелегиле. **2-тапшырма.** Бөлмөнүн ичиндеги жандуу жана жансыз заттардын тизмелеп толукташат. **3-тапшырма.** Жандуу жана жансыз заттардын белгилерин түшүндүрүп бергиле. **Эскертүү:** Окуучулардын санына жараша топторго бөлүп алса болот. Кичи топтордо тапшырманы аткарышат жана жалпы класс алдында презентациялашат.

Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Кит» (Элизабет Ким, кыргызча которгон Талгат Деркембаев) Д.: 2.1, - «Жандуу жаратылыш» (Ысмайыл Кадыров) Д.: 2.1, https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Автору: Асылгүл Токторбаева

Жансыз жана жандуу

Кичинекей таш бака сабакка бара жатты. Жолдо жаткан чоң ташты байкаган жок. Ага урунуп алды. Чекеси томпоюп чыкты.

Бул го эч нерсе эмес. Эми ташты кантип айланып өтөт? Өтө эле чоң таш экен. Мурда жок эле. Тиги тоодон кулап түшкөн окшойт.

– Таш байке, качып коюңузчу. Сабакка кечигип жатам, – деди чыйылдап.

Таш жооп берген жок. Түртүп көрдү. Козголбойт. Эми эмне кылат? Ушундай да таш боор болобу? Түшүнүп койсо боло! Ыйлагысы келди.

Бакта конуп отурган Үкү баарын көрдү. Акыры үн катты:

– Ал баары бир сени укпайт. Убара болбо. Айланып өт. Бирок абайла, сайга түшүп кетпе.

Чын эле, тар жолду таш ээлеп жатат. Жолдун бир тарабы тоо, бир тарабы сай.

– Эмнеге укпайт? Кичине эле жылып, жол берип койсо болмок да. Уйкусу да катуу окшойт. Анын ордунда болсом, мен дароо эле жол бошотмокмун.

– Туура, сен ошентмексиң. – А эмнеге таш байке антпейт?

– Таш байкең жансыз да. Ал эми сен жандуусуң.

– Түшүнгөн жокмун. Мен кичинекеймин го, таш байке чоң эле болуп туруп жансызбы?

– Кеп чоң же кичине болууда эмес да.

– Анан эмнеде?

– Заттардын бардыгы жандуу жана жансыз болуп экиге бөлүнөт. Эстеп кал: жандуу зат жана жансыз зат.

– Эстеп калдым. Бирок кайсы жандуу, кайсы жансыз экенин кантип билем?

– Эң туура суроо! Жандуу заттар дем алат, тамактанат, сезет. Алар көбөйөт, өсөт, чоңоёт, кыймылдайт. Ал тургай кубанат, кайгырат.

Жансыз заттар тамак жебейт. Эч нерсе сезбейт, чоңойбойт, кыймылдай албайт. Кубанбайт, күлбөйт, кайгырбайт. Эч кандай сезимдери болбойт. Түшүндүңбү?

– А-а, эмне эле таш байке мени укпайт же жылып койбойт, үн катпай жатат десе! Ал жансыз зат тура. А мен басам, сүйлөйм, чоңоём, анан ыйлайм, күлөм. Демек, мен жандуу затмын!

– Азаматсың!

– Ура-а! Үйрөндүм! Эми, мен жансыз жана жандуу заттарды билем. Досторума да үйрөтөм!

Силерчи, балдар? Жандуу зат менен жансыз затты айырмалай аласыңарбы? Келгиле, аракет кылып көрөбүз.

Дем алабы? Кыймылдайбы? Сезимдери барбы? Тамактанабы? Өсүп-чоңоёбу?

Эгер ушул суроолорго “ооба” деп жооп берсек, анда ал зат жандуу. Эгерде “жок” деп жооп берсек, анда ал зат жансыз. Кеттик анда!

2-тиркеме

«Ооба же жок» ыкмасы

1. Жандуу заттар	Ооба	Жок
Кыймылдайбы?		
Дем алабы?		
Сезимдери барбы?		
Тамактанабы?		
Өсүп чоңоёбу?		

2. Жансы заттар	Ооба	Жок
Кыймылдайбы?		
Дем алабы?		
Сезимдери барбы?		
Тамактанабы?		
Өсүп чоңоёбу?		

Сценарий 8

Чыгарманын аталышы	**«Ким кыйын?»** Автору: Матлюба Жаникулова Иллюстратору: Светлана Насынбатова Классы: 2-класс, деңгээли: 2.2
Предмети	адабий окуу, класстан тышкары окуу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - чыгарманы окуп, суроолорго жооп беришет; - каармандарга мүнөздөмө беришет; - уккан тексттин түшүнгөнүн демонстрациялашат.
Стратегиялар\ ыкмалар	«ВЕННдин диаграммасы», «Ролдук оюн» көнүгүүсү
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, аудиокитептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текстти укканга чейин	Чыгарманы укканга чейин мугалим окуучуларга китептин мукабасын көрсөтүп, суроо менен кайрылат: • Чыгарма эмне тууралуу болот? Окуучулар өз ойлорун айтышат.
2-кадам. Текстти угуу учурунда	Чыгарманы мугалим жана окуучулар кезектешип көркөм окушат.
3-кадам. Текстти уккандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн бир нече тапшырмалар берилет. **1-тапшырма:** Текстти уккандан кийин төмөнкү суроолор берилет: • Планшет эмне үчүн мактанды? • Китеп эмне үчүн капаланды? • Айпери эмне үчүн Китепти көпкө чейин колдонгон жок? • Китеп маанилүүбү же планшетпи? Эмне үчүн? **2-тапшырма: «Венндин диаграммасын»** толтурушат (жекече, жуптарда иштесе болот) (2-тиркеме). **Эскертүү:** *Мында чыгармадагы башкы каармандар КИТЕП жана ПЛАНШЕТтин окшош жактарын жана айырмачылыктарын жазышат.* Бул тапшырма окуучулардын окуп\угуп түшүнүүсүн, сынчыл ой жүгүртүүсүн өнүктүрөт. **3-тапшырма. «Ролдук оюн»** көнүгүүсү **Бул ыкманын максаты** – окуучулардын жомоктун мазмунун терең түшүнүүсүн, эсте тутуусун бекемдейт, каармандардын образдарына кирип аткаруу менен алардын абалын талдайт.

1-кадам.	Мугалим каармандарды бөлүштүрөт: автор, Айпери, китеп, планшет.
2-кадам.	Ар бир каарман өз сөздөрүн чыгармадан тактап алышат.
3-кадам.	Каармандын образына кирип, ролдук оюн аткарышат.
4-кадам.	Аткарган ролуна жараша окуучуга суроо беришет, же тескерисинче, ал окуучуларга суроо берсе болот. Мисалы: *- Китептин ролун аткарып жатып өзүңдү кандай сездиң?* *- Планшет ар дайым пайдалуу бекен? Эмне үчүн?ж.б.* ***Эскертүү:*** Мугалим сөзсүз убакытты чектеши керек.
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Ким күлүк?» (автору: Бакыт Мырзатаева), Д.: 3.1 - «Хан-бий» (автору: Сулайман Рысбаев), Д.: 3.2 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Жаникулова Матлюба

КИМ КЫЙЫН?

Үй жымжырт. Текчеде Планшет жана Китеп турат.

– Хелло, Китеп! Оой, Китеп, сен мени угуп жатасыңбы?

Китеп үргүлөп кеткен эле, анткени ал уктабай, күн сайын өз ээсин күтүп жүргөн.

– О-ой, Китеп, турбайсыңбы. Чарчадыңбы?

Катуу кыйкырыктан Китеп ойгонуп кетип караса, жанында Планшет туруптур.

– Аа, кечиресиз, уктап кетиптирмин. Эмне болуп кетти?

– Сен уктап жатканда мен адамдар менен көп иштедим. Сен мени билесиңби? Менин атым – Планшет. Менде балдар үчүн кызыктуу программалар бар. А сени ким карайт дейсиң? Окулбай эле текчеде чаң басып жата бересиң го. Экөөбүздүн кимибизди кыйын деп ойлойсуң?

– Менде көп маанилүү окуялар жазылган. Ал окуяларды да окуп көрсөңүз жакшы болмок, – деп жооп берди Китеп.

– Эмнеге окушум керек? Өзүмдө даяр аудио китептер толтура.

Китеп жылмайып, унчукпай тим болду.

– Ха-ха-хаа! Хи-хи-хи-и-ии! Азыр Айпери мектептен келет. Ал сени карабайт деле, мен үчүн эле шашып келет, – деди Планшет күлүп жатып.

Аңгыча Айпери кирип келди. Планшет кубанып, китепти мыйыгынан күлө карап жатты. Ал адатынча планшетти ачып, мультфильм көрүп отурду. Анан үй тапшырмасы эсине түштү да, аны аткарууга киришти.

Үй тапшырманы аткаруу үчүн Планшеттен жардам сурады. Интернеттин бардык тармагына кирип издеди. Жооп таба албай койду. Планшет ойлоно баштады. «Эми кантем? Айпериге жардам бере албай койдум го».

Бир кезде Айпери текчеде турган китепти эстей койду. Аны алып, суроосуна жооп издей баштады.

– Ох-х! – деп Айпери сүйүнүп кетти. – Таптым! – деп китебин бооруна кысты.

Китеп аябай назик эле. «Сенин кимге керегиң тиет, көп убакыттан бери окулбай, чаң басып жатасың», – деген Планшеттин сөздөрүн эстеди. Айпериге пайдасы тийип, аны кучактаганына толкунданып да, эркелеп да кетти.

Планшет Китепке туура эмес мамиле жасаганын, катуу сөз айтып алганын эстеп, ыңгайсыз боло түштү. Айпери Китепти Планшеттин жанына койду да, Акжол досу менен ойногону жөнөдү.

Китеп өзүнүн эң керектүү буюм болгонуна бир чети сыймыктанса, бир чети кубанып калды.

– Кел эми, элдешели. Мени кечирип койчу, – деп Планшет Китепке жакын келип, чыпалагын сунду.

– Биз Айперинин досу болобуз да. Экөөбүз тең ага жардам берип турабыз. Бирок сен туура эле айттың. Мен көптөн бери окулбай жатканым анык, – деди Китеп

– Көрөсүң го, Айпери эми сага да көңүл бурат. Кабатыр болбо, досум, – деп экөө кол алышты.

Китеп Планшеттин колун бекем кысты:

– Экөөбүз ажырагыс дос болобуз!

2-тиркеме

ВЕННдин диаграммасы

айырмачылыктары **окшоштуктары** **айырмачылыктары**

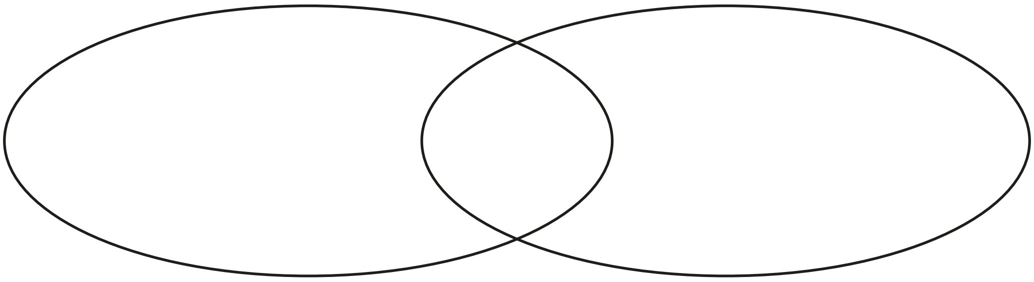

Китеп **Планшет**

Сценарий 9

Чыгарманын аталышы	**«Көпөлөк канча жашайт?» Проект TTR** Автору: Лела Кистаури Классы: 2-класс, денгээли 2.2
Предмети	адабий окуу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: -чыгарманын мазмунуна карата берилген ойлорду ырасташып же жокко чыгарышат; -текстен алынган үзүндүдөгү калтырылган сөздөрдү толукташат; -башкы каарманга карата кластер түзүшөт; -окуялардын картасын түзүшөт.
Стратегиялар\ ыкмалар	«Сөздөрдүн дубалы», «Ооба же жок», «Сүйлөмдөрдү толуктоо», «Окуянын картасы» стратегиялары
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер Видеофильм «Көпөлөктүн жашоосу»
Окутууну уюштуруунун формасы	Жуптарда, кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	«Мээ чабуулу» муз жаргычы колдонулат. Мугалим окуучуларга төмөнкү суроолор менен кайрылат: • Көпөлөктөр тууралуу эмнелерди билесинер? • Китептин мукабасын көрүп, кандай ойго келдинер? • Автору ким экен? Окуучулардын өз ойлорун айтышат.
2-кадам. Текстти угуу учурунда	Окуучулар текст менен таанышышат. Текстти мугалим же окуучулар кезек менен көркөм окушат. Текст менен таанышкандан кийин Жаңы сөздөрдү окуучулардын туура, так айтуусу жана эстеп калуусу үчүн **«Сөздөрдүн дубалы»** (1-тиркеме) колдонулат. Мында мугалим атаган сөздү доскага чыккан окуучу тез, жаңылбай туура табышы керек жана ал сөздү туура кайталап айтууга тийиш. Андан кийин «Көпөлөктүн жашоосу» илимий таанып билүүчү видео-фильм көрсөтөтүлөт. **• Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн төмөнкү тапшырмаларды аткарышат.**

<table>
<tr><td></td><td>

1-тапшырма. «Ооба же жок» ыкмасы (2-тиркеме) (окуучулар жекече аткарышат, андан соң жалпы класста талкуулашат).
Бул ыкманын шартына ылайык чыгарманын негизги мазмунуна, башкы каарманга байланыштуу сүйлөмдөр берилет. Окуучулар «ооба» же «жок» деген жооптордун бирин белгилөө менен өз ойлорун ырасташат.

2-тапшырма. «Сүйлөмдөрдү толуктоо» ыкмасы (3-тиркеме). Мында окуучулар берилген сүйлөмдөрдө калтырылып кеткен сөздөрдү толуктап жазышат жана көркөм окуп беришет (жуптарда же кичи топтордо иштешет).

3-тапшырма: Окуучуларды 3 кичи топко бөлүштүрүп, ар бир топко **«Окуянын картасын»** (4-тиркеме) түзүү тапшырмасы берилет. Кичи топтор тапшырманы аткарып бүтүшкөн соң, жалпы класс алдында презентациялашат. Мысалы:

<table>
<tr><td>Башкы каарман
Көпөлөк</td><td>Окуя болгон мезгил
Жай мезгили</td></tr>
<tr><td>Окуянын башталышы
Көпөлөктүн көп түрдүүлүгү</td><td>Окуянын ортосу
4 баскычты басып өтүшү</td></tr>
<tr><td>Чыгарманын аягы
Көпөлөктүн канча жашаары</td><td>Окуядан эмне түшүндүм?
Көпөлөк жана көпөлөктүн жашоосун</td></tr>
</table>

</td></tr>
<tr><td>Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:</td><td>«Асмандагы кит»
Автору: Сиддхарт Чакраварти
Иллюстратору: Кавери Гопалакришнан
Электрондук https: // bloomlibrary.org/kyrgzstan-OkyyKeremet сайтынан окууну сунуштайм.</td></tr>
</table>

1-тиркеме

«Сөздөрдүн дубалы»

Көпөлөк	монарх	лимонница
кардинал	баскыч	личинка
гусеница	куурчакча	курт
30-45 күн	метаморфоза	

2-тиркеме

«Ооба же жок» ыкмасы

Ырастоолор	Ооба	Жок
Чыгарманын башкы каарманы – курт.		
Көпөлөктөр көп жыл жашайт.		
Көпөлөктөрдү канаттуулар десек болобу?		
Көпөлөктөрдүн түрлөрү көппү?		
Көпөлөктөр 4 баскычты басып өтөт.		

3-тиркеме

«Сүйлөмдөрдү толуктоо» ыкмасы

- Көпөлөк абдан …...! Ал өзүнүн …… менен көздү суктандырат. Көпөлөктүн жыт билүү …… күчтүү.

Пайдаланылуучу сөздөр: кооз, көркү, сезими

4-тиркеме

«Окуянын картасы»

Башкы каарман ____________________ ____________________	Окуя болгон мезгил ____________________
Окуянын башталышы ____________________ ____________________	Окуянын ортосу ____________________ ____________________
Чыгарманын аягы ____________________	Окуядан эмне түшүндүм? ____________________

Сценарий 10

Чыгарманын аталышы	**«Асмандагы кит»** Автору: Сиддхарт Чакраварти Иллюстратору: Кавери Гопалакришнан **Классы: 3-класс, деңгээли: 3.1**
Предмети	Адабий окуу, Мекен таануу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар - чыгарманы мазмунуна карата берилген ойлорду ырасташат же жокко чыгарышат; - тексттен алынган үзүндүдөгү калтырылган сөздөрдү толукташат; - башкы каарманга карата кластер, синквейн түзүшөт; - окуялардын картасын түзүшөт; - окуянын айлампасын түзүшөт.
Стратегиялар\ ыкмалар	«Ооба же жок», «Сүйлөмдөрдү толуктоо», «Окуянын картасы», «Ай-лампа»
Керектелүүчү каражаттар	Электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, суроолор, тапшырмалар жазылган карточкалар (ватмандар)
Окутууну уюштуруунун формасы	жуптарда, кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	Мээ чабуулу» ыкмасы колдонулат. • **Кит тууралуу эмнелерди билесиңер?**
2-кадам. Текстти окуу учурунда	Окуучулар текст менен таанышышат. Текстти мугалим же окуучулар көркөм окушат.
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	**Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бе-кемдөө үчүн төмөнкү тапшырмаларды аткаруу сунушталат.** **1-тапшырма.** «Ооба же жок» ыкмасы (окуучулар жекече аткарышат, андан соң жалпы класста талкуулашат). Чыгарманын негизги мазмунуна, башкы каарманга байланыштуу сүй-лөмдөр берилет. Окуучулар «ооба» же «жок» деп өз ойлорун ырасташат. **2-тапшырма.** Окуучулар берилген сүйлөмдөрдө калтырылып кеткен сөздөрдү толуктап жазышат жана көркөм окуп беришет (жуптарда же кичи топтордо иштешет). Андан соң окуучуларды 2 кичи топко бөлүштүрөт жана тапшырмалар берилет. Кичи топтор тапшырманы аткарышат жана жалпы класс ал-дында презентациялашат. **1-3-топко «Окуянын картасы»** **2-4-топко «Айлампа»**

Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушта-луучу китептер:	- «Эмне үчүн коендун куйругу кыска?» (Лидия Кимарио, кыргызча которгон Талант Деркембаев) Д.: 3.2, - «Почему у зайца хвост короткий?» (Лидия Кимарио) Д.: 3.2 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Сиддхарт Чакраварти

АСМАНДАГЫ КИТ

Асман Ысык-Көлдө жашайт. Апасы бошогондо, алар көл жээкке сейилдегени келишет. Мурун бул жерге атасы менен келер эле. Бирок ал азыр чет өлкөгө иштегени кеткен.

Асман апасы экөө булуттарды карап отурганды жакшы көрүшөт.

– Булуттар алыс-алыс учушат, ээ. Атам буларды көрөт болду бекен?

– Көрөт. Сен асманды карап отурганды жактырасың. Бекеринен сенин атыңды Асман деп койбогон чыгарбыз. Асман – көк дегенди билдирет.

Асмандагы булуттар ар кандай. Алардын бири оюнчукка окшош болсо, кээ бирлери сакал, мурутка, жаныбарларга окшоп кетет.

– Апа, караңызчы, бул иттин мурунy аябай чоң экен! – деп Асман итке окшош булутту көрсөтүп.

– Тээтиги булут кайсы жаныбарга окшош? – деп сурады апасы.

– Кайсы? – деп Асман түшүнгүсү келет.

– Бул океанда жашаган кит турбайбы!

– Ооба. Кит! Эми даана көрдүм. Эх, биздин көлдө эмне үчүң кит жок? Апа, кит тууралуу айтып бериңизчи, – деди Асман.

– Киттердин көптөгөн түрлөрү бар. Бул булут өтө чоң болгондуктан, оюма дароо көк кит келди. Көк кит Жер жүзүндө жашаган эң чоң жаныбар. Ал динозаврдан да, пилден да бир канча эсе чоң.

– О-о-о-о-о-ооооооооо! – деп Асман таңдайын такылдатты.

– Ал ушунчалык чоң. Сен анын оозуна отурган абалыңда батып кетмексиң, – деди апасы. Асмандын апасы мугалим болуп иштейт.

Ошол маалда итке окшош булуттун тумшугу бөлүнүп, кит булутту көздөй сызып жөнөдү.

– Балким, мурунга ит эмес, кит көбүрөөк жагат, – деп Асман кыткылыктап күлөт.

– Кит мурунду эмне кылат? Балыкка мурун эмес, дем алуу үчүн бакалоор керек.

– Бакалоор балыкка керек. Бирок көк кит балык эмес. Ал биз сыяктуу аба менен дем алат. Ошон үчүн ага мурун керек, – деди апасы.

– Оо, бул анда дүйнөдөгү эң чоң мурун болсо керек, ээ? Суу алдында мурун менен кантип дем алмак эле?

– Киттер өзгөчө жаныбарлар, – деп түшүндүрдү апасы.

– Алар океандын үстүнөн дем алышат.

– Ал үчүн алар чалкасынан сүзүшөбү?

– Сенин фантазияң укмуш, – деп апасы жылмайды.

– Чын эле, киттин дем алганын алыстан укса болот. Кит тереңден өйдөгө чыгып, дем алып кайра суунун алдына кирет. Ошентип абага чыгып дем алып, кайра сууга чумкуп, жашоосун өткөрөт, – деп сөзүн улады апасы.

Ал: "У-Ф-Ф-Ф-Ф-Ф-Ф-ФФФФФФФФФФФ!!!" – деп дем алат.

– Ар бир жолу дем алып, дем чыгарганда, киттин мурдунан фонтан атат. Суу абага орун бошотуш үчүн чыгат.

Асман дагы деле кит сыяктуу булутту карап отурат.

– Кит, кит, менин атама барып, салам айтып койчу!

Бала кумга чалкасынан жатып, колун балыктын канатындай кылып жаят. Колдорун кыймылдатып:

– У-ффффф. Мен дагы китмин! – деп кыйкырды.

Киттер жөнүндө кызыктуу маалыматтар

Киттер ар кандай формада болушат. Алар планетабыздагы бардык океандарда бар.

Алар ар кандай формадагы фонтандарды абага бүркүшөт.

Киттерди изилдеген окумуштуулар алардын дем алуусуна байкоо жүргүзүп турушат.

Көк киттердин тиштери болбойт. Алар чайнай албагандыктан, деңиз жаныбарлары-планктондорду суу менен кошо жутуп азыктанышат. Алар суудан планктондорду оозунун ичиндеги атайын муруттардан турган тосмо аркылуу ажыратып алышат. Планктонду жеп, ал эми сууну океанга кайра кайтарып беришет.

Киттер – сүт эмүүчүлөр. Демек, алар да адамдар сыяктуу балдарын туушат. Балдарын музоо деп аташат. Музоолор өздөрүнүн энелеринин жанында жылдап чогуу сүзүп жүрүшөт. Энелери аларга океанда бактылуу жашап кетүү үчүн билимдерин беришет.

Жайкысын кит эне жана анын музоосу Жердин уюлдарын көздөй муздак сууларга сүзүп жөнөйт. Анткени ал жерде азык көп болот. Ал эми кышында уюлдук деңиздер тоңуп, киттер кайра ысык тропиктерди көздөй сүзүп келишет. Бирок планетанын түндүк жарым шарында жашаган киттер эч качан түштүк жарым шарга сүзүп келишпейт. Тескерисинче, алыскы түштүктө жашаган киттер түндүктү көздөй сүзүп барышпайт.

Киттер эч качан адамдар шарттуу түрдө ойлоп тапкан түндүк жана түштүк жарым шарын бөлүп турган экватор сызыгын кесип өтүшпөйт. Эмнеге мындай экенин бир киттерден башка эч ким билбейт.

2-тиркеме

«Ооба же жок» ыкмасы

Ырастоолор	Ооба	Жок
Чыгарманын башкы каарманынын ысмы – Асман.		
Кит Ысык-Көлдө жашайт.		
Киттер сүт эмүүчүлөр сыяктуу аба менен дем алышат.		
Киттин бир гана түрү бар.		
Киттин баласын музоо деп аташат.		

3-тиркеме

“Сүйлөмдөрдү толуктоо” ыкмасы

– Киттер __________ жаныбарлар, – деп түшүндүрдү апасы.
– Алар океандын ___________ дем алышат.
– Ал үчүн алар чалкасынан сүзүшөбү?
– Сенин фантазияң укмуш, – деп апасы жылмайды.
– Чын эле, киттин дем алганын __________ укса болот. Кит тереңден өйдөгө чыгып, дем алып кайра __________ алдына кирет. Ошентип абага чыгып дем алып, кайра сууга чумкуп, жашоосун өткөрөт, – деп сөзүн улады апасы.
Ал "У-ф-ф-ф-ф-ф-ф-ф-ф-ф-ф-ф-ф-ффффффф!!!" деп дем алат.
Ар бир жолу дем алып, дем чыгарганда, киттин мурдунан _________ атат.
Суу абага _________ бошотуш үчүн чыгат.

Пайдалануучу сөздөр: *өзгөчө, үстүнөн, алыстан, суунун, фонтан, орун*

4-тиркеме

«Окуянын картасы»

Башкы каарман __________________________ __________________________	Окуя болгон мезгил __________________________
Окуянын башталышы __________________________ __________________________	Окуянын ортосу __________________________ __________________________
Чыгарманын аягы __________________________	Окуядан эмне түшүндүм? __________________________

5-тиркеме

«Айлампа»

Сценарий 11

Чыгарманын аталышы	**«Чоң атамдын тереги»** Автору: Сокурова Жыргал Иллюстратору: Жыргал Касмамытова Классы: 3-класс, деңгээли: 3.2
Предмети	адабий окуу, класстан тышкары окуу, мекен таануу, ТТКН
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - чыгарманы угушат; - укканга чейин жана уккандан кийин берилген суроолорго жооп беришет; - «Ачык жана жабык суроолор» формасын толтурушат; - уккан тексттин түшүнгөнүн демонстрациялашат.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар:	«Ачык жана жабык суроолор», «Чаташкан логикалык чынжырлар»
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, аудиокитептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	жуптарда, кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текстти укканга чейин	Мугалим окуучуларга чыгарманы укканга чейин суроолор менен кайрылат: • Чыгарма кандай аталат экен? • Китептин мукабасында эмненин сүрөтү тартылган? • Кандай ойлойсуңар, чыгарма эмне тууралуу болот?
2-кадам. Текстти угуу	Аудиокитепти чогуу угушат (1-тиркеме).
3-кадам. Текстти уккандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн бир нече тапшырмалар берилет. 1-тапшырма: Текстти уккандан кийин төмөнкү суроолор берилет: • Окуя качан, кайсы жерде болуптур? • Башка каармандар кимдер экен? • Канат байке эмне максатта Адилеттин үйүнө келиптир? • Адилет анын сунушуна макул болдубу? Эмне үчүн? • Адилет карындашы экөө кандай амал ойлоп табышты? • Атасы болгон окуяны уккан соң эмне деп жооп берди? • Бул окуя силерге жактыбы? Эмне үчүн? • Силер бул каармандардын ордунда болсоңор эмне кылат элеңер? Эмне үчүн?

	2-тапшырма: «Ачык жана жабык суроолор» таблицасына жазуу жүзүндө же оозеки жооп беришсе да болот (жекече, жуптарда иштесе болот) (2-тиркеме). **Эскертүү:** *Бул суроолорду даярдоодо татаал жана так эмес түзүлгөн суроолордон качуу керек: окуучу өзүнүн ой жүгүртүү мүмкүнчүлүгүнүн көпчүлүк бөлүгүн суроонун маанисин түшүнүү үчүн сарптабашы керек.* Ачык жана жабык суроолорду берүү менен окуучулардын окуп\угуп түшүнүүсүн, ой жүгүртүү, аргументтештирүү, талдоо, баалоо көндүмдөрүн жакшыртууга мүмкүнчүлүк түзүлөт. **3-тапшырма. «Чаташкан логикалык чынжырлар»** көнүгүүсүнө ылайык окуучулар жуптарда же кичи топтордо иштешет (3-тиркеме). **Бул ыкманын максаты:** окуучулардын жомоктун мазмунун ырааттуу эстеп калганын текшерүү менен бирге, аны эсте тутуп калуусун бекемдейт.
1-кадам. Мугалимдин иш-аракети:	Мугалим жомоктогу окуяларды 5-6 бөлүктөргө бөлүп, ар бир бөлүктү өз алдынча баракка жазып коет.
2-кадам.	Топ барактарды ар бир топко таркатат. Мугалим балдардын иштеп жатканына көңүл бөлүп, аларга багыт берет. ***Эскертүү:*** Мугалим сөзсүз убакытты чектеши керек.
1-кадам. Кичи топтордун же жуптардын иш-аракети:	Ар бир топтун мүчөлөрү өз ара кеңешип, талкуулап чыгарманын бөлүктөргө ажыратылган окуяларын ирети менен коюп чыгышат.
2-кадам.	Топтордо чыгарманын окуясын ырааттуулук менен иретке келтиришкен соң, аны аудиокитептеги текст менен салыштырышат.
3-кадам.	Окуянын ырааттуулугун сактап кезек менен окуп же айтып беришет. **Эскертүү:** *Сабак учурунда бардык окуучулар аткарган жумуштарын окуп бергенге жетишпей калышса, анда мугалим "Окуянын жармаңкесин" уюштуруп койсо болот. Мында ар бир жуптун аткарган жумуштары дубалга илинет. Тыныгуу учурунда балдар бири-биринин жазгандарын окуганга мүмкүнчүлүк алышат.*
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Мен дарактарды жакшы көрөм» (Ворлд Эдукейшн, которгон: Т.Деркембаев), Д.: 3.1 - «Я люблю деревья» (Ворлд Эдукейшн, которгон: Т.Деркембаев), Д.: 3.1 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Автору: Жыргал Сокурова

ЧОҢ АТАМДЫН ТЕРЕГИ

Корообуздун четинде чоң чынар терек бар. Ал айылыбыздагы эң бийик терек. Жоондугуна үч-төрт кишинин кулачы жетпейт. Айылга келе жатканда да, тоого чыгып караганда да көзгө дароо урунат.

Теректин алдына барып отурсаң, көлөкөсү кенен, эс алууга ыңгайлуу. Бутагында чымчыктар дайыма сайрап турат. Шамал болгондо, теректин бутак-жалбырактары шуулдайт.

Күн ысыганда ушул теректин көлөкөсүнө келип эс алабыз. Ага жакын жерде шылдырап аккан булак бар. Туптунук, муздак, даамы да бир башка. Апам булактын суусунан алып самоорго чай кайнатат. Атам көлөкөлөп эс алганча кетмен, күрөктөрдү саптап, чалгысын чыңайт.

Карындашым Гүлай экөөбүз шахмат ойнойбуз же китеп окуйбуз.

Бир күнү Канат байке келип калды. Атам менен апам үйдө жок эле. Машинасы менен чаң ызгытып катуу айдап келип токтоду да, сигнал басты. Короого кирип эле теректи көздөй жөнөдү.

– Кандай, Адилет? Каникулуң жакшы өтүп жатабы? Кандай эс алып жатасыңар? Машинасынын ачкычын сөөмөйүнө тегеретип ары-бери басып турду да, теректи карыштап өлчөп кирди. – Атаң келгенде айт. Терегин мага сатсын. Акчасынан кам санабасын, каалаган баасын төлөп берем. Тактай тилген цех ачпадымбы. Өз айылыбыздагы теректерден баштайын деп жатам.

– Жок, байке, терек сатылбайт. Аны чоң атам тиккен да. Атам деле макул болбойт болуш керек.

– Акчасын төлөсөм, эмнеге макул болбойт? Бир жакшы велосипед саттырып аласың. Башка дагы керегиңерге жарайт. Бул терегиңер карып деле бүттү. Бир күнү кулап калат. Андан көрө эртерээк кыйып салгыла.

Теректин кыйылып, тактайларга айланып жатканын элестеткенде, коркуп кеттим. Анткени бул теректи чоң атам да жакшы көрө турган. Ушул теректин түбүндө далай жолу жомок айтып берген эле.

– Байке, бул жерге биз дайыма отуруп эс алабыз. Ойнойбуз, досторум да көп келет. Теректи кыйдырбайм!

Кантип үнүмдү катуу чыгара сүйлөп жибергенимди байкабай калдым.

– Эмне такылдайсың? Эс алып, ойногонго башка терегиңер деле турбайбы. Атаңа айтып кой!

Ачкычын сөөмөйүнө тегереткен бойдон Канат байке машинасына түштү да, дагы бир жолу ачуу сигнал басып, зуулдаткан бойдон айдап кетти.

Канат байке келип кеткенден кийин ойлоно баштадым. «Атама эч нерсе айтпай койсомбу? Улуу кишиге эмне каяша айтасың дебейби? Теректи сатып жиберишсечи? Жок, сатпайт болуш керек. Бул теректи чоң атам атама арнап отургузган турбайбы, өзүнүн терегин да кыйдырмак беле?»

Ойлонуп отуруп, Гүлайды чакырдым да, ага болгон окуяны айттым.

– Байке, келиңиз, атамдар келгиче бир нерсе ойлоп табалы, – деди ал.

– Кагаз, калем сап алып келчи. Гүлай чуркап барып бат эле көт өрүп келди.

«Терек сатылбайт!!! Терек сатылбайт!!! Терек сатылбайт!!!» деп жаздык да, короонун кире беришинен баштап, терекке чейин чаптап чыктык. Бул жазууну теректин айланасына да чаптап койдук.

Атамдардын келип калганын да байкабай калыптырбыз.

– Ой, балам, эмне эле кылып жатасыңар? Теректи ким сатканы жатыптыр?

– Ата-а, теректи сатпаңыз!

Атамды кучактай калдым. Болгон окуяны Гүлай экөөбүз алмак-салмак жарышып айтып жаттык.

– Теректи сатпай калайын. Бул чоң атаңардан калган эстелик да. Мага арнап тигилген терек эмеспи. Өз терегимди өзүм кыймак белем? Бул терек дагы далай жылды карытат, – деп карындашым экөөбүздү кучагына кысты.

– Ураа, чоң атамдын терeги сатылбайт!

2-тиркеме

«АЧЫК ЖАНА ЖАБЫК СУРООЛОР» формасы

ЖАБЫК СУРООЛОР	
1. Суроолордун жообу: “ооба” – “жок”	Балдар чоң атасы тиккен теректи сатууга макул болуштубу? ооба жок
2. Сунушталган бир нече варианттын ичинен бир туура жоопту тандоону талап кылган суроолор	Адилетке: “Атаң келгенде айт. Терегин мага сатсын. Акчасынан кам санабасын, каалаган баасын төлөп берем. Тактай тилген цех ачпадымбы. Өз айылыбыздагы теректерден баштайын деп жатам” деп ким айтты? а) бейтааныш адам б) кошунасы в) Канат байке г) Самат таякеси
3. Сунушталган жооптордун ичинен бир нече туура жоопту тандоону талап кылган суроолор	Канат байкенин айткан сөзүнө Адилет кандай жооп берди? а) Жок, байке, терек сатылбайт. б) Макул, бизге да акча керек болуп жаткан. в) Аны чоң атам тиккен да. г) Атам деле макул болбойт болуш керек.
АЧЫК СУРООЛОР	
1. Кошумча айтып берүү	- Эмне үчүн Адилет Канат байкенин сунушуна каршы чыкты? -
2. Кыскача жоопту талап кылган суроолор	- Адилет менен карындашы Гүлай кандай амал ойлоп табышты? - - Балдардын мүнөздөрүн сүрөттөгөн үч сөздү жаз. -
3. Толук жоопту талап кылган суроолор	- Сен кандай ойлойсуң, эмне үчүн Адилет менен Гүлайды атасы да колдоду? - - Канат байке келсе алар эмне деп жооп беришет деп ойлойсуң? Окуянын аягын улантып айтып көрчү. -

3-тиркеме

“ЧАТАШКАН ЛОГИКАЛЫК ЧЫНЖЫРЛАР” стратегиясы

Бул ыкманын максаты: окуучулардын жомоктун мазмунун ырааттуу эстеп калганын текшерүү менен бирге, аны эсте тутуп калуусун бекемдейт.

1-кадам:

Мугалим жомоктогу окуяларды 5-6 бөлүктөргө бөлүп, ар бир бөлүктү өз алдынча баракка жазып коет.

2-кадам:

Топ барактарды ар бир топко таркатат. Мугалим балдардын иштеп жатканына көңүл бөлүп, аларга багыт берет.

Эскертүү: Мугалим сөзсүз убакытты чектеши керек.

Топтун иш-аракети:

1-кадам:

Ар бир топтун мүчөлөрү өз ара кеңешип, талкуулап чыгарманын бөлүктөргө ажыратылган окуяларын ирети менен коюп чыгышат.

2-кадам:

Топтордо чыгарманын окуясын ырааттуулук менен иретке келтиришкен соң, аны аудиокитептеги текст менен салыштырышат.

3-кадам:

Чыгарманын окуясын ыраaты менен жайгаштырып, “Окуялар жарманкеси” дубалына илип коюшат.

Сценарий 12

Тема:	**Кошумча адабияттарды пайдалануу аркылуу башталгыч класстардын окуучуларын өздөрүнүн жеке инсандык компетенцияларын калыптандырууга шыктандыруу**
Чыгарманын аталышы	**«Көрүнбөс кыз»** Автору: Шахло Алавова Иллюстратору: Светлана Насынбатова Классы: 3-класс, деңгээли: 3.2
Предмети	адабий окуу, класстан тышкары окуу, тарбиялык саат, ата-энелер чогулушу
Максаты:	Чыгарма аркылуу окуучуларга өздөрүнүн жеке мүнөздөрүн жана өз-ара мамилелерин туура калыптандырууга багыт берүү
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: • Чыгарманын каармандарынын мүнөздөрүндөгү өзгөчөлүктөрдү сүрөттөшөт. • Негизги каармандын жүрүм-турумундагы өзгөрүүлөрдү талдашат • Ролдук оюн аркылуу каармандардын сапаттарын талкуулап, жыйынтык чыгарышат
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар:	Божомолдоо, ролдук оюн
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, аудиокитептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текстти окуганга/укканга чейин	Чыгарманы укканга чейин мугалим окуучуларга китептин мукабасын көрсөтүп, суроолор менен кайрылат: • Чыгарма кандай аталат экен? • Кандай ойлойсуңар, чыгарма эмне тууралуу болот?
2-кадам.	Сөздүк ишин жүргүзүү: йети, маршмеллоу Йети , маршмеллоу
3-кадам. Тапшырма:	1. Китепти окуп жатканда сүрөттөргө жакшылап көңүл бургула 2. Суроолорго активдүү жооп бергиле

4-кадам Текстти окуу/ угуу	Чыгарманы тыным менен, божомолдоо стратегиясын колдонуп окушат/угушат.
5-кадам. Текстти окугандан/уккандан кийин	Окуучулар 3 топко бөлүнөт жана ар бир топ өзүнө тиешелүү суроолорду алат. 1-топ: Мээрим 2-топ: Ким 3-топ: Жибек, Айбек ж.б. классташтар **1-Мээрим тобуна суроолор:** • Өзүңдү эмнеге «көрүнбөс» сезип жүрдүң эле? • Алгачкы кадамды жасоого эмне себеп болду? • Эмнеге Кимди колдогуң келди? • Классташтарың чын эле сен ойлогондой начар балдар бекен? • Эч ким байкабаган «көрүнбөс» кыздан активдүү, шайыр кызга айлануу оңой болдубу? • Азыр өзүңдү кандай сезип жатасың? **2-Ким тобуна суроолор:** • Алгач класска жаңы келгенде өзүңдү кандай сездиң? • Мээримдин сага кат жазганы жагымдуу болдубу? • Классташтарыңа аралашып кетишиңе ким же эмне себеп болду? • Сен Мээримге жардам бере алдыңбы? Кандай жардам? • Классташтарың чын эле сен ойлогондой начар балдар бекен? • Азыр өзүңдү кандай сезип жатасың? **3-Ким тобуна суроолор:** • Силер Мээримди эмнеге байкачу эмес элеңер? • Эмнеге Кимге начар мамиле кылдыңар? Туура кылгансыңарбы? • Мээримди эмнеден улам өзүңөргө кошуп калдыңар? • Ал мурда эле активдүү болуп, силер менен бирге иш-аракеттерди аткарса кандай болот эле? • Классташтарды бөлүп-жарган, туура эмес мамиле кылган туурабы?
6-кадам.	Ар бир топ өз алдынча талкуулап алгандан кийин, суроолордун жоопторун жалпы класс алдына алып чыгышат.
7-кадам.	• Мээрим түнт, уялчаак, тартынчаак болгону жакшы беле? Эмне үчүн? • Анын активдүү кызга айланганына кубандыңарбы? Эмне үчүн? • Классташтарынын ага кылган мамилеси туура болгонбу? Эмне үчүн? • Эми мындан ары ынтымактуу болушат деп ойлойсуңарбы? • Силердин класста Мээримдей окуучу болуп калса, силер кандай кылат элеңер? Эмне үчүн? • Силердин класска жаңы окуучу келип калса кандай мамиле кылган туура болот деп ойлойсуңар? Эмне үчүн?
8-кадам: Жыйынтыктоо	• Мээримдей болуп байкалбай жүрө берген жакшы бекен? • Алгачкы кадамды түнт окуучу эмес, силер жасасаңар болобу? • Демек, бирөөдөн кандай мамиле күтсөк, өзүбүз да ошондой мамиле кылганды билишибиз керек экен ээ?

Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Окшошпу же башкабы?» - «Тоос Хью» - Түркүн кыздар, сүйкүм кыздар https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Автору: Шахло Алавова

Көрүнбөс кыз

Жибек менен Айбек – класстагы эң шайыр окуучулар. Алар менен балдардын баары дос болгусу келишет. Балдар кезектешип, Йети тууралуу коркунучтуу окуяны айтып жатышат. Ал эми бул бурчта турган менмин. Менин атым – Мээрим. Мен танаписти жаман көрөм. Анткени мени менен эч ким ойнобойт. Мен деле көптөгөн кызыктуу окуяларды билем. Бирок мен аларды айткандан уялам.

– Айлананын аянтын кантип тапса болот? – деп сурады мугалим.

Мен жообун билчүмүн. Колумду чала-була көтөрдүм. Мугалим мени байкабай, Айбектен сурады.

Дене тарбия сабагында балдар футбол ойношту. Жибек дарбазага көп гол киргизди. А мен болсо кошумча оюнчулар отурган отургучта отурдум. Мен начар ойноп, команданы артка тарткым келбейт.

Жибек мектепке мала-кызыл жалтыркаптуу, маршмеллоу кошулган торт алып келди. Бүгүн анын туулган күнү болчу. Ал бардыгыбызды торт менен чай ичүүгө чакырды.

Эч ким бүгүн менин да туулган күнүм экенин эстеген жок. Мен аябай капаланып, жалгызсырай түштүм. Мен чай ичкенге барган жокмун. Ушул жерден тез эле кетип калгым келди.

Сабак бүтөрү менен, мен үйгө шашылдым. Таарынычымды апама айтып бердим.

– Кызым, кандай болгон күндө да биз сени аябай жакшы көрөбүз. Ар дайым маанайыңды көтөрүп жүр. Сен сөзсүз балдар менен достошосуң. Өзүң биринчи кадам жасасаң, классташтарың да көңүл бурат, – деди апам мени бооруна кысып.

Кечинде торттогу чырактарды үйлөп өчүрүп, курбуларым болсо экен деп тилек кылдым.

Кийинки күнү биздин класска жаңы окуучу келди. Анын аты Ким экен. Мен ага жылмайып койдум. Эски кийим кийип келгендиги үчүн балдар аны менен достошкусу келген жок.

– Карасаңар! Мунун кийген кийими кызыктай экен. Ким деген да ат болобу? Аты да кызыктай экен! Бирөө “Ким?” деп сурап жаткансып, – деп Айбек танаписте классты жаңырта катуу сүйлөдү. Менден башка балдардын баары күлүп жиберишти.

“Шылдыңга кабылган жаманбы же эч ким байкабаганы жаманбы?” деп өзүмчө ойлондум. Мен Кимди колдогум келип, ага кат жазып, китебине салып койдум.

Ким бул катты үйүнөн, рюкзагынан китептерин алып чыгып жатканда көрөт.

Мен Ким кубанып, кичине жеңилдей түшсө керек деп ойлойм. Кыйналып турганында бирөө колдоп койсо, кандай сонун!

– Рахмат! Сен абдан боорукер кыз экенсиң. Сүрөттү да аябай жакшы тартат турбайсыңбы, – деди Ким танаписте жаныма келип. Мени менен бирөө сүйлөшкөнүнө өзүм да ишенген жокмун. Апамдын айтканы туура болуп чыкканын карасаң! Алгачкы кадамды

жасагандан коркпош керек турбайбы!

Дене тарбия сабагында Ким футболду эң жакшы ойноду. Ал тамашакөй, шайыр бала экен. Бардыгы аны менен дос болууга кызыгышты. Жибек менен Айбек анын тамашаларын угуп, каткырып күлүп жатышты. А мен дагы эле кошумча оюнчулардын отургучунда отурдум.

Сүрөт сабагында мугалим биздин классты төрттөн болуп топторго бөлүнүүбүздү өтүндү. Жибек менен Айбек Ким менен бир командада болгусу келишти. Мен да Кимдин жанына чуркап бара калдым.

– Келгиле, үчөөбүз эле тарталы. Киши аз болсо, кычкылтек көбүрөөк болот, – деди Жибек. Айбек каткырып күлүп жиберди. Мен таарынып калдым.

– Мугалим төрттөн бөлүнгүлө деп айтпадыбы. Бизде Мээрим үчүн да орун бар эмеспи, – деди Ким.

Ар бир топ чөлдөгү жаныбарларды тартыш керек болчу. Эң мыкты топ белек алат. Мен сүрөт тартканды жакшы көрөм. Жаныбарларды сулуу кылып тартканга аракет кылдым.

Биздин топ жеңишке ээ болду!

Кийинки күнү ашканадан Ким, Айбек жана Мээрим мени чогуу тамактанууга чакырышты. Мен аябай кубандым. Чын эле, менин досторум барбы? Ура! Дене тарбия сабагында футбол ойноп көрөйүн деп чечтим. Оюн аябай көңүлдүү болду. Эмне үчүн коркуп жүрдүм экен?

Математика сабагында колумду ишенимдүү көтөрдүм. Мугалим мени сурап, дароо "5" койду. Танаписке чыкканда, баарыбыз чогуу кызыктуу окуяларды айтып жаттык. Мен бир жолу итибиз үй тапшырмамды жеп салганын айтууга батындым. Балдар каткырып күлүштү. Өзүмдү бактылуу сездим. Жыргап күлүп аттым. Чын эле, кыялдар ишке ашат экен.

Үйгө келгенде, атам менен апама бүгүн кандай көңүлдүү жүргөнүмдү айтып бердим. Эми менин досторум бар. Мени кызыгып угушат. Сабактарда тартынбай жооп берем. Футбол ойноймун. Түнт, көрүнбөс кыздан эми минтип класста шайыр, тартынбас кызга айландым. Эми менин досторум көп!

Сценарий 13

Чыгарманын аталышы	**«Чоң сабак»** Автору: Сулайман Рысбаев Иллюстратору: Адель Дуйшеева Классы: 3-класс, деңгээли: 3.1
Предмети	адабий окуу, класстан тышкары окуу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучу: - окуганын түшүнүү көндүмдөрү өнүгөт; - каармандардын иш-аракетине карата жеке пикирин билдирет; - өз алдынча ой жүгүртөт.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар:	«Окуянын картасы», «Суроолор дарагы» стратегиялары
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	жекече, жуптарда, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	Мугалим китептин мукабасы, аталышы, автору менен тааныштырат.
2-кадам. Текстти окуу учурунда	Чыгарманы мугалим же окуучулар кезек менен көркөм окушат (1-тиркеме).
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн бир нече тапшырмалар берилет. **1-тапшырма: «Окуянын картасы»** ыкмасына ылайык окуучулар жекече же жуптарда жазуу ишин аткарышат (2-тиркеме). Эскертүү: Окуучулар бул тапшырманы жекече же жуптарда аткарышат. Андан соң презентациялашат. **2-тапшырма: «Суроолор дарагы»** стратегиясы. Окуучулар чыгарма боюнча өз суроолорун жазып, “суроолор дарагына” илишет. Ар бир окуучу бирден суроону алып жооп беришет **Эскертүү:** *Мугалим ватманга дарактын сүрөтүн тартып коет. Окуучулар стикерге суроолорун жазып, даракка чапташат. Бул тапшырма аркылуу окуучулар чыгарма боюнча суроолорду түзгөнгө үйрөнүшөт; суроолорго жооп берүү менен окуп\угуп түшүнүүлөрүн, ой жүгүртүү, аргументтештирүү, талдоо, баалоо көндүмдөрүн жакшыртууга мүмкүнчүлүк түзүлөт.*
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Адашкан куйруктар» (Ж.Сокурова), Д.: 3.1 - «Пипи эми калп айтпайт» (А.Базарбаева), Д.:2.2 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Сулайман Рысбаев

ЧОҢ САБАК

Эрлан менен Азис мектепке бараткан жолдо жолугушту.

– Азис, билесиңби, бүгүн эжейдин туулган күнү?

– Ооба.

– Эмне белек берсек болот?

Экөө бири-бирине суроолуу карап калышты. Анан Азис мындай деди:

– Эжейге гүл белек кылбайлыбы?

– Туура айтасың.

Экөө жол боюндагы гүл саткан дүкөнгө киришти. Сатуучу эжеден бир роза гүлүнүн баасын сурашты.

Акчаларын санашса, жетпейт экен. Экөө сыртка чыгышты. Көздөрү дүкөндүн артындагы күнөсканадагы жайнаган гүлдөргө кадалды. Эки жакты караштты. Эч ким көрүнбөйт. Дүкөнчү эже деле келген кардарлар

менен алек болчу...

– Азис, – деп Арген көздөрүн күнөскана тарапка карай ымдады...

Экөө акырын кирип барып, эки сабак гүл үзүп алышты. Анан мектепти көздөй "тыз" коюшту. Эчак коңгуроо кагылып, сабак башталып калыптыр. Эрлан менен Азис уруксат сурап класска кирип барышты. Эжей окуучулардын тизмесин тактап жаткан экен.

– Туулган күнүңүз менен, эжей! – дешти Азис менен Эрлан жарыша.

Бирден роза гүлүн эжейине сунушту.

– Оо, рахма-аат, балдарым! Рахма-ат! – деп эжей гүлдөрдү колуна алып жыттады.

Мугалимине өзү сүйгөн роза гүлүн белекке бергенине экөөнүн көңүлдөрү көтөрүлдү. Дал ошол маалда класстын эшиги акырын ачылды. Кимдир бирөө класска баш бакты. Эмнегедир, Эрлан менен Азис шектене эшик тарапты карап калышты...

Ал баягы гүл саткан эже экен! Мугалимдин столундагы гүлдөрдү бир карады да, эч нерсе дебестен, эшикти акырын жаап койду. Жабылган эшиктин артынан шиш такасынын үнү алыстап кетип баратканы угулуп турду. Эрлан менен Азис гүл саткан эжени таанышты. Эмне кылар айласын таппай, ары-бери карап, көздөрүн элейтишти. Дүкөнчү кайрадан класска кирип келип, экөөнүн уятын чыгара тургансып карбаластаашты.

Ал күнү Эрлан менен Азис кечке сарсанаага батышты. Сабактан кийин башка жол менен үйлөрүнө жөнөштү.

Эртеси экөө күндөгү жерден жолугуп, гүл саткан дүкөндүн жанына келишти. Айланчыктап, кире албай көпкө турушту.

Аңгыча, эшик ачылып, гүл саткан эже өзү чыгып келди.

– Ии, келгиле, балдар! – деди экөөнү карап.

Ал балдардын келгенин видеокамерадан баятан бери эле байкап турган болчу. Ал тургай, кечээ да экөөнүн күнөсканага жашырынып кирип, гүлдөрдү кантип үзүп кеткенин көрүп койгон. Балдар аны билишкен эмес.

– Кечирип коюңуз, эже! – деди Эрлан, апасы "тамак сатып ич" деп берген акчаны сунуп. – Кечээ биз...

– Кечирип коюңуз!.. – деди Азис дагы жер карап турган бойдон.

Дүкөнчү эже экөөнү жылмая карап:

– Кечээ эжейиңердин туулган күнү беле? – деп сурады.

– Ооба... – деди башын шылкыйтып Эрлан.

– Силер эжейиңерди сыйлаганыңар жакшы. Акчаңарды албай эле коёюн. Эжейиңерге

берген гүлдөр баарыбыздын белегибиз болсун. Мугалимди мен да сыйлайм! Туура эмес иш жасаганыңарды түшүнүп, өзүңөр келгениңер туура болду.

Эрлан менен Азис үчүн бул окуя чоң сабак эле...

2-тиркеме

«ОКУЯНЫН КАРТАСЫ»
стратегиясы

Сценарий 14

Чыгарманын аталышы	**«Мээримдүү канаттуулар»** Автору: Түгөлбай Сыдыкбеков Классы: 3-класс, Адабий окуу
Предмети	адабий окуу
Күтүлүүчү натыйжалар	**Окуучулар:** - «Сократтык тегеректе» пайдалануу үчүн окугандары боюнча суроолорду түзүшөт; - балдар окуган чыгармалары боюнча өз пикирлерин түзүшөт; - окулган чыгарма боюнча суроолорго жооп беришет; - «сократтык» суроолорду колдонуу менен, өзүнүн кебин өнүктүрүү үчүн суроолордун ар кандай түрлөрүн пайдаланышат; - өз ойлорун күндөлүк жазуу көндүмдөрүн кыскача баяндап берүү менен өркүндөтүшөт.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар:	«Сократтын семинары» стратегиясы
Керектелүүчү каражаттар	Адабий окуу, 4-класстар үчүн окуу китеби, электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	Жекече, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	**Стратегияны колдонгонго чейин** «Сократтын семинары» өткөрүлө турган сабактын алдында мугалим: - окуучуларга чыгарманы окуп берет (1-тиркеме); - текст абзацтардан тургандыгы, ар бир абзацта камтылган ой менен тааныштырат; - окуучулар менен бирге башкы маалыматты таап, түшүнбөгөн жаңы сөздөрдү маанилерин чечмелешет; - мугалим окуучулардан текст боюнча эки суроону жазып берүүнү өтүнөт (ачык, жабык суроолор да болушу мүмкүн) суроолор болушу керек; суроолор окуучулардын ойлонушуна түрткү берип, окуучулардын маалыматты колдонуу, кайра түзүү, кеңейтүү, баалоо жана талдоо көндүмдөрүнө багытталууга тийиш); - мугалим «Сократтын семинарын» өткөргөн учурда окуучулардын көңүлүн топтоого бир катар «сократтык» суроолордун катарын тандап алат же окуучуларга ушундай суроолорду түзүүнү сунуштайт. - схемада көрсөтүлгөндөй (2-тиркеме), класстык бөлмөнүн мейкиндигин алдын-ала уюштуруп, тышкы жана ички тегеректерди түзгөн отургучтарды жайгаштырат. - окуучулар «сократтык тегерек» үчүн алар даярдаган бардык материалдарды өзүлөрү менен алып алышы керек: окуу китеби же көркөм адабият, суроолор менен стикерлер, сөздүктөр ж.б.

1-кадам.	**Стратегияны колдонуу учурунда** - Мугалим окутуунун максатын жана күтүлүүчү натыйжаларын түшүндүрөт. - Андан кийин 15-20 мүнөттүн ичинде окуучулар классташтарына даярдалган суроолорду беришет жана аларга «сократтык» талкуулоону уюштуруу менен, жооп беришет. ***Класста ишти уюштуруунун формасы:*** *- отургучтар эки катар: ички жана тышкы тегерек түрүндө жайгаштырылат: ички тегеректе талкуулоого катышкан окуучулар, ал эми сырткы тегеректе байкоочу окуучулар отурушат.* 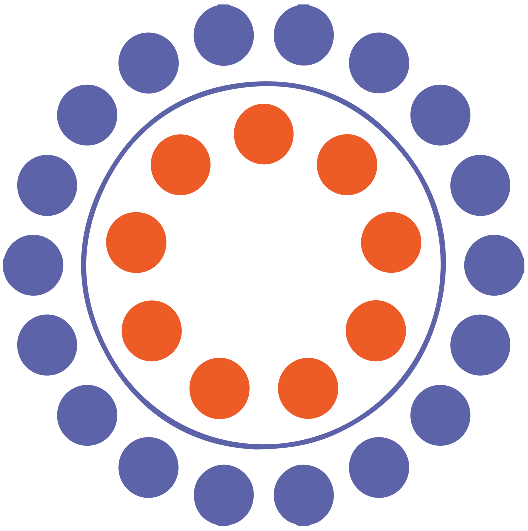 Дискуссияга катышып жаткан окуучулардын арасынан чыккан ыктыярчы окуучу талкууну биринчи суроо же текстке комментарий берүү менен баштайт. Ал суроого жооп бере турган окуучуну аныктайт. Андан кийин, талкуулоону башкаруу башка окуучуга өтөт. Ички тегеректеги окуучулар өзүлөрүнүн суроолорун берүү менен талкуулоого өз салымын кошушат. **Чыгармага карата суроолор топтому:** 1. Бала эмнелерге көп кызыкчу экен? 2. Энеси баласына эмне деп эскертти? Мисал келтир. 3. Чыйырчыкка эмне же ким кол салды? 4. Жалгыз калган чыйырчыкка ким/эмне кантип жардам беришти? 5. Чыйырчыкка жардам берүү үчүн бала кандай аракеттерди жасады? 6. Эмне үчүн жазуучу «күйүмдүүлүктү ушул чыйырчыктардан үйрөнсөкчү» деп жатат? Мунун маанисин кандай түшүндүң? 7. «Тырмактуура чыйырчык жем, азуулууга чаарчык жем» дегендин маанисин кандай түшүндүң? 8. Жаныбарлар, канаттуулар үчүн кандай камкордук көрсө болот деп ойлойсуң? ж.б. 9. Укурук деген эмне? Маанисин чечмеле.

2-кадам.	Дискуссиянын биринчи баскычынан кийин байкоо жүргүзүүчүлөрдөн кайтарым байланыш алуу үчүн суроолор берилет. *Байкоочулардын тегереги үчүн мугалим кээ бир суроолорду даярдайт, ага жооп берүү менен, окуучулар байкоо жүргүзүү учурунда талкуулоо жөнүндө материал чогултушу керек.* **Байкоо жүргүзүүчүлөр үчүн болжолдуу суроолор:** 1. Катышуучулардын активдүүлүгүн кандай бааласа болот? 2. Кимдердин чыгып сүйлөгөн сөздөрү жакты жана эмне үчүн? 3. Кайсы жооптор таасир берди? Эмнеси менен? ж.б.
3-кадам.	Эми окуучулар алмашышат: ички тегеректеги окуучулар сырткы тегерекке өтүшөт, демек, тышкы тегерек ички болуп калат. Анан жогорудагы кадамдар боюнча талкуулоо улантылат.
4-кадам.	Окуучуларга өз партасына отурууну жана «сократтык» талкуулоо боюнча кыска жалпылоо жазууну сунуш кылат. Бул өз алдынча аткарылат. **Стратегияны колдонгондон кийин:** - Семинарды жыйынтыктоо максатында суроолорду берип, окуучулардын жообун угат (Семинар жактыбы? Эмнеси менен жакты? Кандай маалыматтарды ала алдыңар? ж.б.). - Окуучуларга жазуу ишин улантып жазуу үй тапшырма катары берилет (4-5 сүйлөмдөн турган чакан дил баян жазуу).
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Чаар ат жана Аппалуза» (Шүкүрбай кызы Үмүтай), Д.: 4.1 - «Хан-Бий» (Сулайман Рысбаев), Д.: 4.2 - «Жаргылчак» (Гүлжан Ишеналиева), Д.: 3.1 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Автору: Түгөлбай Сыдыкбеков

МЭЭРИМДҮҮ КАНАТТУУЛАР

Канаттуунун уясы касиеттүү көрүнүп, менин ага кызыкканымды билип, энем ар дайым эскертет:

– Уяга колуңду тийгизбей жүр. Энеси жумурткасын бас¬пай коёт.

Энемдин ушундай кебинен улам уя мага ого бетер касиеттүү көрүнчү. Бирок аны көрүү оңой эмес эле. Кашаттагы кара чыйырчык уялаган жарга көп барамын. Алар чочубасын деп шыбыш чыгарбай сак басамын. Алыстан туруп, жар боорундагы кол баткыдай оюктарды ичимден санаймын. Себеби ар бир оюк өзүнчө уя. Мына, уялардын бири бүтөлдүбү, же бузулдубу, же чыйырчык таштап кеттиби деген ой келет. Көрсө, мен жөн эле чочулайт экенмин. Четтен кырсык болбосо жар боорундагы уя бузулбайт тура.

Бир жолу обочодон абайлап турганымда четки уядан чыйырчык учуп чыкты. Ошол замат так төбөмдөн «шуу» эткен коркунучтуу дабыш угула калды. Кайдан-жайдан жетип келген ителги чыйырчыкты «шап» илип алып, туура жакка зыпылдай учту. Азыр эле уясынан чыккан чыйырчык тырмактуунун чеңгелинде калды.

Эми балапандары чыкпай калат деп, үйгө ыйлагыдай болуп келдим.

Аянычтуу окуяны угуп, энем мени сооротту:

– Тырмактууга чыйырчык жем, азуулууга чаарчык жем. Тагдыр ошондой, балам. Эми анын уясын басып, балапанын чыгарчусу бардыр.

Кеп кечикпей мен жарга келдим. Уя баскан чыйырчыктын төбөсү, же тумшугу көрүнчү мурда. Азыр да чет¬ки уядан ошондой тумшукту көрүп, кубанып кеттим. Энем: «Басып чыгарчусу бардыр», – дебеди беле. Чын эле, жетим уяда чыйырчык бөжүйт. Кантсе да эне чыйырчыктын түгөйү го.

Ошол замат үйгө келип, көргөнүмдү энеме айттым. Уяны бөтөн чыйырчык басып калганына энем да кубанды:

– Ал – түгөйү тура. Жалгыз калган кургур жемден куруйт эми.

Мен да чыйырчыкка кантип жем берүүнүн аргасын ойлодум. Өз колумдан келер эместей. Бир айылдын балдары кеңешип, ошол уяга жеткидей укуруктун учуна калай челекче бекиттик. Ага көпөлөк, курт, чымын салдык. Анан аны жар бооруна тикесинен жөлөп койдук.

Албетте, биз койгон жем чыйырчыкка азык болду дечи. Күндөр өткөн соң, уянын четинен сары ооз балапандар көрүнгөн кезде кызык окуя болду. Билбейм, биз койгон жем жетпей жаттыбы, айтор, уядагы чыйырчыкка башкалары жардам этишкени байкалды. Бири кетсе, бири жем тиштеп келип, уядагы сары ооздорго берет.

Бул күйүмдүүлүктү укканда, чоң кишилер да таң калышты. Анан:

– Башына оордук келгенде, биз, кишилер, ушул чыйырчыкчалык жардам этебизби? Ар кимибиз өз-өз түйшүгүбүз менен убара болуп, күйүмдүүлүк да эстен чыгат. Эмне, тигил чыйырчыктардын өз түйшүгү жок бекен!? Тырмактуулар кол салат ал бечараларга. Оор күндөрү жем табылбай калат.

А күйүмдүүлүктү ушул чыйырчыктардан үйрөнсөкчү!..

Сценарий 15

Чыгарманын аталышы	**«Дарактардын укмуштуу дүйнөсү»** Автору: Нурия Умерова Сүрөтчүсү: Эльнур Исаков Которгон: Талгат Деркембаев **Классы: 3-класс, деңгээли: 3.1**
Предмети	Мекен таануу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: • окулган темага тиешелүү негизги маалыматтарды аныкташат; • тексттен фактыларды келтирүү менен, өз идеяларын далилдешет; • турмуштук тажрыйбасын талкуулашат; • талкууланган ылайыктуу идеялар менен текстте баяндалган окуялар жана идеялардын ортосундагы байланышты аныкташат; • чыгармада колдонулган түйүндүү сөздөрдүн маанисин аныктоо максатында глоссарий же сөздүктөр сыяктуу ресурстарды жана контексттик маалыматтарды пайдаланышат; • изилдөө долбоору менен иш алып барууга шыктанышат; • чыгармачылык, илимий иштерди аткаруу көндүмдөрү өнүгөт; • өз классташтары менен биргелешип (кичи топтордо) иштешет.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар:	«Адабий ийримдер»
Керектелүүчү каражаттар	Электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet түстүү жана ак кагаздар, флипчарт, фломастерлер, түстүү карандаштар, тексттин көчүрмөлөрү, сүрөттөр
Окутууну уюштуруунун формасы	Чакан топтордо иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	Ой жүгүртүү үчүн суроо берилет. • Кандай дарактын түрлөрүн билесиңер? • Силердин бакчаңарда же силер жашаган аймакта дарактар барбы? • Силер көрүп жүргөн дарактар кандайча өсөт деп ойлойсуңар? • Турмушта силер көрүп жүргөн даракатардын өсүшүнө байкоо жүргүзүп көрдүңөр беле? • Кыргызстандагы жана дүйнөдөгү дарактар жөнүндө билесиңерби? • Эмне үчүн дарактар биздин турмушубузга керек деп ойлойсуңар? • Дарактардын кандай пайдалуу жактары бар? • Биз бүгүн кандай чыгарма окуйбуз деп ойлойсуңар? • Эмне үчүн текст «Дарактардын укмуштуу окуясы» деп аталат? Бул суроого карата окуучулар өз ойлорун айтышат (ар бир ой баалуу экендигин мугалим эскертет).
2-кадам.	1-суроо: Дарактардан түзүлүшү, түрлөрү жана кубулуштары 2-суроо: Кыргызстандагы дарактар 3-суроо: Дүйнөдөгү дарактар.

	Кайсы суроонун негизинде маалымат алгыңар келет? Мугалим окуучуларга берилген суроолорду тандап алууну тапшырат. Тандалган суроолор боюнча окуучулар 3 топко бөлүнүп отурушат.
3-кадам.	Мугалим жогорудагы суроолорго жооп бере турган тексттерди топторго берет. Окуучулар тексттер менен өз алдынча же жупта окушат.
4-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн төмөнкү тапшырмаларды аткаруу сунушталат. Ар бир топ тексттеги маалыматтар менен топтогу ар бир окуучуга ролдор бөлштүрүлөт. «Адабий ийримдер» стратегиясы боюнча ролдорду аныкташат. - дубал плакат, Power Point презентациясы же өзүнчө баракта стратегиянын жазуу түрүндө баяндалышы менен таанышат. Окуучулар стратегияны колдонгонго чейин дагы, тапшырманы аткаруу учурунда дагы стратегиянын кадам боюнча баяндалышын көрүшү маанилүү. - Ар бир окуучу өзүнүн ролун тандоого мүмкүнчүлүк алышы керек, ошондуктан ролдордун тизмеси жана алардын баяндалышы класстагы тактага же дубалга илинет. - Алар тандалган ролго жараша тапшырманы аткаруу менен, талкуулоого даярданышат.
5-кадам. Чакан топтордо иштөө	Мугалим окуучуларга чакан топтордо аткара турган ролдорду так бөлүштүрүп, тапшырмаларды берет. Ар бир топто тексттин көчүрмөсү болушу зарыл. Ар бир топ иш графигин аныктайт: мугалим тарабынан белгиленген мөөнөттүн алкагында ар бир окуучу ролуна жараша тексттеги маалымат менен тапшырма даярдайт.
6-кадам.	Окуучулар текстти талкуулоону башташат (болжол менен 10-15 мүнөткө созулушу керек). Талкуулоону модератор баштайт. Ар бир окуучу тандалган ролго ылайык аткарылган тапшырмаларды көрсөтөт.
7-кадам.	Аткарылган тапшырманын презентациясы же талкуулоо аркылуу ар бир адабий ийримдеги окуучулар окугандарын классташтары менен бөлүшүшөт. Окуп-үйрөнгөн теманы түшүнүүдө ар бир окуган текст тууралуу окуучулар менен талкуулоо аркылуу топтордогу иштер жалпы класска презентацияланат
8-кадам.	**Мугалим сабакка төмөнкү суроолор боюнча окуучулар тарабынан рефлексия жүргүзүүнү уюштурат.** **Окуучулар:** Мен бүгүн сабакта эмне маалымат алдым? Мен сабакта эмнени түшүнгөн жокмун? Мен дагы эмнелерди билгим келет? Мен кийинки сабакта кандай роль аткаргым келет же сабакка мындан ары кандай катышам? Сабак эмнеси менен кызыктуу болду жана кызыксыз болду? деген суроолор боюнча сабакка жыйынтык чыгарышат.
9-кадам. Баалоо	Окуучулар өзүн-өзү баалоо баракчасын толтурушат.

10-кадам.	Үй тапшырма: **Тапшырманын түрүн окуучу өзү каалоосуна жараша тандап алат.** Окуучулардын бакчасында же айылында, шаарда өскөн бир дарак тууралуу изилдөө ишин жүргүзүү, сүрөт тартуу, дарактар жөнүндө кошумча маалымат таап келүү, дарактар жөнүндө ыр же башка текст, чыгарма таап келүү, каалаган материал менен макет, фигура жасап келүү.
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	- «Данектин окуясы» (Заря Мамбетова, Д.: 3.1) - «Эмне үчүн аарылар ызылдашат» (Набанита Дешмук, Д.: 3.1). - «Кызыктуу кесиптер» (Алла Пятибратова) https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Автор: Умерова Нурия

Дарактардын укмуштуу дүйнөсү

Салам, досум. Менин атым жалбырак. Мен жердин көптөгөн булуң-бурчунда болуп келгем. Сени да мени менен саякатка чакырам.

Биз бул саякаттан дарактардын сыйкырдуу дүйнөсү жөнүндө көп сонун маалыматтарды алабыз.

Дарактар эмне үчүн керек?

Дарактар өзгөчө кооз болушат. Бак-дарактар жан-жаныбарлар, канаттуулар үчүн үй болуп берет. Өсүмдүктөр абаны тазалап, бизге кычкылтек берет. Жайкысын дарактын көлөкөсүндө абдан салкын болот. Ал эми мөмөлүү дарактар бизге даамдуу мөмөлөрүн берет. Жыгачтан кагаз, эмерек, оюнчуктар жасалат.

Дарак кайсы бөлүктөрдөн турат?

Дарак бир канча маанилүү бөлүктөн турат. Анын башы, сөңгөгү жана тамырлары бар. Сөңгөгү дарактын өзөк бөлүгү болуп саналат. Дарак сыртынан кабык менен капталып турат. Кабыктын сырткы катуу катмары аны кургап калуудан жана курт-кумурскалардан сактап турат. Кабык зыянкечтерди дарактын ичине киргизбейт. Дарактын башы бутактардан жана жалбырактардан турат. Дарактар сулууланганды жакшы көрөт. Башы ар түрдүү формада болот. Алардын кээ бирлери жайылып турса, айрымдары бийик же жапыз болот. Алардын түстөрү да ар башкача.

Келгиле, дарактардын кантип айырмаланарын билип алалы.

Бак-дарактарды жалбырактардын түзүлүшүнө жараша айырмалашат.

Жазы жалбырактуу дарактар

Жазы жалбырактуу дарактардын жалбырактары жалпак жана кеңири болот. Мисалы, эмен жана кайың.

Ийне жалбырактуу дарактар

Ийне жалбырактуу дарактардын жалбырактары ичке болот. Мисалы, карагай ушундай. Булар жыл бою жапжашыл бойдон тура беришет.

Дайым жашыл дарактар

Жалбырагы күбүлүүчү дарактар

Мындай дарактардын жалбырактары түшүп турат. Мисалы, эмен дарагы.

Мөмөлүү дарактар

Мөмөлүү дарактар биздин бакчабызда өсүп, түшүмүн берет. Аларга алма, алмурут, алчаны мисал кылсак болот.

Кымбат баалуу дарактар

Буларга эмен, кедр, ясень дарактарын мисал кылсак болот. Алардан кымбат баалуу эмеректер жасалат. Кээ бир дарактарды кеме куруу үчүн да пайдаланышат.

Дарактарга жалбырактар эмне үчүн керек?

Жалбырактар дарактардын дем алуусуна жардам берет. Дарактар дем алыш үчүн кычкылтек керек. Күндүз дарактар көмүр кычкыл газын жутуп, кайра кычкылтекти бөлүп чыгарып турат.

Жалбырактар эмне үчүн күзүндө саргайып кетет?

Жазында жана жайында жалбырактар ачык жашыл түскө боёлот. Бул хлорофилл аркылуу ишке ашат. Ал күндүз күн тийип турганда, жалбырактарды чөптүкүндөй ширелүү түскө боёйт. Эгерде күн аз тийсе, хлорофилл бузулуп, башка заттарга орун бошотот. Алар жалбырактарды күз мезгилинде сары, кызыл-сары, саргыч сыяктуу ачык түстөргө боёйт

Эмне үчүн жалбырактар күзүндө түшөт?

Жайында күн тийип турганда, өсүмдүктөр көп нымды буулантат. Тамырлардын жардамы менен алар жерден суу алышат. Кышында өсүмдүктөр суу иче албайт. Анткени кыртыш тоңуп калат. Ошондо алар жалбырагын таштайт. Бул дарактын өзөгүнө жана бутактарына нымды сактоого жардам берет

Гүлдөр дарактарга эмне үчүн керек?

Дарактардын гүлдөрү аябай кооз. Гүлдөр уруктуу мөмөлөрдүн түйүлүшү үчүн керек. Алча, өрүк жана кара өрүктүн мөмөсүндө бир эле данеги болот. Ал эми алма менен алмурутта бир канча данек бар.

Эми Кыргызстанда өскөн дарактардын түрлөрү менен таанышып көрөлү.

Арча – эки миң жылга чейин өсө турган керемет дарак. Биздин Тянь-Шанда арча токойлору көп. Эң бийик арчанын бою он алты метрге чейин жетет. Бул үч кабат үйдөн да бийик.

Ак кайың – жалбырактуу кооз дарак. Ал түптүз болуп өсөт. Жазында бүчүр байлайт. Бүчүрлөр анан жалбыракка айланат. Ак кайың абаны эң сонун тазалайт. Кайыңдын кабыгынан кооз буюмдар жасалат.

Кара жыгачты карагай деп да аташат. Аны аарылар аябай жакшы көрүшөт. Себеби жаз маалында кара жыгач көп чаңча жана шире берет. Кара жыгачты өлкөбүздүн шаарларынан жана айылдарынан көп көрүүгө болот. Алар парктарда, аллеяларда жана токойлордо өсөт.

Терек – өтө бийик өскөн дарак. Терек беш кабат имараттан да бийик өсөт. Анын жалбырактары үч бурчтуу келет. Терек Кыргызстандагы тоолордун этегинде жана суулуу өрөөндөрдө өсөт. Аарылар теректи да жакшы көрүшөт. Алар теректен клей жана чаңча чогултушат.

Жапжашыл болуп өскөн ийне жалбырактуу дарак. Ал 300-500 жыл жашайт.

Карагай кабыгы кочкул боз келет. Карагайдын бутактарында тобурчактар өсөт. Кээ бир карагайлардын бою 50 метрге чейин жетет.

Эмен – тамыры күчтүү алп дарак. Эмен дарагы 400 жылга чейин жашайт.

Анын уругу малга жакшы тоют болот.

Грек жаңгагын "таш жаңгак" деп да атап коюшат. Грек жаңгагында көптөгөн витаминдер бар. Жаңгактан май алышат. Кыргызстандын түштүгүндөгү Арланбап токоюнда 1000 жыл жашаган бою 30 метрге жеткен жаңгак дарактары бар.

Биз планетабыздын ар кайсы булуң-бурчундагы укмуштуудай дарактарды көрөбүз.

Эң чоң дарактар

Эмесе, дүйнөдөгү эң байыркы жана эң бийик "мамонт дарагы" деп да аталган секвоя дарагы менен таанышабыз. Бул дарак Америкада өсөт. Ал 3500 жылга чейин жашайт. Секвоя дарагынын туурасы 15 метрге чейин жетет. Бийиктиги 50 кабат үйдөй келет.

Эң кичинекей дарактар

Бул Жердеги эң кичинекей болуп өскөн эргежээл мажүрүм тал. Ал Европада өсөт. Бою болгону 10 эле сантиметрге жетет. Элестетсең, сенин смартфонуңдай эле. Ал Африкада өсөт.

Эң эле саркеч дарак – баобаб. Карачы муну, кандай зор! Баобаб бутагы жок, түз өсөт. Ал эми дарактын чокусунда жалбырактуу башы бар.

Эң эле катуу үн чыгарган дарак гвиана курупитасы. Ал Түштүк Америкада өсөт. Бул өсүмдүктүн мөмөсү бир башкача. Мөмөлөр дарактын сөңгөгүндө өсөт. Алар жерге түшкөндө, абдан катуу үн чыгарат.

Эң эле түстүү дарак-америкалык кара дарак. Анын жалбырактары кызыл жана сары түстөргө кулпуруп турат.

Эң көркөм дарак – Мадагаскардагы оттуу дарак

Оттуу дарак өрттү элестетип, кызыл болуп гүлдөйт.

Өзгөчө дарак

Бул дарак Йеменде өсөт. Аны "ажыдаардын каны" деп да атап коюшат. Бул дарактар чоң козу карындарды элестет. Алардын мөмөсүнөн ачык кызыл түстөгү шире алынат.

Эң сыйкырдуу жана көздүн жоосун алган эвкалипт дарагы

Индонезияда өсөт. Түз өскөн бул дарактын шайы өңү бирде жашыл, бирде кызыл, кызылсары, көгүш болуп өзгөрүп, куюлушуп, кубулуп турат.

Японияда өскөн сакура дарагы – эң романтикалуу дарак.

Бул япон алчасы дүйнө жүзүнө белгилүү. Сакура – жаздын символу.

Орусиянын бийчи дарактары

Ийне жалбырактуу бул кызыл карагай бир кызыктай болуп чырмалышып, кыйшайып, буралып өсөт. Бир караган кишиге булар бийлеп жаткандай сезилет.

Япониядагы ырдаган дарактар

Сагано дарагы деп бир катар болуп өскөн бамбуктарды билишибиз керек. Шамал болгондо бамбуктун сабактары ырдап жаткандай туюлат. Ошентип биздин кызыктуу саякатыбыз соңуна чыкты. Сага дарактарды изилдеген жактыбы?

Дарактарды кайтарып, коргоп, аларга кам көрүш керек. Жазында жаш көчөттөрдү отургузуу керек.

Досторуңа билгениңди айтып, биздин кереметтүү дарактар дүйнөсүнө тез-тез келип тур.

2-тиркеме

«Адабий ийримдер» стратегиясы менен иштөө процессинде окуучулардын ролу

Роль	Жоопкерчилик
Талкуулоонун модератору	Модератор талкуулоону башкарат жана окуучуларга топко берилген тапшырманы аткарууга багыт берет. Натыйжалуу талкуулоону жүргүзүү максатында модератор топко төмөнкү суроолорду бериши мүмкүн: - Окулган чыгарманын негизги идеясы (негизги оюу) кандай? Ал эмне жөнүндө ойлонууга түрткү берет? - Бул чыгарманы окуу процессинде кандай суроолор пайда болот? - Окулуп жаткан чыгармада андан ары эмне боло тургандыгы жөнүндө кандай божомолдор бар?
Эпизоддун чебери	Окуучу бир нече орчундуу эпизоддорду тандап алат (же чыгарманын эпизоддорун) жана бүт текстти түшүнүү жана тандоонун себебин билүү үчүн алардын маани-маңызын топко түшүндүрөт
Сөздүн чебери	Окуучу тексттен 4-6 маанилүү же тааныш эмес сөздөрдү аныктап, сөздүктү же глоссарийди пайдалануу менен алардын маанисин табат. Окулуп жаткан текстке ылайык келген гана сөздөрдүн маанисин тандоо керек. Окуучу ошондой эле сөздөрдүн мааниси жөнүндө кызыктуу маалымат таап, топко сунуштай алат.
Бириктирүү чебери	Окуучу окуганы менен турмуштук тажрыйбанын ортосундагы байланышты түзөт же окуган китепти мурда таанышкан башка китептер менен салыштырат.
Жалпылоо чебери	Окуучу окуган китебинин жыйынтыгын чыгарат (жалпылайт) жана китептин/тексттин негизги идеяларын жалпы топко сунуштайт. Даярдалган жалпылоону үн чыгарып окуу менен, талкуулоону баштаса болот.

Иллюстратор	Иллюстратор окугандарынын негизинде сүрөттөрдү же диаграммаларды түзүп, аларды топко көрсөтөт. Топ сүрөттөрдү түшүндүрүп бергенге чейин сүрөттөрдү талкуулайт.
Изилдөөчү	Изилдөөчү текстти/китептерди түшүнүү үчүн керектүү маалыматтарды издөө менен алектенет: бул китеп, автор же китепте ачылып жаткан тема жөнүндө маалыматтар болушу мүмкүн. Окуучу маалыматты издөө үчүн интернетке кирип, энциклопедиядагы же сөздүктөгү маалыматты текшерип, китеп же текст темасы менен байланыштуу билимдери же тажрыйбасы бар адам менен маек өткөрө алат.

3-тиркеме

Өзүн-өзү баалоо баракчасы Окуучунун аты ________________________ Мөөнөт____________________			
	Мен тапшыр маны эң жакшы аткардым. ★ ★ ★	Мен тапшырманы жакшы аткардым. ★ ★	Мен тапшыр маны жакшыраак аткара алам. ★
Мен керектүү текстти /китепти окуп чыктым.			
Мен өз ролумду ойнодум			
Мен биздин талкууну кызыктуу өткөрүүгө жар дам бердим.			
Мен бүгүн билдим.			
Мен түшүнгөн жокмун.			

Сценарий 16

Чыгарманын аталышы	**«Баястан жана балапандар»** Автору: Аркабаев Кубанычбек Сүрөтчүсү: Эсиналинов Эльдар Классы: 4-класс, деңгээли: 4.2
Предмети	Адабий окуу, КТО, Мен жана дүйнө
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - чыгарманын мазмунуна карата берилген ойлорду ырасташат; - жаңы сөздөрдүн маанисин түшүнүшөт; - өз ойлорун эркин айтууга көнүгүшөт; - окуялардын картасын түзүшөт жана презентациялашат.
Стратегиялар\ ыкмалар:	«Божомолдоо», «Окуянын картасы», «Тыным менен окуу» стратегиялары, «Сөздөр дубалы»
Керектелүүчү каражаттар	Электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер
Окутууну уюштуруунун формасы	Жуптарда, кичи топтордо, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	«Мээ чабуулу» муз жаргычы колдонулат. Мугалим окуучуларга төмөнкү суроолор менен кайрылат: • Китептин мукабасын көрүп кандай ойго келдинер? • Окуя эмне тууралуу болот деп ойлойсунар? • Балапан жөнүндө эмне билесиңер? • Автору ким экен? Окуучулардын өз ойлорун айтышат.
2-кадам.	Мугалим текстти тыным менен окуп берет. **1-тыным:** 1. Окуя кайсы мезгилде болгон? 2. Баястандын маанайы эмне үчүн чөктү деп ойлойсуңар? **2-тыным:** 1. Кандай ойлойсуңар, атасы Баястанга бассейн куруп береби? **3-тыным:** 1. Кандай ойлойсуңар, атасы менен Баястан уяны бузуп, бассейн куру-шабы? **4-тыным:** 1. Балдар, окуя мындан нары кандай уланат деп ойлойсуңар? **5-тыным:** 1. Баястандын ордунда болгонуңарда кандай кадамга барат элеңер? 2. Эмне үчүн Баястан уяны бузбоону чечти? **6-тыным:** 1. Балдар, силерге чыгарма жактыбы? Эмне үчүн? 2. Силер да Баястандай болууну каалайсыңарбы? Эмне үчүн? 3. Бул чыгарма силерге кандай таасир этти?

	Текст менен таанышкандан кийин Жаңы сөздөрдү окуучулардын туура, так айтуусу жана эстеп калуусу үчүн **«Сөздөрдүн дубалы»** стратегиясы (1-тиркеме) колдонулат. **• Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн төмөнкү тапшырмалар берилет.** **1-тапшырма:** Окуучуларды 3 кичи топко бөлүштүрүп, ар бир топко **«Окуянын картасын»** (4-тиркеме) түзүү тапшырмасы берилет. Кичи топтор тапшырманы аткарып бүтүшкөн соң, жалпы класс алдында презентациялашат.
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окууга сунушталуучу китептер:	«Үч балапан» Автору: Анаркул Аманбаев Иллюстратору: Жыргал Касмамытова (1.3 деңгээли) Электрондук nttps: // bloomlibrary.org/kyrgzstan-OkyyKeremet сайтынан окуу сунушталат.

1-тиркеме

«Сөздөрдүн дубалы»

чокмороктошкон	**таажы**	**балапан**
шаты	**бассейин**	**чемпион**
дүйнөлүк	**чечкиндүү**	**көлмө**
шек саноо	**көмүркана**	

2-тиркеме

«Окуянын картасы»

Башкы каарман ________________ ________________	Окуя болгон мезгил ________________
Окуянын башталышы ________________ ________________	Окуянын ортосу ________________ ________________
Чыгарманын аягы ________________	Окуядан эмне түшүндүм? ________________

3-тиркеме
Автору: Аркабаев Кубанычбек

БАЯСТАН МЕНЕН БАЛАПАНДАР

Күн ысып, аптап башталды. Ысыктан улам ачыкка чыгып ойногонго болбой калды. Баястан чоң бактын көлөкөсүндөгү кумда ойноп отурду. Ал кумдан чоң кеме жасады. Ага парус кылып ак кездеменин кесиндилерин илмей болду. Аңгыча кошуна короодогу бассейнге түшүп, суу чачышып ойногон балдардын көңүлдүү үндөрү угулду. Баястандын маанайы чөгө түштү.

1-тыным:

Үйдөн чыккан ата-энеси Баястанды көрүп жарыша сурашты:

– Балам, эмне болду сага?

– Эмне жалгыз отурасың?

– Адилдерге кандай жыргал! Короосунда бассейни бар. Күн ысыганда сууга түшүп...

– Эгер сууга түшүүнү абдан каалап жатсаң, сага бассейн куруп берейинби? – деди атасы анын жанына басып келип, башынан сылап. – Жанагы короонун жарымын ээлеген эски көмүркананы бузуп, ордуна көлмө куралы!

– Мейли, бузсаң, буз. Ал короонун көркүн кетирип, көп жерди ээлеп жөн эле турат. Балам жыргап көлгө түшсүн, – деп апасы да колдоду.

– Ушул дем алыш күнү баштайлы. Буюрса, бат эле курабыз.

– Ураа! Биздин көлмөбүз болот! Жыргап сууга түшөбүз! – деп Баястандын кубанычы койнуна батпай калды.

2-тыным:

Баястан жуманын аякташын чыдамсыздык менен күттү. Акыры ал күн да келип, атасы эски көмүрканананы бузмай болду.

– Келгиле, ишти баштайлы! – деди атасы.

Баястан эмне дээрин билбей мулуңдай жылмайып, башын ийкегиледи.

Шатыны дубалга жөлөгөн атасы тамдын үстүнө чыгып, аны жапкан жука темирлерди ала баштады. Алар абдан жеңил болгондуктан, бул жумуш кыйынчылык жараткан жок. Бир маалда атасы негедир жумушту токтотуп, бир нерсеге үңүлө карап туруп калды.

– Эмне болду? – деди апасы.

– Эмне эле чымчыктар чырылдай учуп, айланып жүрөт десе, бул жерде уясы бар турбайбы.

– Чымчыктын уясы бар бекен?

– Ооба. Балапандары кызыл эт болуп калыптыр.

– Каап. Эми эмне кылабыз?

– Бузабыз да. Бир уя үчүн ишти токтотмок белек.

– Ата, уя бар бекен, балапандар бар бекен? – деп кызыга сурады Баястан.

– Ооба. Сен чымчыктын кызыл эт балапандарын көрдүң беле?

– Жок. Көрсөм болобу, ата?

– Болот. Бери чыгып кел, анда.

3-тыным:

Шаты менен тамдын үстүнө чыккан Баястан чөйчөктөй болгон тегерек уядагы бир тоголок эт сымал чокмороктошкон немелерди көрдү. Алардын балапан экенине ишене берген жок. Аңгыча атасы мык сууругучтун учун уяга тийгизди эле, балапандар жапырт баш

көтөрүп, сапсары болгон ооздорун ача калышты. Ошондо гана Баястан алар саргыч таажысын жаңы ачкан гүлдөй болгон назик жана алсыз жандар экенин байкады. Эч бир коркунучтан шек санабай жем сурап жатышканын түшүнүп, көзүн ала албай карап тура берди.

– Баястан, уланталыбы жумушту? – деп сурады бир маалда атасы.

4-тыным:

– Уланталы, – деди ал эми араң балапандардан алаксып.

– Анда уяны бузууга туура келет.

– Уя бузулса балапандар кантет?

– Балапандар өлөт.

Баястан көзүн алайтып, ойлонуп туруп калды.

– Көмүркананы бузмайын көлмөнү кура албайбыз да, – деди атасы.

– Тамды бузбай эле коёлучу.

– Көлмөнү кайсы жерге курабыз?

– Анын кереги жок!

– Ысыкта сууга түшкүң келип жатпады беле?

– Түшкүм келбей калды...

– Баястан балапандарды аяп, көлмө жасабай эле коёлу деп жатат. Эмне кылалы? – деп эми атасы апасына кайрылды.

– Уяны акырын алып, башка жерге көчүрүп койсок болбойт да, – деди апасы.

– Эмнеге болбойт? – Баястан таң кала сурады.

– Ал жерге эне-атасы барбай коюшу мүмкүн. Анын үстүнө уя алына баштаганда эле бузулуп калат.

– Баястан, өзүң чеч, көлмө керекпи же...

– Көлмөнүн кереги жок! – деди Баястан чечкиндүү.

– Мейли анда, көлмөнүн кереги жок болсо, кайра жаап коёюн, – деген атасы темирлерди ордуна коё баштады.

– Баястан, сууга абдан түшкүң келип жатабы? Анда дем алыш күнү шаардын бассейнине алып барайын, – деди ал.

Баястан кубана баш ийкеди.

5-тыным:

Эртеси Баястан короодогу бактын көлөкөсүндө ойноп отурду. Кошуна балдардын чуру-чуу болуп сууга түшкөнү баягыдай эле угулуп турду. Балапандарды аябаганда өзүнүн да көлмөсү болмок. Бирок өкүнгөн жок. Анткени балапандарды сактап калды.

Аңгыча тосмонун ары жагынан Адилдин үнү угулду:

– Баястан! Кел, сууга чогуу түшөлү.

Бир аздан кийин Баястан балдар менен сууга жыргап түшүп жатты. Бирок баары бир анын эсинен балапандар чыккан жок. Ал кечээки окуя тууралуу балдарга айтып берди эле, алар абдан кызыгып калышты. Сууга түшүп бүткөндөн кийин Баястан досторун үйүнө ээрчитип келди. Балдар көмүркананын үстүнө уя салган эки чымчыкка байкоо салып турушту. Алар ары-бери бейкапар учуп, алсыз чыйпылдаган балапандарына жем ташып жүрүштү.

Дем алышта Баястанды атасы шаардын бассейнине алып барды.

Баястан сууга сүзүү спорту менен ушул жерден таанышып, жактырып калды. Кийин ал тырышчаактык менен машыгып, сууга сүзүү боюнча өлкөнүн чемпиону болду. Чет мамлекеттерде өткөн биринчиликтерде да биздин желекти көп жолу желбиретти.

Бул спортко кандайча катышып калганын сураганда, ал дайыма баягы балапандарды эстейт...

Сценарий 17

Чыгарманын аталышы	**«Ананси аттуу жөргөмүш, каргалар жана крокодилдер»** Автору: Автору: Гана элдик жомогу Иллюстратору: Виехан де Жадер Которгон: Талгат Деркембаев Классы: 4-класс, деңгээли: 4.2
Предмети	Адабий окуу, класстан тышкары окуу, Мен жана дүйнө
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар: - окуганын түшүнүү көндүмү өнүгөт; - өз алдынча ой жүгүртүшөт; - чыгарманын окуясына, каармандарына карата жеке пикирлерин билдирүү менен текст куруу көндүмдөрүн өнүктүрүшөт; - сөз байлыгы өсөт; - чыгармачыл жазуу көндүмдөрү өнүгөт.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар:	«Сөздүн картасы», «Текст-Мен» формалары, «Окуган чыгармага пикир жазуу» стратегиясы
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	жекече, жуптарда, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	Мугалим чыгарманын аталышын айтат да, балдарга суроо менен кайрылат: • Балдар, бул чыгармада кандай окуя баяндалат деп ойлойсуңар? Окуучулар өз ойлорун айтышат.
2-кадам. Текстти окуу учурунда	Окуучулар текст менен таанышышат. Мугалим чыгарманы көрктүү окуп берет (1-тиркеме).
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн төмөнкү тапшырмаларды аткаруу сунушталат. **1-тапшырма. «Сөздүн картасы» формасы колдонулат.** Бул форма окуучуларга окуп-үйрөнүп жаткан чыгарманын түйүндүү сөздөрү менен иштөөгө жана бул тармакта өз билимдерин түзүмдөштүрүүгө жардам берет. Графикалык уюштуруучунун борборунда сөз жайгаштырылат, анын маанисин колдонуу тармагы берилет, сөздүн маанисин терең түшүнүү үчүн синонимдер тандалат. Түйүндүү сөздүн маанисин түшүнүү, анын айланасында болгон окуяны, катышкан каарманды мүнөздөгөн мисалдар келтирилет (2-тиркеме).

	2-тапшырма. «Текст-Мен» формасына ылайык окуучулар жуптарда (же жекече) иштешет (3-тиркеме). Бул окуган чыгармасына жооп кайтаруунун жазуу жүзүндөгү дагы бир формасы болуп саналат. Мында текстте баяндалган кырдаал жөнүндө окуучу эмне деп ойлорун кыскача жазат. Аны жуптарда, жалпы класс алдында окуп берсе болот. **3-тапшырма: «Окуган чыгармага пикир жазуу»** стратегиясына ылайык окуучулар жекече жазуу ишин аткарышат же үйгө тапшырма катары берилсе болот (4-тиркеме). *(**Окуган чыгармага пикир жазуу** – бул окуган чыгармасы жөнүндө окуучунун жеке пикири, баа берүүсү. Мында чыгарманын окуясынан, анын каармандарынын иш-аракеттеринен улам чакырган сезимдери, кандайдыр бир жыйынтыктары баяндалат).* Пикир жазууга карата багыт берүүчү бир нече суроолор топтому берилет. Ар бир суроого берилген жооптор аркылуу окуучунун чакан чыгармачылык иши жазылат. Жазуу иши жалпы класс ичинде окулат, же окуучулар окуй ала тургандай болуп дубалга илинет. Окуучулар бири-биринин иштери менен тааныша алышат.
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окуууга сунушталуучу китептер:	- «Короз менен Кырк аяк» (Винни Асара, которгон: Т.Деркембаев), Д.: 2.2 - «Петушок и сороконожка» (Винни Асара), Д.: 2.2 - «Зебра кантип чаар ала болду?» (Яко Якобс, которгон Т.Деркембаев), Д.: 3.2 - «Как зебра стала полосатой» (Яко Якобс), Д.: 3.2 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме
Гана элдик жомогу

АНАНСИ АТТУУ ЖӨРГӨМҮШ, КАРГАЛАР ЖАНА КРОКОДИЛДЕР

Жер жүзүндө катуу ачарчылык болду. Каргалардан башка эс ким жегенге азык таппай калды. Ар таңда каргалар анжир өскөн алыскы бакка учуп барып келишчү. Анжир багы чоң өзөндүн ортосунда өсчү. Анжир багы чоң өзөндүн ортосунда өсчү. Каргалар канаттуу туугандарына да анжир мөмөсүн алып келип берип турушту.

Ананси жөргөмүш каргалар алып келген анжир мөмөлөрүн көргөндө шилекейи акчу болду. Ал анжир мөмөлөрүнө эми кантип жетет?

Анын башына бир ой келди. Курсагына аарынын жабышчаак момунан сүйкөдү. Карапа идиштин сыныгын алып каргаларга барды.

– Жардам берип коё аласыңарбы? Мага от тутандырганга көмүр керек болуп жатат, – деп жалдырады ал.

Алар көмүрдү тутандырганда анжир курсагыма жармашып калсын деп, Ананси бактын чоң бутагына этияттап отурду.

Каргаларга алкыш айтып, таттуу анжирди тезирээк барып жегенге үйүнө шашып жөнөдү.

Бирок ал анжирге тойбой калды. Анан каргаларга кайра келип, баягысын кайталады. Ананси үчүн жолу келгенде каргалар шекшип калышты.

– Сен эмне эле кайра-кайра көмүр сурап келип жатасың?

– Мен үйгө жеткиче эле көмүр жолдон өчүп калып жатат.

– Сен калп айтып, биздин тамакка келип жатасың! – дешти каргалар.

– Жок, мен калп айткан жокмун! – деп Ананси ыйлап жиберди.

Каргалар ага боору ооруду. Кийинки күнү ар бир карга ага бирден тал канатын үзүп берди. Ал каргалар менен чогуу кең өзөндүн ортосундагы чоң анжир багын көздөй учуп жөнөдү. Ананси ширелүү анжирлерди көргөндө баарын өзү жалгыз жегиси келди.

– Бул меники! Аны мен биринчи көргөн болчумун! – деп кыйкыра баштады.

Ал анжирлерди өзүнүн баштыгына үзүп сала берди. Акыры Ананси анжирлердин баарын өзү ээлеп алды. Ач көз жөргөмүш каргаларга бир да анжир калтырган жок.

Кеч киргенде ал анжир багында жалгыз калды.

– Ушул бакта өмүр бою калып кетпеш үчүн мен каргалардай болуп учушум керек, – деди өзүнчө.

Ошондо ал терең дем алып секирди эле, сууга чулп этип түшүп калды. Сууда толтура крокодилдер бар эле…

– Бул эмне? Таттуу тамак өзү келип түштүбү? – деген крокодилдин корулданган үнү угулду.

– Мени жебегилечи, суранам! Мен силердин жакыныңардан болом да, билбейсиңерби? Бабаңардын учурунан бери ушул жерде адашып жүрөм. Силерден башка эч кимге жолуга элекмин. Мени эч ким таап алган жок. Мен жолуктурган биринчи туугандарымсыңар, – деп Ананси ыйлап жиберди.

Ал ушунчалык катуу ыйлагандыктан, крокодилдердин боору ооруп кетет.

– Биз ичкен ылай сорпону ырахаттана ичсең, ошондо гана сага ишенебиз, – деди крокодилдердин улуусу.

Алар ылай толтурулган идишти беришти.

– Оо, менин чоң энем да ушундай сорпону иччү эле! – деп Ананси анткорлонуп койду.

Арткы буту менен идиштин түбүн тешип жиберүүгө жетишти. Анан сорпо ичимиш болуп койду. Ылай болсо идиштин түбүнөн бутун көздөй жылжып агып кетип жатты.

– Аябай даамдуу экен! – деп тамшанып идишти кайтарып берди.

– Биз эми сенин өзүбүздүн жан экениңе толук ынандык, – дешти крокодилдер. Ошондуктан Анансиге өзүлөрү менен бир чуңкурда уктаганга уруксат беришти.

– Эртең менен силерге өзүмдүн окуямды айтып берем, – деди жөргөмүш.

Эртеси таң атып, күн нурларын чачкан кезде Ананси крокодилдердин бирин ойготуп:

– Мен өзүмдүн окуямды туура айтып бериш үчүн аялым менен балдарымды өзөндүн аркы жээгинен алып келишим керек. Башкалар ойгонгуча мага жардам берип коё аласыңбы? – деди.

Крокодил аны ушунчалык эрте ойготуп койгонуна ачуусу келди.

– Мага жардам берип койчу. Сен мага караганда тез сүзөсүң го! – деп Ананси кууланды.

Крокодил макул болуп, Анансини жонуна отургузуп, жээкти карай сүзүп жөнөдү. Кургактыкка жеткенде, Ананси анын жонунан түшүп:

– Мен азыр келем. Эч жакка кетпей тур! – деп чөптүн арасына житип жоголду.

Биз билгенден тумшугу узун жана шурудай жылтыр көздүү крокодил ушул кезге чейин өзөндүн боюнда жөргөмүштү күтүп жүрөт.

2-тиркеме

«СӨЗДҮН КАРТАСЫ»
формасы

3-тиркеме

«ТЕКСТ-МЕН» формасы

Текстте жазылган	Менин оюмча (мисал)
– Бул меники! Аны мен биринчи көргөн болчумун! – деп кыйкыра баштады Ананси жөргөмүш. Ал анжирлерди өзүнүн баштыгына үзүп сала берди. Акыры Ананси анжирлердин баарын өзү ээлеп алды. Ачкөз жөргөмүш каргаларга бир да анжир калтырган жок.	*Баары “меники” дей берүү туура эмес. Карагалар Ананси жөргөмүшкө боору оруп, ага жакшылык кылышты. Бирок жөргөмүш ач көздүк кылып бардык анжирлерди өзү ээлеп алды. Анын бул кылганы мага жаккан жок. Жемишти баары чогуу жешсе, ал андан бетер таттуу болмок. Мен ошол жерде болсом, жөргөмүшкө мындай деп айтмакмын: “Жакшылыкка жакшылык кылуу керек. Жалгыз өзүңдүн гана курсагыңды ойлобой, калган канаттууларды да ойлошуң керек”. Жөргөмүш бакта жалгыз калып калды. Аз жерден крокодилдерге жем болуп кала жаздады. Жалгыз калган кандай жаман...*

4-тиркеме

«ОКУГАН ЧЫГАРМАГА ПИКИР ЖАЗУУ» СТРАТЕГИЯСЫ

Классы ____

Окуучунун аты-жөнү ______________________________________

№	Багыт берүүчү суроолор	Окуучунун чыгармасы (мисал)
1	*Чыгарманын аталышы, автору?*	*«Ананси жөргөмүш, каргалар жана крокодилдер» деген жомок гана элинин жомогу.*
2	*Чыгармадагы каармандар?*	*Чыгармадагы башкы каармандар: Ананси аттуу жөргөмүш, каргалар жана крокодилдер.*
3	*Чыгарма эмне тууралуу болот?*	*Бир кезде ачарчылык болот. Каргалар өзөндө өскөн анжир жемишинин мөмөсү менен башка канаттууларды сактап калышат. Каргалар жөргөмүшкө жакшылык кылышса да, ал ач көздөнүп, бардык мөмөлөрдү ээлеп алат.*
4	*Окуянын башкы идеясы?*	*Башкы идея – ынтымакта болуу, жакшылык кылуу.*
5	*Чыгарма силерде кандай сезимдерди жана ойлорду чакырды?*	*Айланаңдагыларга жакшылык кылуу, жардам берүү керектигин түшүндүм. Каргалардын ачка калганына боорум ооруду.*
6	*Чыгарманын каармандары жактыбы? Эмне үчүн?*	*Мага каргалар жакты. Алар бардык канаттууларга, жөргөмүшкө да жардам беришти. Ал эми жөргөмүш Ананси куу жана ач көз болгондугунан улам мага жаккан жок.*
7	*Башкы каарманга кандай кеңеш берет элеңер?*	*Жөргөмүштү ач көз болбой, боорукер, акылдуу болууга чакырат элем.*
8	*Чыгармада эмне баалуу болду?*	*Жомок мага абдан жакты. Жаныбарлар, алардын мамилелери тууралуу билдим.*
9	*Окуя эмнеге үйрөттү?*	*Жакшылыкка жакшылык кылууга, кең пейил болууга үйрөттү.*

Сценарий 18

Чыгарманын аталышы	**«Ысык-Көлдө мамонттор жашаган»** Автору: Шүкүрбай кызы Үмүтай Иллюстратору: Таттыбубу Ырысбай Классы: 4-класс, деңгээли: 4.1
Предмети	адабий окуу, класстан тышкары окуу, мекен таануу
Күтүлүүчү натыйжалар	Окуучулар - окуганын түшүнүү көндүмдөрү өнүгөт; - өз алдынча ой жүгүртүшөт; - чыгарманын окуясына, каармандарга жана алардын иш-аракеттерине карата өз пикирлерин билдирет; - окурмандык кызыгуулары ойгонот.
Колдонулуучу стратегиялар\ ыкмалар:	«Окурман шатысы», «Сөздү тегеректе» ыкмалары
Керектелүүчү каражаттар	электрондук https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet жана басмадан жарык көргөн китептер, тиркемелер
Окутууну уюштуруунун формасы	жекече, жуптарда, жалпы класс менен иштөө
Иштөө кадамдары	
1-кадам. Текст менен таанышканга чейин	Мугалим китептин мукабасы, аталышы, автору менен тааныштырат. Окуучуларга суроо менен кайрылат: - Комуз жана кобуз тууралуу эмнелерди билесиңер? Окуучулар билгендери менен ой бөлүшөт.
2-кадам. Текстти окуу учурунда	Чыгарманы мугалим же окуучулар кезек менен көркөм окушат (1-тиркеме).
3-кадам. Текст менен таанышкандан кийин	Окуучулардын тексттин мазмуну боюнча алган түшүнүктөрүн бекемдөө үчүн бир нече тапшырмалар берилет. **1-тапшырма: «Сөздөрдү тегеректе»** ыкмасын жекече, жуптарда иштесе болот (1-тиркеме). **Эскертүү:** *Мында окуучу текстти окуп бара жатып, чыгармадагы негизги сөздү тегеректеп, соңунда бул сөз канча ирет кайталанганын айтып берет. Мисалы: МАМОНТ деген сөздү тегеректеп чыгышат.* **2-тапшырма: «Окурмандын шатысы»** формасына ылайык окуучулар жекече иштешет (2-тиркеме). Окуучулар текст менен таанышкан соң, шатынын тепкичтерине жылдызчалардын сүрөтүн тартып, форманы толтуруп башташат.

	Эскертүү: *Мугалим алдын ала даярдалган "Окурман шатысы" формасынын үлгүсүн таратып берүү керек. Окуучулар ар бир тепкичте берилген тапшырмаларга ылайык жекече ойлонуп, андан соң жуптарда өз жоопторун айтып беришет.* **Бул ыкманын максаты** – окуучуга "квалификациялуу" окурман үчүн кандай көндүмдөр керек экенин түшүндүрүү жана окурманга ал көндүмдөрдүн өнүгүүсүнө байкоо жүргүзүүгө үйрөтүү. **"Окурман шатысы" формасын толтуруу тепкичтери** *1-тепкич: Башкы каармандарды атоо* *2-тепкич: Башкы каармандарды сүрөттөө* *3-тепкич: Окуяны кыскача кайра айтып берүү* *4-тепкич: Каармандардын иш-аракеттерин айтып берүү* *5-тепкич: Каармандын ордунда болсоң эне кылар элең жана эмне үчүн?* *6-тепкич: Окуянын башкача аякталышын ойлоп табуу*
Жогорудагы стратегияларды колдонуу менен окуугa сунушталуучу китептер:	- «Комуз жана кобуз» (Шүкүрбай кызы Үмүтай), Д.: 3.1 - «Адашкан куйруктар» (Сокурова Жыргал), Д.: 3.1 - «Чоң сабак» (Рысбаев Сулайман), Д.:3.1 - «Таразачы Кенгурунун сабагы» (Гульдана Баргыбай), Д.:4.1 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

1-тиркеме

ЫСЫК-КӨЛДӨ МАМОНТТОР ЖАШАГАН

Бир жолу атам менен байкем бир нерселерди сүйлөшүп отурду.

– Чын эле мамонттун сөөгү деп ойлойсузбу? – деди байкем.

– Ананчы!

– Мүмкүн жөн эле бирдеме болуп жүрбөсүн. Кар астынан жакшы көрүнбөй жатпайбы! Жер да муз тоңголок болуп турат.

– Ма-а-мо-онт! – деп, мен алардын сөзүнө кошулдум.

– Ай, иним, анын эмне экенин өзүбүз деле биле элекпиз. Муну эч кимге айтпай тур. Мамонттун эчак жер бетинен жоголгон жаныбар экенин окугансың да. Ал мамонттун өзү эмес, болсо да сөөгү, – деди байкем.

– А эмнеге эч кимге айтпашым керек?

– Уулум, угуп тур. Сен кимдир бирөөгө: "Атам менен байкем мамонттун сөөгүн көрүшүптүр" – деп айттың дейли. Аны уккан элдин баары кызыгып ошол жакка барат. А кокус башка нерсе болуп чыкса, сен калпычы болуп каласың. Эми ал жазында гана билинет. Анткени муз, кар эрийт. Чын эле мамонттун сөөгү болсо, мамлекетке, археологиялык изилдөөгө тапшырабыз, – деди атам.

– Ата, мен деле анын эмне экенин көргүм келип жатат! – дедим.

– Мамонттун сөөгүнө окшош нерсе жар түбүндө турат. Ал тарапка биз менен барышың кооптуу, балким жаз келгенде көрөбүз, – деди атам.

Бул укканым жөнүндө канчалык балдарга айткым келсе да, эч кимге айтпадым. Ал эмес карындашыма ооз ачпадым.

Бир жолу досумдан гана:

– Биз жакта мамонттор жашаган деп ойлойсуңбу? – деп сурадым.

– Алардын сөөгү Аляскадагы муз катмарларынан табылган. Биз жакта болгон эмес го, – деди досум.

Ошону менен ага да эч нерсе айтпадым.

Март айы башталды.

– Ата, жаз келди го, мамонттун сөөгүн көрүүгө мен деле бара берейинчи? – дедим.

– Уулум, ошону унута элексиңби!

– Жок. Мен аны ар дайым эстеп жүрөм.

– Макул, анда бир шарт менен ээрчитем. Бери жактан гана көз салып келебиз.

– Ал жерден көрүнөбү?

– Дүрбү менен көрөсүң, – деди атам. Кубангандан атамдын мойнунан кучактап калдым. Ошентип байкем үчөөбүз Жыргалаң суусунун жээгине жөнөдүк. Биз үйдөн бир топ узак жерге бардык.

Мага баары абдан кызык. Алыстан бир нерсе агарып көрүндү. Эми дүрбү менен карай баштадык.

– Көрдүңбү, мен сага мамонт сөөгү дебедимби!

– Мамонттуку! Ооба, дал эле мамонттуку.

– Мүйүзүн көрдүңбү?

– Ал мүйүз эмес, ал тиши!

Атам менен байкем дагы деле бири-биринен сөз талашып сүйлөшүп жатышты.

– Кана, мен да көрөйүнчү! – дедим.

Дүрбүнү көзгө туштаганда мүйүз сымал нерсе эки жакка жайылып, абдан чоң көрүндү. Уйдун мүйүзүн көргөнсүңөр да. Ал уйдун мүйүзүнө окшош көрүнгөнү менен абдан узун, анан да тарбайып турат. Аны атамдар мамонттун тиш сөөгү деп жатышат.

– Мына, мына! – колумду алга сунуп, сөөктү кармап жиберчүдөй кубангандан катуу кыйкырдым.

Байкем чый-пыйы чыгып, аябай шашып жатты:

– Бул жөнүндө кимге айтыш керек? Айыл өкмөт башчысына эле баралы. Милиция кызматкерлери келип коргоп турбаса, бирдеме болуп кетпесин!

– Ата! Мамонт сөөгүнүн жанына барып кармап көрүүгө эмнеге болбойт? – дедим көздөрүмдү алаңдатып.

– Ал жерге балдарды алып баруу кооптуу дедим го. Кармоого такыр болбойт. Сөөк канча кылымдардан бери жатканын биз кайдан билебиз? Аны эми адистерге гана тапшырыш керек. Ал күнү үчөөбүз тез-тез кадам таштап, шашып кайттык.

Эртеси байкем менен атам Жыргалаңга кайра кетишип, үйгө маанайы абдан көтөрүңкү келишти. Мамонт сөөгүн смартфонго жакындан сүрөткө тартып алыптыр.

Айыл өкмөтүнө кирип, милиция кызматкерлери кароолго алып беришин сураныптыр.

– Мамонт! Атамдар мамонт таап алышыптыр! – дедим карындашыма сүйүнчүлөп.

– Эмне?! Мен мамонттон корком, кана ал!

– Ал бул жерде эмес, ал тирүү да эмес. Мамонттун сөөгү!

– Ооба, балдарым! Азырынча эмне экенин билбейбиз. Окшоштуруп жатабыз. Адистер гана так жыйынтык чыгарып беришет, – деди атам.

Байкем менен атамдын табылгасы жөнүндө интернет, телевидениеден көрсөтүлдү. Гезиттерге чыкты. Радиодон уктурулуп турду. Айылдаштар улам бири келип, атамдан бул окуя тууралуу кызыгып сурап жатышты. Жаңылыктарды айтып жаткан журналист минтип баяндады:

“Ысык-Көл облусунун эки тургуну мамонттун сөөгүнө окшош нерсени Жыргалаң суу-

сунун жээгинен көрүшкөн. Бул жер айылдан 3 км чакырым алыстыкта. Бир жолу алыстан байкоо салып келишкен. Тилекке каршы, көл жээгиндеги балыкчылар дал ушул сөөктү байкап калышкан. Кармалап, ары-бери тарткылап көрүшкөн. Бир жак тиши талкаланып калыптыр. Бул окуя милиция кызматкерлери коргоого алганга чейинки аралыкта болгон.

Мамонттун баш сөөгү 70-80 сантиметр, алдыңкы кылкыйма тиши 1,5 метрдей экенин атайын адистер тастыктады. Кум-шагыл менен бир тиши эле 50-60 кг, баш сөөгү 100 кг. дан ашкан.

Ал эми Ысык-Көлдө мурда деле 1960-70-жылдары мамонт сөөгү табылган. Ушул сыяктуу бронтозавр, динозаврлардын сөөгү да болгонун илимпоздор айтышты. Азыркы табылган мамонт сөөгү чоңдугу менен айырмаланат".

Байкем менен атамдын табылгасын биринчилерден болуп көргөнүмө сыймыктанып турдум. Дүрбү менен болсо да көрдүм да! Бирок мамонттун сөөктөрүн кармай албай калганыма өкүндүм. Кармап көрүүгө уруксат берилбеген түрдүү жаныбарлардын сөөктөрүн археологдор жакындан изилдеп көрө алышат тура.

– Ата-а! Мен археолог болом! – деп ишенимдүү түрдө.

– Мен дагы! – деди карындашым жылмайып...

Атам менен байкем болсо, кимдир бирөөлөр мамонттун бир жак тишин талкалап кетишкенине абдан кейип отурушту.

Көрдүңөрбү, достор! Ысык-Көлдө мамонттор жашаган!

2-тиркеме

«ОКУРМАНДЫН ШАТЫСЫ»
формасы

(Окурмандын шатысы чийилип, ар бир тепкичке суроо-тапшырмалар жазылат)

6-тепкич: Окуянын башкача аякталышын ойлоп табуу

5-тепкич: Каармандын ордунда болсоң эмне кылар элең жана эмне үчүн?

4-тепкич: Каармандардын иш-аракеттерин айтып берүү

3-тепкич: Окуяны кыскача кайра айтып берүү

2-тепкич: Башкы каармандарды сүрөттөө

1-тепкич: Башкы каармандарды атоо

USAID
ОТ АМЕРИКАНСКОГО НАРОДА

МИНИСТЕРСТВО
ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

МЕТОДИЧЕСКОЕ ПОСОБИЕ

ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ ДЛЯ ЧТЕНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

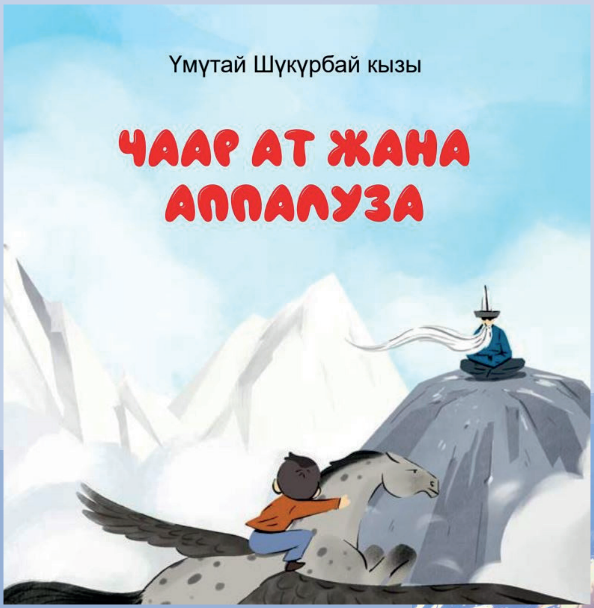

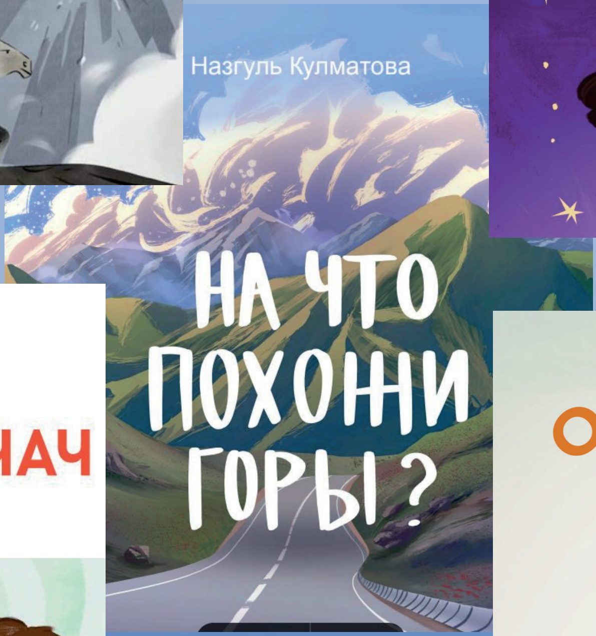

МЕТОДИЧЕСКОЕ ПОСОБИЕ

по использованию дополнительных материалов для чтения в начальных классах

Данная публикация разработана благодаря помощи Американского народа, оказанной через Агентство США по международному развитию (USAID). Содержание публикации не обязательно отражает позицию USAID или Правительства США.

УДК 372.3 /.4
ББК 74.26
Б 33

Б 33 **Методическое пособие по использованию дополнительных материалов для чтения в начальных классах // Разработчики/составители: Абдухамидова Б.А., Юсупова А.Д., Хамзина С.А., Кабылбаева Н.Т. -Б: 2024 - 66 с.**

ISBN 978-9967-9534-8-2

Данное методическое пособие включает в себя фрагменты уроков с использованием детских книг, разработанных и адаптированных в рамках проекта USAID «Окуу керемет!» (2019-2024 гг). Для работы с текстами учителям предложены различные стратегии обучения, направленные на развитие навыков понимания и анализа прочитанного, креативности, коммуникации и других навыков, необходимых учащимся в начальной школе. Составители руководства благодарят всех учителей, кто разрабатывал и использовал эти и другие сценарии уроков с использованием дополнительных материалов для чтения на своих уроках.

Утверждено Ученым Советом Кыргызской академии образования от 28 июня 2024 года и рекомендовано к использованию учителям начальных классов общеобразовательных организаций.

ISBN 978-9967-9534-8-2 УДК 372.3 /.4
ББК 74.26

СОДЕРЖАНИЕ

ВВЕДЕНИЕ 3

Ценность работы с художественной и научно-познавательной литературой в начальных классах. 3

Сценарии, разработанные по использованию детских книг и их структура. 4

1. ВИДЫ ДЕТСКИХ КНИГ И СЦЕНАРИИ РАБОТЫ С НИМИ 5

Виды детских книг и их характеристики. 5

2. КАТАЛОГ ЭЛЕКТРОННЫХ ДЕТСКИХ КНИГ И СПОСОБЫ РАБОТЫ С НИМ 25

Что такое каталог электронных детских книг? 25

Для кого предназначен каталог электронных детских книг? 27

Как работать с каталогом электронных детских книг? 27

ЗАКЛЮЧЕНИЕ 28

ПРИЛОЖЕНИЯ 29

Примерные сценарии использования детских книг на русском языке 29

ВВЕДЕНИЕ

Важно, чтобы детей окружали разнообразные книги и читающие взрослые в семье, детском саду и начальной школе. Чтение является фундаментальным навыком для успешного обучения в школе. Однако, для формирования данного навыка недостаточно только учебников, для этого необходимо наличие качественных, разнообразных по жанрам и темам детских книг, соответствующих учебным целям школьных предметов и, что очень важно, возрастным особенностям и интересам ребенка.

В начальной школе при выборе книг для развития читательской грамотности необходимо учитывать уровнень развития основных навыков чтения (фонематическое восприятие, знание алфавита, беглое чтение, словарный запас, понимание прочитанного/услышанного) ребенка. Книги, отвечающие уровню чтения ребенка и создающие вместе с учителем зону ближайшего развития этих навыков, помогают учащимся быстро развивать читательский интерес, свои знания, мышление, взгляды, связывая новую информацию со своим жизненным опытом. При изучении таких предметов, как чтение, русский язык, родиноведение, математика, искусство и т. д., использование в процессе обучения дополнительных материалов для чтения помимо учебников, позволяет сделать процесс обучения более увлекательным, наладить межпредметные связи, способствующие развитию логического мышления, творческих способностей детей и формированию навыков работы с информацией.

Детские книги, предлагаемые учащимся 1-4 классов, охватывают многообразие тем (родина, природа, дружба, гармония, здоровое питание, укрепление здоровья и т. д.) и жанров (стихи, рассказы, сказки, фэнтези, художественная литература, информативные книги и т. д.). Кроме того, они разнообразны по уровню сложности и соответствуют уровням читательской компетенции учащихся (например, для 1-класса существуют уровни 1.1, 1.2, 1.3 и т. д.). Коллекция новых книг включает в себя также новые для нас разновидности книг: большеформатные книги, книги для формирования навыка декодирования и аудиокниги.

Цель настоящего методического пособия - помочь учителям начальных классов развивать читательскую компетентность учеников, используя разнообразные детские книги в качестве дополнительного ресурса при преподавании различных предметов в начальных классах.

Ценность работы с художественной и научно-познавательной литературой в начальных классах

Во-первых, использование художественной и научно-познавательной литературы способствует вовлечению учащихся в процесс обучения, поскольку появляется возможность использовать тексты разных жанров для развития определенных навыков чтения согласно интересам и предпочтениями учащихся: некоторые учащиеся любят читать художественную литературу, а другие предпочитают научно-познавательную литературу. Сочетая использование книг художественной и научно-познавательной литературы по одной и той же теме, можно сократить разрыв между читателями, привлечь учащихся к чтению различных видов литературы и, тем самым, повысить активность учащихся на уроке.

Во-вторых, понимание свойств и характеристик обеих категорий текста способствует расширению видения учащихся о содержании обучения и более глубокому обсуждению тем.

В-третьих, учащиеся знакомятся с различными жанрами литературы, обогащают свой словарный запас, развивают устную и письменную речь.

В-четвертых, сочетание различных видов детских книг способствует реализации межпредметного подхода к развитию грамотности учащихся.

В-пятых, извлекая важную информацию из научной литературы, чтобы понять тему и контекст, учащийся лучше понимает художественную литературу. Вместе с этим, богатый опыт, описанный в художественной литературе, способствует лучшему усвоению информации в научном тексте.

Сценарии, разработанные по использованию детских книг и их структура

В пособие включены 34 сценария (на кыргызском и русском языках) по работе с художественными и информативными текстами в процессе обучения, разработанные в процессе работы с учителями и по мере появления новых детских книг, а также предложены различные способы формирования у учащихся навыков фонематического восприятия, знания букв, беглого чтения, развития словарного запаса, понимания посредством применения определенных стратегий обучения. В пособие также включена презентация каталога электронных детских книг, созданных в рамках Проекта, и разъяснение о том, как работать с этим каталогом.

Структура сценариев по использованию детских книг в процессе обучения выглядит следующим образом:

№	Структура сценариев по использованию детских книг в процессе обучения
1	Название книги, автор, иллюстратор и целевой класс
2	Используется для преподавания каких предметов?
3	Ожидаемые результаты
4	Применяемые стратегии/методы
5	Необходимые материалы
6	Форма организации обучения
7	Этапы работы
8	Другие книги, которые рекомендуется читать с использованием описанных стратегий *(здесь приводятся примеры детских книг, для работы с которыми можно использовать рассматриваемые в сценарии стратегии обучения, с указанием названия и автора произведения, а также целевой класс и уровень сложности текста).*

Конечно, предлагаемые сценарии не представляют собой план урока или план-конспект, разрабатываемый учителем для преподавания каждого предмета *(ведь при составлении плана-конспекта указывается триединая цель урока, а также описываются действия учителя и учащихся, выполняемые на каждом этапе урока для достижения цели урока).* В сценарии, как отмечалось выше, указывается лишь для преподавания какого предмета, достижения какой цели и в каком формате может использовать выбранный текст, какой метод выбран для работы с текстом, а также примерные шаги работы с ним.

Примечание: *все предлагаемые сценарии носят только рекомендательный характер. Они могут быть изменены или адаптированы учителями в зависимости от уровня и интересов учащихся, целей и задач урока, а также условий (контекста) обучения.*

1. ВИДЫ ДЕТСКИХ КНИГ И СЦЕНАРИИ РАБОТЫ С НИМИ

Детские книги должны быть разнообразны по тематике, жанру, формату, содержанию, уровню сложности, стилю, вместе с этим они должны быть качественно иллюстрированными, соответствовать возрастным особенностям и интересам детей, формировать и развивать их как читателей. Сопровождение текста сюжетными и предметными иллюстрациями способствует пониманию ребенком литературного текста, формированию у него представления о предмете, персонажах, анализу художественных образов, различению добра и зла, истины и лжи.

В современных детских книгах сюжетная линия произведения раскрывается небольшим количеством текста и сопровождается последовательным набором ситуационных картинок, иллюстрирующих содержание текста. Иллюстрация в таких детских книгах не считается просто наглядным сопровождением какого-либо рассказа в тексте, ее правильнее рассматривать как средство наглядной коммуникации. Иллюстрации показывают читателям эмоции персонажей (любовь, страх, стыд, сожаление, радость и т. д.), помогают более образно и глубоко понять поведение и эмоции героев.

Важно, чтобы у юного читателя было много разных книг, чтобы он хорошо освоил все предметы. По мере увеличения количества и разнообразия книг улучшается обучение учащихся самостоятельному чтению и повышается заинтересованность в учебной деятельности. Это также открывает больше возможностей для учителя и учащихся выбирать темы и виды книг.

Виды детских книг и их характеристики

По формату и применению на практике определенного навыка чтения: большеформатные книги и декодируемые книги.

Большеформатные книги — это иллюстрированные книги большого размера, предназначенные для организации выразительного и совместного чтения, поскольку текст, представленный в таких книгах, обладает следую щими качествами:
- → легко предугадать дальнейшие действия;
- → предложения простые и не содержат сложных фраз;
- → встречаются повторяющиеся фразы.

Большеформатные книги-картинки дают уникальный, очень важный для развития детей опыт. Они позволяют детям овладеть техникой чтения, развивают в них способность запоминать сюжет и пересказывать его, обсуждать иллюстрации и лучше понимать прочитанное. Эти книги можно читать с группой учащихся или всем классом, хором или по очереди. Такие книги часто используются для работы с учащимися 1-го класса.

Декодируемые книги - книги, содержащие слова, отражающие звукобуквенные соответствия, которые дети могут научиться читать в 1 классе. Эти книги содержат специально подобранные слова, в которых соответствующие слова повторяются несколько раз для улучшения навыков чтения. Навыки декодирования являются основой навыков чтения, которые закладывают основу для развития навыков беглого чтения у детей и расширения словарного запаса.

В целях оказания поддержки учащимся, имеющим трудности в декодировании или чтении текстов на языке, не являющемся их родным, декодируемые книги можно использовать при обучении кыргызскому языку в школах с русским, узбекским, таджикским языками обучения, при обучении русскому языку в школах с кыргызским, узбекским, таджикским

языками обучения, а также при работе с детьми, которые в повседневной жизни говорят на языке, отличающимся от языка обучения в школе.

В сценарии по использованию декодируемых книг в 1 классе была предложена стратегия “Эхо-чтение” и игра «Угадай основную букву».

Используя метод «эхо-чтение», учитель читает одно предложение за другим, а учащиеся повторяют или читают предложение за учителем. Можно добиться успеха, выполнив это упражнение несколько раз. Затем проводится сессия «вопросы-ответы» по содержанию текста с целью закрепления понимания прочитанного/услышанного детьми. С помощью игры «Найди основную букву» можно организовать практику в распознавании изучаемой буквы в словах, заучивании и правильном произношении этих слов. Также рекомендуется использовать эту игру при изучении других букв.

Пример сценария с использованием декодируемых книг

Название книги:	**Весёлые стихи** Автор: Ольга Стародубова Иллюстратор: Адель Дуйшеева Класс: 1 уровень: 1.1
Предметы:	Азбука
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - познакомятся с гласным звуком [э] и буквой - Э э, обозначающими этот звук; - находят слова со звуком [э]; - определяют место звука [э] в слове (начало, середина, конец слова), - подбирают слова с этим звуком; - называют предметы, которые начинаются с определённой (заданной) буквы.
Стратегия\ приёмы:	Чтение вслух, «Найди нужное слово», «Составь слово», «Отгадай звук», «Поймай звук».
Необходимые ресурсы:	Книга в электронном формате https://bloomlibrary.org/book/xoLkwjcdaf, декодируемая книга, карточка с буквой «Э» и звуком [э], карточки с буквами, карточки со словами и картинками.
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), в малых группах.

Пошаговая инструкция:	**До чтения**
Шаг 1.	Учитель задает загадку учащимся: «Ты кричал – оно молчало. Ты молчал – оно кричало». Что это? (Ответы детей - Эхо). - А что такое эхо? (Ответы детей.) Учитель просит произнести слово «эхо» хором и задает вопросы учащимся: - Какой новый звук вы услышали в этом слове? – [э]. - Кто из вас уже догадался, чем мы будем заниматься сегодня на уроке чтения? (Познакомимся с буквой «Э», узнаем какой звук она обозначает, как пишется эта буква, будем находить слова со звуком [э], определять его место в слове и читать слова с этой новой буквой).
Шаг 2.	Знакомство со звуком [э]. Учитель: - Давайте протяжно произнесем звук [э] в слове «эхо». - Как он произносится? (Рот широко открыт, воздух проходит свободно, не встречая препятствий). - Сделайте вывод, ребята. (Значит, звук [э] – гласный).
Шаг 3.	Учитель знакомит учащихся с буквой- Э, э. - А теперь давайте познакомимся с буквой, которая обозначает звук [э]. Учитель демонстрирует букву - Э, э. - На что похожа эта буква? (Ответы детей.) Затем учитель просит учащихся расположить буквы так, чтобы получились слова: **эркан – экран** **эамеблм – эмблема** **елрэк – эклер** **утэд – дуэт**
Шаг 4.	Учитель читает «Весёлые стихи» и просит учащихся найти слова, в которых есть звук [э] (Приложение 1). *«Дети ели **эскимо**,* *А потом пошли в кино.* ***Эскалатор** в кинозал* ***На этаж** детей поднял.* *А на **этом этаже*** *В зале свет погас уже.* *Дети, вы поторопитесь!* *На места свои садитесь!»* Затем учитель просит детей определить место нового звука [э] в слове (в начале, в середине, в конце слова). (Ответы детей). Учитель задает вопрос учащимся: - Что общего в написании всех этих слов? (Ответы детей.-Все слова начинаются с буквы «Э»). Учитель предлагает детям прочитать эти стихи хором, а потом учащиеся записывают все слова из текста с новой буквой в тетрадях и подчеркивают в словах букву «Э».

Шаг 5.	Учитель также отмечает, что буква «Э» чаще встречается в начале слов, но есть случаи, когда можно встретить эту букву и в середине, и в конце слов и демонстрирует примеры с помощью картинок. (Приложение 2): - поэт - дуэт - маэстро - мэр - алоэ - каратэ.
Шаг 6.	Ищем слова со звуком [э]. Учитель называет слова, а учащиеся если слышат звук [э], то хлопают в ладоши. *электричество* *тополь* *дети* *экскурсия* *урок* *ели* *этикетка* *игла* *эра* *енот*
Шаг 7.	Учитель подводит итог уроку и задает следующие вопросы учащимся: - Понравился ли вам урок? - Что нового вы узнали на уроке? - Чему научились? - У кого были затруднения? Какие? - Что больше всего понравилось на уроке?
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	Декодируемые книги https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1.

Дети ели ***эскимо,***
А потом пошли в кино.
Эскалатор *в кинозал*
На ***этаж*** *детей поднял.*

А на ***этом этаже***
В зале свет погас уже.
Дети, вы поторопитесь
На места свои садитесь!

Приложение 2.

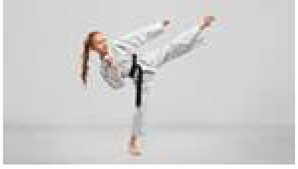

По оформлению/носителю книги: бумажная печатная книга; книга на электронных носителях (аудиокнига, видео-книга, онлайн-книга, книга в мобильном приложении); адаптированные книги; кинестетические (сенсорные) книги. Проект разработал ряд аудиокниг, все книги разместил в электронной библиотеке, а также предоставил печатные версии книг в школьные библиотеки.

Аудиокниги – произведения, прочитанные профессиональным чтецом или актером. Чтение книги может сопровождаться особыми звуковыми эффектами (шум дождя, шум моря, жужжание насекомых и т. д.) или музыкой.

Аудиокнига может быть представлена в виде аудиоспектакля, в котором диалоги исполняются разными голосами и сопровождаются разными звуками и действиями. Такие книги можно использовать для развития фонематического восприятия ребенка, правильного произношения звуков и слов, улучшения запоминания и усвоения урока.

Аудиокниги позволяют учащимся научиться выразительному чтению произведений. Учащимся могут продемонстрировать профессиональное чтение - образцовое или модельное чтение.

Аудиокниги помогают развить усидчивость, внимание и концентрацию, так как аудиокнигу нужно слушать внимательно, не пропуская отрывки, так как при прослушивании книги сложнее вернуться к пропущенным разделам, чем при чтении печатного текста.

Аудиокниги также используются для обучения детей с нарушениями зрения или особенностями умственного развития. Наряду с этими преимуществами, аудиокниги также расширяют доступ к литературе для учащихся, которые испытывают трудности с чтением или которые лучше воспринимают информацию на слух. Кроме того, у всех детей развиваются навыки распознавания речи на слух, то есть аудиальный канал получения информации. Особенно важно использовать аудиокниги при работе с детьми, родной язык которых отличается от языка обучения, то есть они дома редко слышат речь на этом языке.

Рекомендуется задавать учащимся вопросы до, во время и после прослушивания для лучшего понимания на слух. Известно, что вопросы, задаваемые с целью подготовки к восприятию текста, а также вопросы на осмысление текста после ознакомления с текстом направляют мышление учащихся, понимание содержания и анализ персонажей. Также важна работа с новой лексикой, которую можно провести до или после первого прослушивания. При работе с аудиокнигами могут быть использованы многие стратегии, которые учитель использует на уроках для улучшения навыков понимания текста.

Пример сценария по работе с аудиокнигами

Название книги:	**Добрые дела** Автор: Мира Кокоева Иллюстратор: Нурай Акматова Класс: 3 Уровень – 3.1
Предметы:	Чтение, внеклассное чтение, Я и мир
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - прослушают текст и ответят на вопросы; - освоят новые слова из прослушанного текста; - напишут сочинение на основе текста используя стратегию RACE
Стратегия\ приёмы:	RACE, вопросы, письменная разминка.
Необходимые ресурсы:	Аудиокнига «Добрые дела», альбомные листы (или А4), цветные карандаши или фломастеры, таблица.
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), индивидуальная, парная работа.
Пошаговая инструкция:	**До прослушивания**
Шаг 1.	Учитель сообщает классу, что они все вместе прослушают аудиокнигу «Добрые дела», написанную Мирой Кокоевой и выполнят ряд упражнений по тексту на понимание прослушанного текста. Перед слушанием учитель задает следующие вопросы: • Кто изображены на обложке? • Что они делают? • Как вы думаете, о чем будет этот рассказ? • Что такое доброта? • Как вы понимаете выражение «добрые дела»? • Ребята, а легко ли делать добрые дела? • Быть добрым это значит…. (письменно продолжите эту фразу).
Шаг 2.	Учитель вводит новые слова и словосочетания из текста. **Новые слова:** • **Доброта.** В словаре Сергея Ивановича Ожегова слово «доброта» определяется как «отзывчивость, душевное расположение к людям, стремление делать добро другим».

	• **Волонтёр.** Слово «волонтёр», он же «доброволец» произошло от латинского слова voluntarius означающего «добровольный». Это человек, который ведёт бескорыстную деятельность в любых полезных всему обществу сферах. - Ребята, почему люди становятся волонтёрами? • **Рассеянный** – это человек, не умеющий сосредоточиться, невнимательный и несобранный. (словарь С.И.Ожегова). Учитель озвучивает новые слова, объясняет их значения и размещает их на доске. Значения некоторых слов можно предложить учащимся догадаться самим, дать примеры использования этих слов. Новые слова обязательно проговариваются учащимися
	Во время прослушивания
Шаг 3.	Совместное прослушивание рассказа с остановками. Учитель и учащиеся начинают слушать рассказ «Добрые дела» с остановками. После слушания каждого фрагмента учитель задает учащимся различные вопросы на понимание.
	После прослушивания
Шаг 4. Обсуждение	По окончании прослушивания текста организуется общее обсуждение. • Понравился ли вам рассказ? • Чем он понравился? • Сбылись ли ваши предположения, которые вы делали? Что совпало, а что не совпало с вашими предположениями? • Опишите Мику. Какие добрые дела совершила Мика? • Какие плохие дела совершила Мика? Как бы вы поступили, если бы были на месте Мики? Почему? • Чего на земле больше добра или зла? • Какие добрые дела вы делаете в школе? Дома? На улице? На природе?
Шаг 5. Индивидуальная работа.	Учащиеся рисуют картину доброго дела, которое они сделали для кого-то и внизу картинки учащиеся напишут одно предложение, в котором говорится, что они сделали хорошее и другое предложение, которое описывает, что почувствовал этот человек. Затем ребята представляют свою работу своей паре.
	RACE
Шаг 6.	Вопрос: ***Почему важно делать добрые дела?*** (Приложение 1 – формат сочинения) Учащиеся пишут своё сочинение согласно алгоритму **RACE.** Учитель может разместить алгоритм на доске.

<table>
<tr><td></td><td>Например:
<table>
<tr><td>Переформулировать вопрос в утверждение (R)</td><td>Очень важно делать добрые дела.</td></tr>
<tr><td>Ответить на вопрос (A)</td><td>Потому что делая добро мы делаем мир лучше, добрее, краше, счастливее.</td></tr>
<tr><td>Привести доказательства (C)</td><td>В тексте Нелля вместе с волонтёрами убрали территорию детского сада, помогла пожилым людям.</td></tr>
<tr><td>Объяснить свой ответ (E). (Обобщение, вывод)</td><td>Я поняла, что добрые дела нужно делать и не ждать подарка за это.</td></tr>
</table>
После написания сочинения учащиеся демонстрируют свои работы в парах, а затем по желанию для всего класса.</td></tr>
<tr><td>Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:</td><td>- Банка с печеньем. Автор: Нозизе Хереро.
Уровень 3.1.Перевод и адаптация: Карлыгач Байгазиева
https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet</td></tr>
</table>

Приложение 1

RACE -стратегия

Вопрос: Почему важно делать добрые дела?

ФИО____

R – restate the question: переформулировать вопрос в утверждение	______________ ______________ ______________
A – answer the question: ответить на вопрос	______________ ______________ ______________
C – citing the evidence: привести доказательства из текста	______________ ______________ ______________
E – explaining the answer: объяснить свой ответ	______________ ______________ ______________

По развитию базовых навыков чтения: можно выделить книги для чтения детям вслух для развития фонематического восприятия; книги для изучения алфавита (азбуки, буквари); книги для начинающих читать/декодировать; книги для самостоятельного беглого чтения и развития навыков понимания.

По стилю можно выделить художественные, научно-познавательные или информативные книги.

Художественные книги включают сказки, стихи, рассказы, повести, басни, детективы, фантастику, фэнтези, легенды, мифы, поэмы; информативные книги включают исторические, научные тексты, словари, энциклопедии, атласы и т. д., ориентированные на познание.

Художественные книги (художественная литература) - вид искусства, в котором художественный мир, художественные образы создаются языковыми средствами. Иногда время и место события, сюжет и персонажи художественного произведения основаны на реальных событиях или людях, но часто они (реальные события) являются источником вдохновения для написания вымышленных историй.

Последовательность основных событий в художественных произведениях строится следующим образом: начало, развитие сюжета, кульминация, решение проблемы и концовка. Структуру событий, образно говоря, можно представить как восхождение на вершину горы и спуск с нее.

Рассмотрим один возможный сценарий урока с использованием художественного текста. Прежде чем знакомить с текстом, учитель знакомит учащихся с обложкой, названием и автором книги. Затем учитель и учащиеся читают произведение по очереди. После ознакомления с текстом, предлагается несколько заданий для закрепления понимания учащимися содержания текста. Например:

Задание 1. Учащиеся выполняют индивидуальную письменную работу по таблице «Корень слова». Этот формат работы по развитию словарного запаса учащихся подразумевает определение значения и анализ слов, встречающихся в тексте. В первом столбце дается корень слова, во втором столбце - однокоренные слова, в третьем столбце – значения этих слов. Когда учитель раздает эту таблицу учащимся, 3-столбец оставляет пустым. Иными словами, учащиеся сами должны расшифровать смысл и записать значение однокоренных слов.

Задание 2. Учащиеся могут ответить на открытые и закрытые вопросы по тексту письменно или устно (индивидуально или в парах). При использовании открытых и закрытых вопросов, учащихся получают возможность улучшить свое понимание прочитанного/прослушанного, развить навыки рассуждения, аргументации, анализа и оценки. При составлении вопросов следует избегать сложных и неточно сформулированных вопросов: учащийся не должен тратить значительные усилия на понимание смысла вопроса.

Задание 3. Упражнение «Я думаю...» учащиеся выполняют письменно в парах. Это упражнение является еще одной формой письменного отклика на прочитанное произведение. Это упражнение способствует формированию письменных навыков учащихся посредством письменного изложения их мыслей касательно различных ситуаций, описанных в тексте. Каждой паре задают открытый вопрос по тексту. Пара обсуждает, записывает ответ на заданный вопрос и затем читает его вслух остальному классу.

Пример сценария для работы с художественными книгами

Название книги:	**История о трёх удивительных превращениях** Автор: Асель Джакыпбекова Иллюстратор: Ильяз Абдыжапаров Класс: 4, уровень: 4.2
Предметы:	Чтение, Я и мир, внеклассное чтение.
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - спрогнозируют содержание текста по заголовку и письменным подготовленным утверждениям; - самостоятельно прочитают текст; - обсудят сделанные ранее прогнозы относительно содержания текста и смогут либо подтвердить, либо опровергнуть и скорректировать утверждения.
Стратегия\ приёмы:	Книга в электронном https://bloomlibrary.org/book/xoLkwjcdaf и распечатанном виде, письменные утверждения по содержанию текста, которые могут быть или не быть верными.
Необходимые ресурсы:	Аудиокнига «Добрые дела», альбомные листы (или А4), цветные карандаши или фломастеры, таблица.
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), в малых группах.
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1.	Учитель демонстрирует классу книгу и задаёт следующие вопросы: • Как называется эта книга? • Что изображено на обложке? • Как вы думаете, о чем будет этот рассказ? Как вы думаете, что означает слово «превращение»? (вывешивает на доску напечатанное слово или пишет его на доске, озвучивает значение слова. «**Превращение** — значительное изменение вида, характера, переход в иное состояние, преобразование, метаморфоза» (Википедия).

Шаг 2. Работа в группах	Учитель делить учащихся на 3 группы. Каждой группе предлагаются подготовленные письменные утверждения (4). В группах учащиеся должны прочитать каждое утверждение и поставить галочки в той колонке, где они либо согласятся, либо не согласятся с этими утверждениями. (Приложение 1). Учитель предупреждает, что будет задавать вопросы по поводу утверждений, при этом нет правильных или неправильных ответов, а есть только то, что предлагают группы.
Шаг 3.	Группам даётся время 5 минут на раздумье, прежде учитель попросит их ответить на вопросы: Вы согласны или не согласны с этим утверждением? Почему «да» или почему «нет»? Объясните свои ответы.
Шаг 4.	В группах (3) учащиеся знакомятся с текстом самостоятельно.
Шаг 5.	После чтения текста группы возвращаются к своим письменным утверждениям и проводят обсуждение того, как информация из текста подтверждает или противоречит сделанным ранее прогнозам относительно содержания текста, могут ли группы подтвердить своё рассуждение с помощью текста и имеющихся знаний.
Шаг 6.	Затем каждая группа делится своим мнением со всем классом, обсуждая насколько, верно, они спрогнозировали содержание книги.
Шаг 7. Рефлексия	Учитель задаёт вопросы учащимся. • Понравились ли вам тексты? • О каких 3 удивительных превращениях вы узнали? • С какими видами ткани мы познакомились? • Как получают шёлк, шерстяные и льняные ткани? • Какие изделия можно сделать из шёлка, шерсти, льна? • Знаете ли вы другие удивительные превращения, чтобы поделиться с другими?
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	- «Медведи», Мира Кокоева (уровень1.3); - «Аюулар», Талгат Деркембаев (уровень 1.3); - «Кагаз кеме», Анаркул Аманбаев (уровень 3.2), - «Бумажный кораблик», Нурия Умерова (уровень 3.1). https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1

Группа 1 «Шёлк»

До чтения		Утверждение	После чтения	
Согласен	Не согласен		Согласен	Не согласен
		1. Бабочки делают шёлковую нить.		
		2. Каждая гусеница поедает 5 килограммов листьев клёна за один месяц.		
		3. Гусеницы обматываются ниточкой и превращаются в кокон.		
		4. Длина шелковой нити в одном коконе может достигать до 1 000 метров.		

Группа 2. «Шерсть»

До чтения		Утверждение	После чтения	
Согласен	Не согласен		Согласен	Не согласен
		1. Из шерсти барана делают войлок, для юрты, шырдаки и калпак		
		2. Шерсть от животных получают, как правило, при помощи стрижки.		
		3. Войлок получают путем валяния шерсти.		
		Коврик из шерсти называется «чий».		

Группа 3. «Лён»

До чтения		Утверждение	После чтения	
Согласен	Не согласен		Согласен	Не согласен
		1. Ростки — это маленькие зелёные листочки.		
		2. Из стеблей льна получают волокно, идущее на изготовление постельного белья.		
		3. Из льняного волокна получают различные ткани.		
		4. Человек, который делает ткани, называется детективом.		

Приложение 2
Автор: Асель Джакыпбекова

История о трёх удивительных превращениях

Мама подарила Илиму лупу. Это лупа, сказала мама. Стекло в лупе увеличивает все предметы.

- Классно! Спасибо, мамочка! - обрадовался Илим и побежал рассматривать всё вокруг.

Группа 1

Шелк

Через неделю Илим и мама полетели в город Ош. Илим взял лупу с собой.

Остановились в гостях у маминой подруги, тети Аноры.Тетя Анора жила вместе со своим папой – дедушкой Бахромом в красивом доме с деревянным топчаном во дворе.

Утром Илим вышел во двор и увидел дедушку Бахрома. Он собирал ягоды с тутового дерева. Деревьев было много. На них росли черные и белые ягоды. Мальчик подошел поближе.

- Здравствуйте, Бахром-ата! Что вы делаете?

- Здравствуй, Илимжон! Собираю тутовник. Он сладкий. Попробуй! Илим взял черные блестящие ягоды и положил их в рот. Они были очень сладкие.

Вдруг на листьях тутовника он увидел белую толстую бабочку.

- Бахром-ата, смотрите! Бабочка! - Закричал он. – Она ест листья. Прогоните её!

- Нет, нет, мой мальчик! Это хорошая бабочка! - ответил дедушка. - Она делает шелк.

- Бабочки делают шелк? - удивился Илим.

- Да, Илимжон, бабочки делают шелк, - подтвердил Бахром-ата. - Ну, не шелк, а шёлковую ниточку. А потом из шелковых ниток ткачи ткут шёлковую ткань. Вот посмотри.

Дедушка снял с пояса платок и дал его Илиму.

- Ну-ка, Илимжон, посмотри на платок через свою лупу. Видишь, ниточки в ткани?

- Ух ты! – воскликнул Илим, рассматривая ткань.

- Но как бабочка делает нить? – Илим вопросительно посмотрел на дедушку Бахрома.

- Пойдем, - дедушка повел Илима к другому дереву и показал мальчику листья, на которых были крошечные бусинки.

- Вот, видишь – это бабочка отложила яйца. Из них появляются гусенички. Ох, эти гусеницы - они едят листья тутовника. Целых пять килограммов листьев каждая гусеница съедает за один месяц, представляешь?!

- Какие обжоры!

- Да, верно ты говоришь, прожорливые гусеницы, - улыбнулся дедушка Бахром. - Через несколько дней они так наедаются листьями, что изо рта гусеницы начинает выделяться тоненькая ниточка – это и есть шелковая нить. Гусеницы обматываются этой ниточкой и превращаются в кокон.

Дедушка продолжил:

- Через несколько дней кокон высыхает, и если его размотать, то получится длинная ниточка шелка.

- Какая длинная?

- Да почти километр. Это в десять раз длиннее твоего роста Илимжон. Нити из одного кокона хватит, чтобы обмотать тебя с макушки до пяток десять раз.

- Бахром-ата, а чтобы сделать такой шелковый платок, как у вас, сколько надо нити?

- Чтобы получилась шелковая ткань, все коконы с дерева собирают и разматывают каждый кокон. Получается большой моток шелковых ниток. Они все белого цвета. Нити красят в разные цвета – черный, синий, красный, зеленый, желтый. А потом ткачи на специальном ткацком станке ткут ткань из этих разноцветных нитей. Вот такое чудесное превращение получается, - закончил свой рассказ дедушка Бахром.

Группа 2

Шерсть

Однажды на каникулах Илим с папой поехал на джайлоо. Вместе с ними ехали туристы. Они приехали из Японии, чтобы увидеть красивую природу на джайлоо – пастбищах, где высоко в горах Кыргызстана летом пасется скот. Дорога из Бишкека до джайлоо была длинная, и Илим даже успел выучить несколько японских слов: «Коничива – это добрый день», «Аригато – это спасибо».

Наконец они доехали. Илим спрыгнул из машины и увидел поляну, покрытую зеленой травой, горы, высокие ели и несколько юрт. Вдалеке на склоне горы паслись лошади. Когда Илим с папой и туристами подошли к юрте, они увидели мужчину, который большими ножницами стриг барашка. Туристы и папа зашли в юрту пить чай, а Илим решил узнать, зачем мужчина стрижет барашка.

- Саламатсызбы, байке!

- Саламатчылык, чон жигит!

- Байке, а барашку не больно?

- Нет, не больно. Вот ты же ходишь в парикмахерскую, чтобы подстричься? А у барашка вместо волос – шерсть. За зиму она становится длинной, и летом им жарко ходить с длинной шерстью. Ну вот, закончил. Видишь, теперь у барашка прическа.

- А потом вы эту шерсть выбросите?

- Нет, что ты! Из шерсти ведь делают войлок для юрты, шырдаки, калпак. Даже твой свитер - тоже из шерсти.

- Но мой свитер из ниток…хотя и очень теплый, как барашек…– Илим погладил барашка, потом свой свитер.

- Завтра увидишь. А теперь пойдем пить чай, - пригласил Илима в юрту его новый знакомый.

На следующий день Илим и японские туристы увидели, как возле юрты на траве женщины катали войлок. Японцы с удивлением снимали этот процесс на свои видеокамеры. Женщины расстелили на земле коврик из соломы - «чий». На чий уложили толстый слой черной шерсти, а потом самая старшая из женщин выложила сверху красивый узор из белой шерсти. Чий скатали в рулон и обвязали веревками по бокам. Потом облили горячей водой из казана и начали катать рулон взад-вперед, в такт избивая его ногами. Только через несколько часов рулон развязали, и Илим увидел, что шерсть превратилась в плотный войлок – так называется шерсть после того, как ее сваляют.

А вечером он увидел, как бабушка крутила ниточку из шерсти. Через два дня, когда они уезжали домой, Илиму подарили носки, связанные бабушкой из этой шерстяной нити.

Группа 3

Лён

Весной мама посадила семена в горшок.

- Что ты делаешь, мама?

- Я сажаю лён. Мне он очень нравится. Через неделю в горшке появятся ростки, - ответила мама.

Что такое ростки, Илим не знал, но каждый день приходил и смотрел на землю в горшке. Однажды утром после завтрака, он, как всегда, пошел проверить, не появились ли там ростки. В горшке он увидел маленькие зеленые листочки.

- Мама! Здесь что-то есть! Зелёное! - закричал Илим.

- Да, видишь, это ростки – лён пророс. - Ура, он вырос!

Вечером мама гладила простыни. Она позвала Илима:

- Иди сюда, сынок. Я покажу тебе лён. Вот он, в простынях. Бери свою лупу. Илим посмотрел через лупу на ткань.

- Мама, а эта простыня тоже из ниток?

- Да, сынок, из ниток льна.

- Из льна? Из твоего цветка в горшке? Как?

- Семена льна сеют на поле. Вырастает лён, как в горшке. Только его много, целое поле. Когда лен высыхает, его срезают и сушат. Внутри стебля есть тоненькие нити – волокна. Это нити льна. Потом из этих нитей плетут на больших станках льняную ткань.

- Мама, я как детектив: я сделал расследование и теперь знаю, как получаются ткани. Когда я вырасту, стану детективом и буду делать ткани.

- Нет, сынок, человек, который делает ткани, называется технолог ткацкого производства, - улыбнулась мама. – И это очень интересная профессия.

Научно-познавательные (информативные) книги — это литература, которая предлагает ребенку специальные научные знания в доступной форме и вдохновляет его на изучение чего-то интересного, особенного и сложного для объяснения; знакомит с ответами на различные вопросы и дарит радость творческого поиска. Это могут быть исторические произведения, биографии, автобиографии, мемуары, словари, энциклопедии, атласы, путеводители, дневники путешествий и т. д. Здесь авторы используют иллюстрации, подписи к иллюстрациям, фотографии, графики, таблицы, карты, схемы и т. д., чтобы помочь читателям понять содержание текста и т. д.

Основная функция научно-познавательной литературы-рассказывать, информировать, объяснять, убеждать и инструктировать читателей о реальных явлениях. Некоторые произведения представляют информацию в увлекательной форме и пробуждают интерес у читателей, открывая двери для новых идей и творческого письма.

Научно-познавательные книги помогают учащимся открывать для себя окружающий мир и связывать новые понятия со своей жизнью. Это позволяет учитывать различные интересы учащихся в процессе обучения и вовлекать их в чтение.

Использование информативных текстов при обучении учащихся тому или иному учебному материалу позволяет учащимся углубить полученные знания, направляет их на проведение исследований, вдохновляет на творческую работу. Например, работа с научно-познавательным текстом может быть организована посредством применения стратегии «Ротация по станциям». В классе можно организовать 3 места для работы в небольших группах, учащиеся выполняют задание, перемещаясь с одного места на другой. Эти места называются станциями, а переход от станции к станции называется ротацией. Учитель дает

четкие инструкции учащимся. У каждой группы свой маршрут ротации. Все группы должны поработать в трех станциях во время урока: станция 1 (зона работы с учителем), станция 2 (зона работы в группах) и станция 3 (зона самостоятельной работы). Группы должны внимательно слушать инструкции и выполнять задания каждой станции, которые учитель заранее готовит в соответствии с заданной темой и текстом. Время работы на каждой станции ограничено; по сигналу учителя (звонок, хлопок) каждая группа переходит от одной станции к другой, выполнив соответствующее задание станции. После того, как все 3 группы поработают на трех станциях и полностью изучат тему через задания, учитель проводит рефлексию со всем классом, задавая вопросы и определяя степень понимания и освоения темы.

Пример сценария для работы с информативными текстами

Название книги:	**Удивительный мир деревьев** Автор: Нурия Умерова Иллюстратор: Эльнур Исаков Класс: 3 Уровень: 3.2
Предметы:	Чтение, Я и мир, ИХТ.
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - демонстрируют своё понимание прочитанного текста и умеют рассуждать; - умеют извлекать из текста необходимую для понимания его смысла информацию; - научаться создавать письменный текст с использованием информации из прочитанного по заданной схеме «RACE».
Стратегия\ приёмы:	RACE
Необходимые ресурсы:	Книга в электронном (https://bloomlibrary.org/book/xoLkwjcdaf) и распечатанном виде, тетрадь, ручка, расшифровка аббревиатуры RACE, написанная на доске или флипчарте, форма «RACE».
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), индивидуально.
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1.	Учитель задает учащимся загадку, тем самым просит учащихся угадать тему обсуждения. Его весной и летом Мы видели одетым, А осенью с бедняжки Сорвали все рубашки. (Ответ: дерево)

<table>
<tr><td>Шаг 2.
Работа в группах</td><td>Учитель выявляет предварительные знания учащихся по изучаемой теме и задаёт следующие вопросы:
• - Что вы знаете о деревьях?
• - Какие деревья вы знаете?
• - Что общее есть у всех деревьев?
• - Какие деревья растут у нас в Кыргызстане?</td></tr>
<tr><td>Шаг 3.</td><td>Учитель демонстрирует классу книгу, выбранную для чтения, и задаёт следующие вопросы:
• - Как называется эта книга?
• - Что изображено на обложке?
• - Как вы думаете, о чем будет этот рассказ?
Учитель сообщает учащимся, что сегодня они вместе познакомятся с отрывком из книги «Удивительный мир деревьев», узнают много нового о деревьях и научатся писать небольшой рассказ на основе прочитанного по заданному алгоритму RACE.</td></tr>
<tr><td>Шаг 4.</td><td>Учитель читает учащимся отрывок из текста вслух и просит учащихся дополнительно познакомиться с этим отрывком самостоятельно.</td></tr>
<tr><td>Шаг 5.</td><td>После самостоятельного прочтения отрывка детьми, учитель сообщает детям, что они напишут небольшой текст на основе прочитанного отрывка по алгоритму RACE. Учитель напоминает детям, что означает каждая буква в слове RACE: переформулирование вопроса в утверждение (R), ответ на вопрос (A), приведение доказательства (C) и объяснение\представление своего мнения (E). Данный алгоритм написан на доске или флипчарте.
Учитель задаёт учащимся вопрос:
• Ребята, как вы думаете: «Важны ли деревья в жизни человека?»
И записывает этот вопрос на доске. Учитель просит учащихся перефразировать данный вопрос в утверждение. Прослушав 2-3 ответа, учитель просит учащихся самостоятельно записать свои предложения в Форме «RACE».
Вопрос: «Важны ли деревья в жизни человека?»
<table>
<tr><td>R – restate the question: переформулировать вопрос в утверждение
?</td><td>«Важны ли деревья в жизни человека?»
____
____
________________</td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>Шаг 6.</td><td>Следующим шагом является – ответ на заданный вопрос «Важны ли деревья в жизни человека?» Учитель просит учащихся ответить на вопрос. Прослушав 2-5 ответа учащихся, учитель просит их записать свои ответы в таблице.</td></tr>
</table>

<table>
<tr>
<td></td>
<td>
<table>
<tr>
<td>A – answer the question: ответить на вопрос
 </td>
<td>Они приносят много пользы человеку, животным, насекомым.</td>
</tr>
</table>
Разминка:
Зрительная гимнастика
Листочки вправо полетели, глазки вправо посмотрели.
Вот листочки полетели, глазки влево посмотрели.
Ветер вверх их поднимал и на землю опускал…
Всё! На землю улеглись.
Глазки закрываем, глазки отдыхают.
</td>
</tr>
<tr>
<td>Шаг 7.</td>
<td>
Следующий этап – привести доказательства (1-4) из прочитанного отрывка. Учитель просит учащихся найти в тексте доказательства, что деревья важны в жизни человека. Прослушав ответы 2-5 учащихся, учитель просит их записать свои ответы в таблицу, используя выражения: «В тексте говорится…», «Автор говорит, что…».
<table>
<tr>
<td>C – citing the evidence: привести доказательства из текста
 </td>
<td>В тексте говорится, что они являются домом для птиц и насекомых.
Растения очищают воздух, дают нам кислород.
Под деревьями прохладно летом.
А плодовые деревья приносят вкусные плоды….</td>
</tr>
</table>
</td>
</tr>
<tr>
<td>Шаг 8.</td>
<td>
Последний шаг - объяснение\представление своего мнения (E). Учитель просит учащихся выразить свое мнение по заданному вопросу, используя следующие выражения: «Я думаю…», «Я считаю…», «Я знаю, что…». Прослушав ответы 2-5 учащихся, учитель просит учащихся записать свои заключительные предложения в таблицу.
<table>
<tr>
<td>E – explaining the answer: объяснить свой ответ
 </td>
<td>Я думаю, что деревья нужно охранять, беречь и заботиться о них</td>
</tr>
</table>
</td>
</tr>
<tr>
<td>Шаг 9.</td>
<td>Учитель просит учащихся прочитать свои письменные работы про себя. Затем просит желающих учащихся (2-3) прочитать свои письменные работы всему классу.</td>
</tr>
</table>

	Текст будет примерно таким: «Деревья важны в жизни человека. Они приносят много пользы человеку, животным, насекомым. В тексте говорится, что они являются домом для птиц и насекомых. Растения очищают воздух, дают нам кислород. Под деревьями прохладно летом. А плодовые деревья приносят вкусные плоды. Я думаю, что деревья нужно охранять, беречь и заботиться о них».
Шаг 10. Рефлексия	Учитель задаёт вопросы учащимся.-Понравилось ли вам писать текст, используя RACE? Учитель просит учащихся отредактировать свои тексты и переписать их на листы, чтобы поместить их на стенд в классе, можно назвать этот стенд «Уголок писателя». При желании учащиеся могут проиллюстрировать свои работы.
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	- Я люблю деревья. Автор: Ворлд Эдукейшн. Уровень 3.1 Перевод и адаптация: Нурия Умерова - Дарактардын укмуштуу дүйнөсү. Автор: Нурия Умерова. Перевод и адаптация: Талгат Деркембаев. Уровень 3.1 - Бабочки. Автор: Назира Джуман, Уровень 1.3 - Көпөлөктөр. Автор: Талгат Деркембаев. Уровень 1.3 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1

Удивительный мир деревьев
(Отрывок)

Привет, мой друг. Меня зовут Листик, и я побывал во многих уголках земли. Приглашаю тебя отправиться в путешествие.

Мы познакомимся с волшебным миром деревьев и узнаем много интересного о них.

Для чего нужны деревья?

Деревья очень необычны и красивы. Они являются домом для птиц и насекомых. Растения очищают воздух, дают нам кислород. Под деревьями прохладно летом. А плодовые деревья приносят вкусные плоды. Из древесины делают бумагу, мебель и даже игрушки.

Посмотрим, как различаются деревья.

Деревья различают по строению листьев. Широколиственные - это деревья с плоскими и широкими листьями. Например, бук, ясень и береза. Хвойные - это деревья с листьями в виде игл. Это ели, сосны, лиственницы и пихты.

Деревья бывают вечнозеленые и листопадные. Вечнозеленые - деревья остаются зелеными круглый год, как, например, ель. Листопадные деревья - это те, чьи листья опадают, например, у клёна. Еще есть плодовые деревья. Они растут в наших садах и приносят плоды: слива, яблоня, вишня.

Бывают ценные породы деревьев, например: дуб, ясень и кедр. Их древесину используют для производства мебели и даже деталей машин. Некоторые деревья дают древесину для постройки кораблей.

Приложение 2

ФОРМА «RACE»

ФИО ____

Класс ________________ Школа ______________________

Название рассказа ___________________________________

Вопрос: Важны ли деревья в жизни человека?

R – restate the question: переформулировать вопрос в утверждение	
A – answer the question: ответить на вопрос	
C – citing the evidence: привести доказательства из текста	
E – explaining the answer: объяснить свой ответ	

Подводя итоги, можно подчеркнуть, что дополнительные материалы для чтения полезны не только для самостоятельного чтения учащимися, в качестве источника дополнительной информации при преподавании всех предметов и средства для организации совместного чтения в семье, но и как интересный и познавательный ресурс для развития функциональной читательской грамотности. Ресурсом развития им помогает стать использование педагогом стратегий и приемов развития чтения и понимания, причем на любом из предметов цикла начальной школы.

2. КАТАЛОГ ЭЛЕКТРОННЫХ ДЕТСКИХ КНИГ И СПОСОБЫ РАБОТЫ С НИМ

Что такое каталог электронных детских книг?

Каталог электронных детских книг “Окуу керемет!» был разработан в виде специального краткого руководства по использованию детских книг. По каждой созданной проектом книге в таблице указана краткая информация: название книги, автор, язык (кыргызский, русский), тип текста (художественный, информативный, художественно-информативный), класс и уровень сложности (1 класс-1.1., 1.2., 1.3.; 2 класс - 2.1., 2.2.; 3 класс-3.1., 3.2.; 4 класс-4.1., 4.2.), учебной программе какого предмета соответствует содержание произведения (язык, чтение, математика, естествознание, я и мир и т. д.), тематика (Родина, природа, дружба, инклюзия, здоровое питание и т. д.), основные навыки чтения, на развитие которых нацелена книга (фонематическое восприятие, знание алфавита, беглое чтение, словарный запас, понимание прочитанного), краткая аннотация и ссылка на книгу в электронной библиотеке (см. пример в таблице ниже).

Полную версию электронного каталога детских книг
Проекта вы можете найти по этому QR коду

Таблица 1. Фрагмент электронного каталога детских книг

№	Название		Автор	Язык	Стиль	Уровень	Рекомендуемые предметы	тема	Навыки чтения	Аннотация	Ссылка
1	Термометр	7	Елена Молчанова	русский	художественно-информативный	3.1.	естествознание, язык и чтение	Исследование, измерение	СЗ, БЧ, ПП	Рассказ о том, какие бывают градусники и как все тайное становится явным	https://bloomlibrary.org/book/0PWhCqi7in
2	Увлекательная наука	7	Елена Попова	русский	художественно-информативный	4.2.	математика, язык и чтение	Финансовая грамотность, математика в жизни	СЗ, бБЧ, ПП	Увлекательная история о том, как школьник на своем опыте убедился, что математику не зря считают царицей всех наук	https://bloomlibrary.org/book/2f7fAGVh80
3	Цветная спутница дождя	7	Наргиса Карасартова	русский	художественно-информативный	4.1.	естествознание, язык и чтение	Природа, физические явления	СЗ, БЧ, ПП	Прочитав этот рассказ, вы узнаете, сколько радуг есть на свете и почему они появляются на небе	https://bloomlibrary.org/book/ZCiwwKMKHo
4	Целая Вселенная в квадратном метре и гигрометр	7	Елена Попова	русский	художественно-информативный	4.1.	естествознание, язык и чтение	природа, планета Земля, исследование	СЗ, БЧ, ПП	Рассказ о том, каким чудесным образом устроена жизнь на планете Земля и как все это служит людям	https://bloomlibrary org/book/DAstAvXU9b

Для кого предназначен каталог электронных детских книг?

Каталог электронных детских книг составлен с тем, чтобы способствовать эффективной и целенаправленной работе библиотекарей, учителей и руководителей методических объединений в подборе детских книг для использования в качестве дополнительного материала при преподавании различных предметов в начальных классах, исходя из тематики, жанра, уровня текста.

Как работать с каталогом электронных детских книг?

Учитель подбирает книги из каталога электронных книг в зависимости от предмета, а также темы, рассматриваемой в учебной программе по предмету. Эти книги могут стать полезной дополнительной информацией к учебнику, а также могут быть использованы для отработки навыков анализа, извлечения и сопоставления информации из разных источников и др. необходимых навыков. Поскольку детские книги могут охватывать межпредметные темы и понятия, это позволит учителям более эффективно использовать учебное время, эффективно и гибко охватывая содержание учебной программы.

Работа с каталогом электронных детских книг:

1. При подборе дополнительного материала для чтения учитель первым делом решает, для какого класса, какого уровня и для преподавания какого предмета подбирается дополнительная литература. Следовательно, учитель должен определить в каталоге книги, которые связаны с целевым предметом на уровне обучаемого класса. Например: для выбора детских книг для учащихся 1 класса, необходимо просмотреть книги, соответствующие этому классу.

2. Определите, на каком языке написана книга (кыргызском или русском). Важно учитывать, какой язык является языком обучения.

3. Исходя из темы, рассматриваемой в рамках учебной программы по предмету, учитель находит в каталоге электронных книг соответствующую тематику и названия книг, связанных с этой тематикой. Это поможет найти книги, которые позволят ребенку получить интересную и разностороннюю информацию, глубже усвоить содержание предмета, изучаемого на уроке. Вместе с этим изучение краткой аннотацией к выбранной книге также поможет вам выбрать наиболее подходящую книгу.

4. Важно обратить внимание на жанр книги. Жанр произведения следует выбирать также исходя из содержания изучаемого предмета. Так, целесообразно выбирать художественные тексты в качестве дополнительного материала для предмета «чтение» и внеклассных занятий, художественно-информативные тексты для предметов «математика», естественных наук, а также информативные или художественно-информативные тексты для предмета «Я и мир».

5. В зависимости от цели развития базовых навыков чтения, а именно фонематического восприятия, знание алфавита, беглого чтения, развития словарного запаса, формирования навыков понимания прочитанного, учитель должен правильно выбирать книги, руководствуясь соответствующим столбцом в каталоге. Например, для развития навыков декодирования, целесообразно использовать декодируемые книги. Используя эти книги, можно создать условия для того, чтобы учащиеся упражнялись в чтении букв, слогов, слов, предложений и небольших текстов.

6. Чтобы использовать выбранный текст в качестве дополнительного материала для обучения тому или иному предмету, в каталоге электронных книг дана ссылка на книгу, через которую вы сможете ознакомиться с полным содержанием выбранной книги.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Детские книги, предложенные проектом, представлены в виде текстов, доступных для чтения, восприятия и понимания юным читателем. Они написаны простым языком, с использованием соответствующей классу лексики, напечатаны крупным шрифтом, сюжет книжек интересен и понятен младшему школьнику, текст дополнен иллюстрациями, соответствующими его содержанию. Соответствие книг возрастным особенностям восприятия и уровню читательской грамотности повышает интерес ребенка к чтению и улучшает его навыки чтения и понимания.

Следовательно, использование детских книг различной тематики, разных жанров, разных форматов на уроках, во внеурочное время будет иметь большое значение для развития читательской грамотности младших школьников и успешности их обучения в дальнейшем.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Примерные сценарии использования детских книг на русском языке

Сценарий 1

Название книги:	**Круть-верть** Автор: Матапело Мабасо Иллюстратор: Меган Вермаак Класс: 1, уровень: 1.2
Предметы:	Чтение, Я и мир, внеклассное чтение.
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - спрогнозируют содержание текста по заголовку и по обложке; - самостоятельно прочитают текст; - обсудят сделанные ранее прогнозы относительно содержания текста и смогут либо подтвердить, либо опровергнуть и скорректировать утверждения.
Стратегия\ приёмы:	Прогнозирование, модельное чтение, интерактивное чтение
Необходимые ресурсы:	Аудиокнига «Добрые дела», альбомные листы (или А4), цветные карандаши или фломастеры, таблица.
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), в парах
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1. До чтения	Учитель демонстрирует классу книгу и задаёт следующие вопросы: • Как называется эта книга? • Что изображено на обложке? • Как вы думаете, о чем будет этот рассказ? Как вы думаете, что означает слово «круть-верть»? (показывает на экране обложку книги). **«Круть-верть означает быстрое действие. От слов «крутить» и «вертеть» (Википедия).**
Шаг 2. Во время чтения	Учитель читает учащимся книгу вслух, делая остановки и задавая вопросы на понимание прочитанного. Учитель читает первую страницу и задает вопросы: 1. Ребята, как вы думаете, кто такой непоседа? 2. Почему червячок называет себя непоседой? **Чтение 2 страницы.** 1. Что едят червячки? 2. Есть ли такая еда, которую едят и червячки, и люди? (зелень, овощи, фрукты и др.)

Шаг 2. **Во время чтения**	**Чтение 3 страницы.** 1. Итак, ребята, о ком эта книга? 2. Ну-ка, покажите, как червяк-непоседа двигается? **Чтение 4 страницы.** 1. Как вы думаете, все ли червячки любят дождь? **Чтение 5–10 страниц.** 1. Ребята, посмотрите на страницу 9, а куда делся наш червячок? (Ответ: Он спрятался в домике.). 2. А вы знаете, как называется этот домик? (Ответ: Кокон). 3. А что такое кокон? (Ответы: Домик, который гусеница создает, когда она повзрослеет и в которой она превращается в бабочку). 4. А кто знает, как называется червячок, который превращается в бабочку? (подсказка: Гусеница). **Чтение 11 страницы.** 1. Ребята, кто это? 2. А где наш червячок? (Ответ: Он превратился в бабочку).
Шаг 3. **После чтения**	**Правда-Ложь** **Работа в парах** Учитель попросит их ответить на вопросы: Вы согласны или не согласны с этим утверждением? Почему «да» или почему «нет»? Объясните свои ответы. Червячок любит кушать листья. – Да. Червячок превратился в жука. – Нет. Червячок умеет быстро бегать. – Нет. Червячок превратился в бабочку. – Да
Шаг 4. **Рефлексия**	Учитель задает вопросы учащимся. «Итак, ребята, как вы думаете, • Почему история называется «Круть-верть»? • О чем эта история? • Что нового вы узнали? • А вы в жизни видели гусениц, где их можно увидеть?»
Шаг 5. **Рисование.**	«А теперь, ребята, достаньте свои альбомы и давайте нарисуем рисунок про нашего червячка. Нарисуйте каким червячок был в начале истории, как выглядит кокон и каким он стал в конце».
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	- «Бабочки», перевод и адаптация: Назира Джуман (уровень 1.3); - «Көпөлөк курт», перевод и адаптация: Нургыз Туйтеева (уровень 1.2) https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1.

Текст: «Круть-верть»

Круть-верть, круть-верть!
Я червяк-непоседа.
Цветы и листья – моя любимая еда.
С кустика- в ротик и тут же в животик!
Круть-верть, круть-верть!
Я червяк-непоседа.
Я люблю дождь. Кап-шлёп по листьям.
Смотри, как я кручусь и танцую!
Круть-верть, круть-верть!
Я люблю смотреть, как растут трава и цветы.
Жёлтые, красные, голубые и зелёные.
Круть-верть, круть-верть!
Я червяк-непоседа.
Покачай, когда увидишь меня в саду.
Кач-кач! Круть-верть, круть-верть!
Где я сейчас? Вот здесь в коконе!
Нет-нет! Подожди!
Я не червяк-непоседа!
Хлоп-хлоп! Хлоп-хлоп!
Я бабочка!

Сценарий 2

Название книги:	**Крокодил и Бабуин** Автор: Базилио Джимо Перевод и адаптация: Алла Пятибратова Иллюстраторы: Литл Зебра Букс и Иеремия Дьюб Класс: 2 Уровень – 2.1
Предметы:	Чтение, внеклассное чтение
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - прочитают и ответят на вопросы; - продемонстрируют понимание прочитанного разными способами; - освоят новые слова из прочитанного текста.
Стратегия\ приёмы:	Чтение с остановками Приемы для работы в группах (мультимодальные и разноуровневые): карта истории, «Лента рисунков», альтернативная концовка, драма (чтение по ролям).
Необходимые ресурсы:	Книга в электронном (https://bloomlibrary.org/book/xoLkwjcdaf) и распечатанном виде, альбомные листы (или А4), цветные карандаши или фломастеры.
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), работа в малых группах.
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1.	Учитель демонстрирует классу книгу (можно на экране) и задает следующие вопросы: • Как называется эта книга? • Что или кто изображен на обложке? • Как вы думаете, о чем будет этот рассказ? • Кто знает, кто такие «бабуины»? (вывешивает на доску напечатанное слово или пишет его на доске, озвучивает значение слова).
Шаг 2. Чтение с остановками	Учитель начинает читать ученикам рассказ с остановками. После чтения каждого фрагмента ученики высказывают предположения о дальнейшем развитии сюжета и отвечают на поставленные вопросы (см. Текст с вопросами), при этом важно, чтобы следующий фрагмент текста ученики не видели.
Шаг 3. Обобщение	По окончании чтения текста организуется обобщение • Понравился ли вам рассказ? • Почему так всё произошло? Могло ли произойти по-другому? • Сбылись ли ваши предположения, которые вы делали? Что совпало, а что не совпало с вашими предположениями? • Как бы вы поступили, если бы были на месте Крокодила? А на месте Бабуина?

Шаг 4. **Работа в группах**	*(При создании заданий для групп используются разные виды деятельности: иллюстрирование, письмо, пересказ, драма, - с тем, чтобы дать детям возможность проявить свои разные способности и развивать их).* **Задание 1 группе:** Составить «Ленту рисунков» и подготовить пересказ с её использованием. «Лента рисунков» – это несколько иллюстраций, демонстрирующих последовательность разворачивания событий в тексте. **Задание 2 группе:** Составить карту истории по формату (Приложение 2). В карте попросите детей проиллюстрировать и \или кратко прописать последовательность истории: ее начало, середину и конец. **Задание 3 группе:** Придумать и написать другой финал истории и прочитать его классу. **Задание 4 группе:** Подготовить и по ролям разыграть рассказ. Роли: автор, Крокодил, Бабуин. Также в группе может быть декоратор и костюмер.
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	- Банка с печеньем. Автор: Нозизе Хереро. Уровень 3.1. Перевод и адаптация: Карлыгач Байгазиева - Коробка Саида. Автор: Анупама Ажинкья. Перевод и адаптация: Нурия Умерова. Уровень 3.1. https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1

Вопросы до чтения:

• Как называется книга?
• Что или кто изображен на обложке?
• Как вы думаете, о чем будет этот рассказ?
• Кто знает, кто такие «бабуины»? (вывешивает на доску напечатанное слово или пишет его на доске, озвучивает значение слова)

Чтение
Фрагмент 1

Бабуин и Крокодил были лучшими друзьями. Они играли вместе. Они ели вместе. Они всё делали вместе. Но однажды Крокодил так сильно заболел, что был едва жив. Когда Крокодилу стало совсем плохо, он пришёл к колдуну. И тот сказал:

- Если хочешь поправиться, тебе нужно съесть мясо бабуина.

Остановка 1
Вопросы:

- О ком говорится в этом фрагменте?
- Что вы узнали о героях рассказа?
- Какие слова в тексте, подтверждают, что они были лучшими друзьями?

- Что произошло с Крокодилом?
- Что будет дальше?

Фрагмент 2

Когда Крокодил услышал это, ему стало грустно. Но иного способа исцелиться у него не было: придётся съесть своего друга Бабуина.

Когда Бабуин пришёл навестить больного друга, Крокодил усадил его себе на спину и поплыл в самую глубокую часть реки.

Остановка 2

Вопросы:

- Что чувствовал Крокодил?
- Как вы думаете, был ли у Крокодила другой выход?
- Почему Крокодил поплыл с другом в самую глубокую часть реки?
- Как вы думаете, что случится с Бабуином дальше?

Фрагмент 3

И тут Крокодил сообщил:

- Друг мой, если я хочу исцелиться, я должен съесть тебя. Так сказал колдун.

Бабуин ответил:

- Нет, мой друг. Не ешь меня. Я слишком маленький. Подожди минутку, я позову своего дедушку. Он больше меня. Съешь его, и ты будешь здоров.

Крокодил спросил:

- И где твой дедушка?

Бабуин показал:

- Он вон на том дереве, на том острове.

Крокодил сказал:

- Ладно, приведи, чтобы я мог его съесть.

Остановка 3

Вопросы:

- Что сообщил Крокодил Бабуину посреди реки?
- Почему в ответ Бабуин предложил съесть своего дедушку?
- Как вы думаете, что будет дальше?

Фрагмент 4

Бабуин спрыгнул со спины Крокодила на берег и быстро забрался на верхушку дерева. Крокодил ждал очень долго. Но он больше не увидел Бабуина.

И это был конец их дружбе.

Вопросы после чтения

1. Понравился ли вам рассказ?
2. Сбылись ли ваши предположения, которые вы делали? Что совпало, а что не совпало с вашими предположениями?
3. Почему так всё произошло с лучшими друзьями? Могло ли произойти по-другому?
4. Как бы вы поступили, если бы были на месте Крокодила? А на месте Бабуина?

Приложение 2
Карта истории

Место\время	Главные герои

Начало	Середина	Конец

Сценарий 3

Название книги:	**Волшебные конфеты** Автор: Дейя Касымова Иллюстратор: Алёна Дин Класс: 2 Уровень: 2.1
Предметы:	Чтение, язык, ИХТ, внеклассное чтение
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - смогут пополнить свой словарный запас словами, выражающие эмоции; - смогут обсудить текст через формулирование ответов на вопросы и понять прочитанное; - смогут установить связи между прочитанным и со своим жизненным опытом.
Стратегия\ приёмы:	Чтение вслух, интерактивное чтение, «тонкие» и «толстые» вопросы.
Необходимые ресурсы:	Книга в электронном (https://bloomlibrary.org/book/xoLkwjcdaf) и распечатанном виде, вопросы на стикерах в определенной последовательности в соответствии со стратегиями «Наводить, оценивать, расширять, поощрять» и «Подсказки», карточки с эмоциями.
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), в парах
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1.	**Учитель задаёт учащимся разные вопросы:** - Какое настроение у тебя было утром, в школе, когда отмечали твоё день рождения и т.д. (плохое, хорошее…)
Шаг 1.	- Почему у человека бывает разное настроение? - Какие причины могут влиять на настроение? (не выспался, поссорился с другом, получил хорошую отметку…) - Что ты испытывал в душе, что чувствовал? (раздражение, обиду, радость…) - Как ты себя вел в этих ситуациях? (был вялым, сидел в уголке и плакал, скакал и хлопал в ладоши…) После небольшого обсуждения учитель обобщает: «Наше поведение в жизни во многом зависит от настроения, а настроение возникает от тех переживаний, которые происходят у человека в душе. Это и есть эмоции. Все эмоции, как и чувства, делятся на две группы: положительные и отрицательные».
Шаг 2.	Учитель предлагает учащимся поиграть в игру «Угадай чувство». Необходимо угадать эмоциональные состояния из представляемых строчек и найти подходящую карточку с рисунком (Приложение 1):

Шаг 2.	• Я увидел, испугался, закричал и убежал **(страх)**. • Плачу, думаю о грустном, Как же, так и почему? **(печаль-грусть)**. • Я увидел – не поверил – Что такое в жизни есть? **(удивление)**. • В кулаки сожму я руки, Брови я сведу. **(злость)**. • Я от счастья прыгал и скакал, Что чуть с табуретки на пол не упал! **(радость)**
Шаг 3.	Учитель сообщает учащимся, что сегодня они познакомятся с интересным рассказом и демонстрирует книгу. Затем учитель знакомит с автором книги и задаёт следующие вопросы: • Как называется эта книга? • Что изображено на обложке? (Конфеты). Правильно это волшебные конфеты. Конфеты, которые называются «7 эмоций». А ну-ка, кто скажет какие эмоции? • Как вы думаете, что произойдет в этом рассказе с этими конфетами? А также учитель просит учащихся внимательно слушать рассказ так, как во время чтения он \ она будет задавать различные вопросы по тексту, а учащиеся должны ответить на них.
Шаг 4.	Учитель читает вслух всему классу рассказ «Волшебные конфеты». Учащиеся внимательно слушают его. Во время чтения учитель проводит обсуждение прочитанного с помощью вопросов, которые он заранее подготовил и написал на стикерах на каждой странице книжки. Эти вопросы структурированы и имеют строгую последовательность (CROWD, PEER) (Приложение 2).
Шаг 5.	Разминка: «Похвала» Одна рука кладется на живот и совершает круговые движения. Другая рука на голове и совершает движения поглаживания. Затем, оба движения делаются одновременно. Второй раз можно поменять руки. Упражнение способствует включению в работу как логического (левого), так и творческого (правого) полушарий.
Шаг 6.	Рефлексия Учитель задаёт вопросы учащимся • Понравился ли вам рассказ «Волшебные конфеты»? • О каких эмоциях вы узнали из рассказа
Шаг 7.	Учитель предлагает учащимся сформулировать в парах свои «тонкие» и «толстые» вопросы к прочитанной книге и задать их классу.
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	- Любознательный Слонёнок. Авторы: Жудит Бейкер и Лорато Трок. Уровень 2.2 Перевод и адаптация: Нурия Умерова. - Пилдин тентек баласы. Авторы: Жудит Бейкер и Лорато Трок. Перевод: Насыпбек Асанбаев. Уровень 2.1 - Танцуй, Айгерим! Автор: Матона Фатман, Перевод и адаптация: Алла Пятибратова. Уровень 1.3 https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1
Карточки с эмоциями

Приложение 2.
Рассказ «Волшебные конфеты» с вопросами

Стр. 1

Недалеко от моего дома есть магазин. Там продают волшебные конфеты!
Однажды я купил такие конфеты под названием «Семь эмоций».

Вопросы:

• «Там продают волшебные – (учащиеся отвечают - конфеты!)
Prompt Evaluate Expand Respond
• Что купил мальчик в магазине?
• Как назывались конфеты?

Стр 2.

Я открыл пачку и увидел семь мягких конфет в разноцветных фантиках. Я взял конфету под названием «Удивление», развернул жёлтый фантик и попробовал ее. Конфета была необычная, со вкусом кумыса! Я очень удивился!

Вопросы:

• Ребята, посмотрите на картинку, что там происходит?
• Почему у мальчика удивленное лицо?
• Вы когда-нибудь пробовали конфеты со вкусом кумыса?
• Ребята, а если бы вы съели конфету со вкусом кумыса, вы бы тоже удивились?

Стр. 3.

Я пришел домой, оставил конфеты в зале на подоконнике и пошел мыть руки.
Вернувшись в зал, я увидел, что пачка с конфетами лежит на полу!

Вопросы:

• Где оставил мальчик конфеты в зале?
• Почему он оставил конфеты на подоконнике?
• Где оказались конфеты?

Стр. 4

Рекс и Барсик всегда были хорошими друзьями и никогда не ссорились.
И вдруг я вижу, что пёс Рекс забился в угол и дрожит от страха.

Вопросы:
• Почему Рекс забился в угол и дрожит от страха?
• Ребята, а вы когда -нибудь дрожали от страха, в каких ситуациях?

Стр. 5

Он испугался котенка Барсика! Барсик, выгнув спину, шипит и фыркает на пса! Он гневно рычит на Рекса!

Вопросы:
• Кто такой Барсик?
• Он гневно рычит на. (Рекса)
• Ребята, как вы думаете, почему он рычит на Рекса?

Стр. 6

Возле них лежали два фантика: черный – с надписью «Страх» и красный – с надписью «Гнев». Я понял, в чем дело! Питомцы съели эти конфеты!

Вопросы:
• Что вы видите на картинке?

Стр. 7

В пачке осталось четыре конфеты: «Интерес», «Радость», «Печаль» и «Отвращение».

Вопросы:
• Сколько конфет осталось? - 4.
• Да, 4 конфеты остались: печаль, отвращение, радость и интерес.
Повторите, какие конфеты остались.
• Как вы думаете, что произойдет дальше?

Стр. 8

Чтобы успокоить своих питомцев, я дал съесть Рексу зелёную конфету «Интерес», а Барсику оранжевую конфету «Радость». Пачку с двумя конфетами я положил на подоконник.

Вопросы:
• Какую конфету мальчик дал Рексу?
• Какую конфету мальчик дал Барсику?
• Какие 2 конфеты остались у мальчика?

Стр. 9

Рекс съел конфету и перестал бояться. Он теперь с интересом разглядывал со всех сторон Барсика. Рекс смотрел на Барсика, не отрывая глаз, наклоняя голову то вправо, то влево.

Вопросы:
• Что произошло с Рексом?

Стр. 10

А Барсик тем временем, съев свою конфету, тоже перестал злиться и шипеть на Рекса. Он радостно играл, бегая за клубком ниток, путаясь в них лапками.

Вопросы:
• Что произошло с Барсиком?
• Ребята, а вы что обычно делаете, когда чувствуете радость?

Стр. 11

Я смеясь наблюдал за своими питомцами, как вдруг услышал знакомое шуршание возле окна. Я посмотрел на подоконник и увидел большую черную ворону! Она рылась клювом в пачке с конфетами. Развернув клювом синюю конфету под названием «Печаль», она клевала её. Затем, печально каркая, вылетела во двор.

Вопросы:
• Я посмотрел на подоконник и увидел большую чёрную-… (Ворону!)
• Какую конфету съела ворона?

Стр. 12

Вопросы:
• Ребята, какая последняя конфета осталась у мальчика? - «Отвращение». - Правильно. Отвращение, последняя коричневая конфета. Сабыр, повтори, какая конфета? - Сабыр повторяет «Отвращение, последняя коричневая конфета».

В пачке оставалась последняя, коричневая конфета – «Отвращение». Мне стало интересно, какая она на вкус. Я положил её в рот и сразу же выплюнул. Она была со вкусом отвратительного, горького лекарства! Этот вкус я помню, когда зимой лечился от гриппа!

Вопросы:
• Ребята, а вы когда-нибудь пробовали конфеты горькие на вкус?
• Вам бы понравились бы такие конфеты?
• Что почувствовал мальчик, положив в рот эту конфету?
• Посмотрите на его лицо на картинке, что он чувствует?
• А ну-ка покажите «отвращение» на своих лицах?
• Когда мы чувствуем «отвращение»?
• С каким вкусом конфеты вы бы хотели попробовать и почему?

Сценарий 4

Название книги:	**Медоносные пчёлы** Перевод и адаптация: Мира Кокоева Класс: 2 уровень: 2.2
Предметы:	Чтение, язык, ИХТ, внеклассное чтение
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - смогут самостоятельно создать и оформить несплошной текст из сплошного текста.
Стратегия\ приёмы:	Создание несплошного текста из сплошного текста.
Необходимые ресурсы:	Книга в электронном https://bloomlibrary.org/book/xoLkwjcdaf и распечатанном виде, таблица, картинки пчелы
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), в группах
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1.	**Учитель задаёт учащимся разные вопросы:** - Какое настроение у тебя было утром, в школе, когда отмечали твоё день рождения и т.д. (плохое, хорошее…) Учитель задает учащимся загадку. «Живёт на свете маленькое животное. Оно небольшое, но весёлое и трудолюбивое. Летает радостно по пёстрому лугу и берёт сок с цветов, из которого копит сладкий мёд в сотах. - Ребята, вы узнали этого животного? Как его зовут? (Ответы учащихся: пчела). Правильно, сегодня на уроке мы с вами познакомимся с медоносными пчелами. Но сначала я хотела бы узнать, что вы знаете о пчелах. Учитель задает учащимся вопросы: **Вопросы:** - Кто видел этих животных в природе? - Что собирает пчела на лугах, в садах? (пыльца) - Как называется домик пчел? (улей) - Пчела – это насекомое или млекопитающее? (насекомое) - Что дает нам пчела? (мед) - А вы любите мед?

<table>
<tr><td>Шаг 2.</td><td>А сейчас мы с вами познакомимся с некоторыми членами пчелиной семьи, чем они занимаются и какую пользу приносят они природе. Учитель читает учащимся текст «Медоносные пчелы» (Приложение 1). Прочитав первый абзац, учитель просит учащихся прочитать текст по цепочке.</td></tr>
<tr><td>Шаг 3.</td><td>После прочтения текста учитель делит учащихся на группы (6) и просит учащихся, работая в группах заполнить таблицу (создать несплошной текст), используя текст. (Приложение 2).
<table>
<tr><th>№</th><th>Медоносные пчёлы (виды)</th><th>Чем они занимаются?</th><th>Какую поль-зу приносят пчелы?</th><th>Длительность жизни</th></tr>
<tr><td>1</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>2</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>3</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table></td></tr>
<tr><td>Шаг 4.</td><td>Физ. минутка.
«Пчёлка, пчёлка, пчелочка
Пчёлка раненько встаёт,
Лапки моет, воду пьёт
Прибирает пчёлка в хатке
И выходит на зарядку
Раз! Два! Три! Четыре! Пять!
Хочет пчёлка сильной стать!"</td></tr>
<tr><td>Шаг 5.</td><td>Учитель просит группы презентовать свои таблицы.</td></tr>
<tr><td>Шаг 6.</td><td>Укажи на картинке название пчел (Приложение 3).

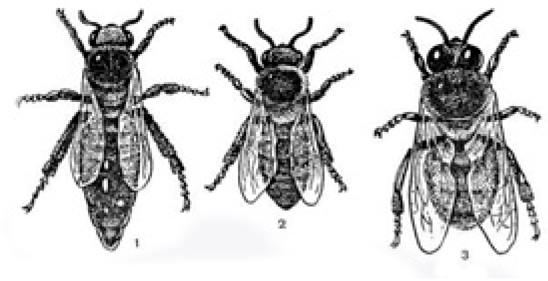
</td></tr>
<tr><td>Шаг 7.</td><td>Учитель задаёт вопросы учащимся
• Что вы узнали медоносных пчелах?
• Где живут пчелы?
• Какие виды пчел вы узнали?
• Сколько лет живут пчелы?
• Какую пользу приносят пчелы?
• Вы все очень хорошо сегодня работали на уроке. Большое спасибо!</td></tr>
<tr><td>Рекомендуемые книги с исполь-зованием этой стратегии:</td><td>https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet</td></tr>
</table>

Приложение 1

«Медоносные пчёлы»

Пчела – это насекомое, у которой четыре крыла, шесть ног и пушистое тело. Медоносные пчелы. Их больше всего среди других пчел. Они живут в ульях. Там пчелы откладывают яйца, хранят продукты и делают мёд. Пчелы живут в дикой природе, но они могут также жить в домиках, сделанными людьми, как вот этот. Это называется «улей».

Есть три вида пчел: матки, трутни и рабочие пчелы. Матки выводят деток, а трутни помогают им в этом. Рабочие пчелы собирают нектар из цветов. Пчелы используют нектар, чтобы получить мед. Рабочие пчелы должны обойти более двух миллионов цветов, чтобы сделать всего лишь полкилограмма меда!

Рабочие пчелы также собирают пыльцу с цветов. Это называется опылением. Благодаря опылению повышается урожай фруктов, ягод, овощей и орехов. Пчелы разносят пыльцу с цветка на цветок, что помогает им расти.

Пчелы-разведчики помогают друг другу находить пыльцу и нектар, танцуя в своих ульях. Пчелы слышат танец с помощью крошечных волосинок на их головах.

Жизненный цикл у них совершенно разный, длительность жизни пчелы зависит от касты, например, матка может прожить 7 лет, рабочая пчела – 8 недель, а трутни погибают максимум в пять недель.

Пчелы проживают короткую жизнь, но работа, которую они делают, очень важна.

Мы благодарим пчел за их помощь растениям и за их сладкий мед!

Приложение 2

№	Медоносные пчёлы	Чем они занимаются?	Какую пользу приносят пчелы?	Длительность жизни
1	матки	матки выводят деток	Пчелы разносят пыльцу с цветка на цветок, что помогает им расти, делают мед…	7 лет
2	трутни	трутни помогают им в этом		5 недель
3	трутни рабочие пчелы	рабочие пчелы собирают нектар из цветов, собирают пыльцу с цветов		8 недель

Приложение 3.

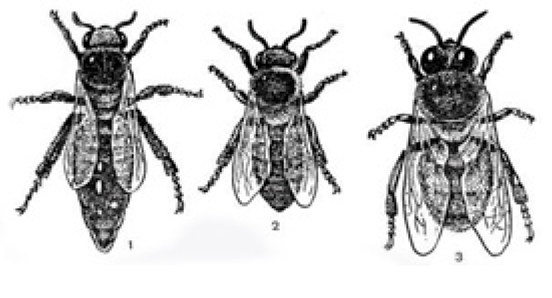

Укажи на картинке название пчел.

1.____________________________

2.____________________________

3.____________________________

Сценарий 5

Название книги:	**Пирог для мамы** Автор: Назгуль Кулматова Иллюстратор: Нурай Акматова Класс: 3 Уровень – 3.1
Предметы:	Чтение, внеклассное чтение
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - прослушают текст и ответят на вопросы; - освоят новые слова из прослушанного текста; - продемонстрируют понимание прослушанного текста разными способами.
Стратегия\ приёмы:	**Интерактивное слушание** **Приемы для работы в группах:** «Лента рисунков», альтернативная концовка, ролевая игра, написание рецепта пирога.
Необходимые ресурсы:	Аудиокнига «Пирог для мамы», альбомные листы (или А4), цветные карандаши или фломастеры, таблица.
Форма организации обучения:	фронтальная (со всем классом), работа в малых группах
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1.	**До прослушивания** Учитель сообщает классу, что они все вместе прослушают аудиокнигу «Пирог для мамы», написанную Назгуль Кулматовой и выполнят ряд упражнений по тексту на понимание прослушанного текста. Перед слушанием учитель задает следующие вопросы: • Кто изображены на обложке? • Что они делают? • Как вы думаете, о чем будет этот рассказ?
Шаг 2.	Учитель вводит новые слова и словосочетания из текста. Новые слова: • **микроволновка** (кухонная электрическая печь для подогрева блюд) • **не влипнуть в неприятность** (не попасть в неприятную ситуацию) • **плед** (большой платок из плотной и пушистой шерстяной ткани, употребляется, как покрывало), • **переборщить** (позволить себе лишнее в чем-нибудь (в словах, поведении)

	Учитель озвучивает новые слова, объясняет их значения и размещает их на доске. Значения некоторых слов можно предложить учащимся догадаться самим, дать примеры использования этих слов. Новые слова обязательно проговариваются учащимися.
Шаг 3.	**Во время прослушивания** Совместное прослушивание рассказа с остановками. Учитель и учащиеся начинают слушать рассказ «Пирог для мамы» с остановками. После слушания каждого фрагмента учитель задает учащимся различные вопросы на понимание, а также просит выделить главную мысль данного фрагмента (см. Приложение 1).
Шаг 4. Обобщение	**После прослушивания** По окончании прослушивания текста организуется обобщение • Понравился ли вам рассказ? • Чем он понравился? • Сбылись ли ваши предположения, которые вы делали? Что совпало, а что не совпало с вашими предположениями? • Как бы вы поступили, если бы были на месте мальчика? • А какой пирог вы бы испекли для своей мамы?
Шаг 5. Работа в группах	*(При создании заданий для групп используются разные виды деятельности: иллюстрирование, письмо, пересказ, ролевая игра, - с тем, чтобы дать детям возможность проявить свои разные способности и развивать их).* **Задание 1 группе:** Составить «Ленту рисунков» и подготовить пересказ с её использованием. «Лента рисунков» – это несколько иллюстраций, демонстрирующих последовательность разворачивания событий в рассказе. **Задание 2 группе:** Написать свой рецепт приготовления пирога и поделиться с классом (Приложение 2). **Задание 3 группе:** Придумать и рассказать классу свой финал истории. **Задание 4 группе:** Подготовить и по ролям разыграть рассказ. Роли: автор, мальчик, мама и Барсик.
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	Банка с печеньем. Автор: Нозизе Хереро. Уровень 3.1. Перевод и адаптация: Карлыгач Байгазиева https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1

Вопросы до прослушивания текста:
• Как называется книга?
• Кто изображены на обложке? Что они делают?
• Как вы думаете, о чем будет этот рассказ?
Прослушивание текста

Фрагмент 1, стр. 5 Я сидел у окна и ждал маму. Сегодня пятница, и она пообещала мне испечь пирог. На улице шёл дождь, и не погуляешь в такую погоду. А то я бы ждал её во дворе…
Остановка 1, стр. 5. Правда, иногда мы попадаем в разные неприятности.
Вопросы:
- О ком говорится в этом фрагменте?
- Что пообещала мама сыну?
- Кто такой Барсик?
- Почему мама просила соседку посидеть с ним дома?
- Что иногда происходит с героями рассказа?
- А вы когда-нибудь попадали в различные неприятности?
Какие это были неприятности?
- Выделите главную мысль этого фрагмента.

Фрагмент 2, стр. 6 Утром, перед тем как уйти на работу, мама пообещала испечь нам пирог….
Остановка 2, стр. 6 Это такси- у машины на крыше шашка специальная.
Вопросы:
- Что пообещала мама сыну?
- При каких условиях мама пообещала испечь пирог?
- Как вели себя мальчик и Барсик? Почему?
- Где подогрел суп мальчик?
- Что такое микроволновка? У вас дома есть микроволновка?
Где можно встретить микроволновки?
- Выделите главную мысль этого фрагмента.

Фрагмент 3, стр. 7 Из машины вышла мама. Наконец-то мама пришла.
Остановка 3, стр. 8. И чтобы я немного потерпел. А потом она уснула.
Вопросы:
- Кто приехал на такси домой? Почему?
- Опишите маму, какой она пришла домой?
- Почему мама легла на диван?
- Что пообещала мама сыну?
- Выделите главную мысль этого фрагмента.

Фрагмент 4, стр. 9 Я посидел немного, посмотрел в телефоне мультики….
Остановка 4, стр. 13 И тут на кухню зашла мама.
Вопросы:
• Что решили сделать вместе мальчик и Барсик?
• Какие ингредиенты использовали мальчик и Барсик в приготовлении пирога?

• Сколько яиц положили в пирог?
• Выделите главную мысль этого фрагмента.

Фрагмент 5, стр. 13 Я почему-то испугался и замер….
Остановка 5, стр. 14 И мама сказала, что в следующий раз мы вместе приготовим что-то новое.

Вопросы:

1. - Кто доделал пирог?
2. - С чем переборщил мальчик? Что означает «переборщить»?
3. - Вы когда-нибудь перебарщивали с чем-то?
4. - Что пообещала мама сыну?
5. - Выделите главную мысль этого фрагмента.

Обобщение

Вопросы:

5. - Понравился ли вам рассказ? Чем он понравился?
6. - Сбылись ли ваши предположения, которые вы делали? Что совпало, а что не совпало с вашими предположениями?
7. - Как бы вы поступили, если бы были на месте мальчика?
8. - А какой пирог вы бы испекли для своей мамы?

Приложение 2

Рецепт приготовления собственного пирога

Название:
Ингредиенты\ количество: 1. Творог (пачка) 2. Яйца (3 штуки) 3. Мука (2 стакана) 4. Сметана (200 гр.) 5. Сахар (200 гр.)6.
Последовательность действий\шаги: 1. 2. 3. 4. 5. 6.
Комментарии, дополнения к рецепту.

Сценарий 6

Название книги:	**Новенький** Автор: Элеонора Прояева Иллюстратор: Эльнур Исаков Класс: 3, уровень: 3.1
Предметы:	чтение, Я и мир
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - повысят уровень осведомлённости о разнообразии и понимании его, принятия его; - познакомятся с книгой «Новенький», определят сходство и различия между героями книги, между героями и собой; - больше узнают о своих одноклассниках и поймут, что делает каждого из них уникальным; - продемонстрируют через автопортрет, что делает их особенными.
Стратегия\ приёмы:	Обсуждение разнообразия через иллюстрированные издания, чтение вслух, интерактивное чтение.
Необходимые ресурсы:	Книга в электронном https://bloomlibrary.org/book/xoLkwjcdaf, лист «Кто может…?» Карта слов, карандаши, маркеры, листы белые.
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), в парах, индивидуальная
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1. До чтения	Интерактивное упражнение «Я молодец!» Учитель называет какое-то умение или характеристики человека, те из учащихся, которые умеют это делать или обладают этими характеристиками, должны встать, остальные учащиеся хлопают в ладоши и дружно хвалят вставших «Молодцы!». Слова учителя: Кто может? - Плавать; - Играть в шахматы; - Играть в футбол; - Сочинять стихи; - Танцевать публично (не дома); - Петь песни; - Рассказывать анекдоты; - Вязать или вышивать; - Играть на музыкальном инструменте; - Сказать «привет» на 3 языках; - Рисовать красками; - Назвать четыре вида пиццы; - Назвать столицы Казахстана, Узбекистана и Таджикистана; - Посчитать до 20 на английском языке; После этого упражнения учитель говорит: «Ребята, посмотрите, какие мы все разные, у каждого из нас есть свои умения, таланты, способности, особенности, а вместе мы составляем единое целое. Это разнообразие делает нашу жизнь интереснее и богаче».

Шаг 2. Словарная работа «Разнообразие»	Учитель просит учащихся дать свое определение слову **«разнообразие»**. Для этого он просит учащихся составить свою карту слов по предложенной таблице (Приложение 1). Учитель просит учащихся поделиться своими идеями со всем классом. Далее учитель знакомит учащихся с книгой «Новенький».
Шаг 3.	Учитель демонстрирует классу книгу и задаёт следующие вопросы: • Как называется эта книга? • Что изображено на обложке? • Как вы думаете, о чем будет этот рассказ? Учащиеся отвечают на вопросы.
Шаг 4. Во время чтения	Учитель читает учащимся книгу с использованием стратегий «Чтение вслух», «Интерактивное чтение», демонстрируя иллюстрации, делая остановки для обсуждения прочитанного (Вопросы в Приложении 2).
Шаг 5. После чтения книги	Учитель задаёт вопросы учащимся: - Вам понравилась книга? Чем она понравилась? - Как вы думаете, в чем заключается основной смысл этого рассказа? - Что общего у всех героев рассказа? (возраст, хобби, интересы…) - Чем они отличаются друг от друга? (характером, цветом волос…) - «Все дети разные и это хорошо» - перефразируйте это утверждение своими словами, например «Очень важно, чтобы в классе, в группе были дети не похожие друг на друга». - Быть особенным – это хорошо или плохо?
Шаг 6.	Учитель дает следующее задание учащимся – нарисовать свой автопортрет под названием «Я особенный». Внизу своего портрета написать, в чем заключается ваша особенность, например: ***«Я особенный, потому что... у меня рыжие, вьющиеся волосы"***. После того, как учащиеся закончат свою работу, они работают в парах, делясь своими отличительными чертами. В конце ребята по желанию могут зачитать свои отличия и показать свой автопортрет. Затем учитель вывешивает работы детей на стену, чтобы все могли с ними познакомиться и узнать, что особенного есть в каждом однокласснике.
Шаг 7. Домашнее задание	Пересмотреть карту слов по «разнообразию» и дополнить ее\или изменить после чтения и обсуждения книги.
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	«Жаңы бала», автор: Элеонора Прояева, перевод и адаптация: Талгат Деркембаев; «Янги бола», автор: Элеонора Прояева, перевод и адаптация: Мухтарам Халмуратова; «Бачаи нав», автор: Элеонора Прояева, перевод и адаптация: Манзура Раджапова https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1.

Что это?	Нарисуй рисунок.
РАЗНООБРАЗИЕ	
Найди синоним этому слову.	**Приведи пример из жизни.**

Приложение 2.

Примеры вопросов во время чтения

1. Эпизод (стр. 1-2)
- Кто переехал в дом?
- Сколько девчонок и мальчиков во дворе дома?
- Почему дети обрадовались когда увидели новенького?

2. Эпизод (стр. 3-6)
- Как выглядит новенький? Опишите его.
- Знаете ли вы кого-нибудь в нашем классе, кто был бы похож на героя этой книги? (невысокого роста, рыжие волосы, голубые глаза, носит очки, светлую курточку)
- Чем обычно занимаются ребята во дворе?
- А у вас в классе (во дворе) есть новенькие?
- Как обычно вы знакомитесь с ними?

3. Эпизод (стр. 7- 10)
- Как решили ребята привлечь внимание новенького?
- Что сделал Арслан?
- Хорошо ли поступили, ребята?
- Что ребята увидели на белых листах бумаги?
- Почему они прекратили смеяться? Что они почувствовали?
- Что особенного было в новеньком?
- А вы как обычно знакомитесь с новенькими?

4. Эпизод 4 (стр. 11-12)
- Какие у вас возникли чувства по отношению к главному герою, второстепенным героям, их поступкам, описанным в книге?
- Кто из этих персонажей похож на вас? Какие персонажи отличаются от вас?

Приложение 3.

Нарисуйте свой автопортрет под названием «Я особенный». Внизу своего портрета напишите, в чем заключается ваша особенность, например: ***«Я особенный, потому что... у меня рыжие, вьющиеся волосы».***

«Я ОСОБЕННЫЙ»

Я особенный, потому что...____

____

____

____

Сценарий 7

Название книги:	**Альпийские луга Кыргызстана** Автор: Ирина Молчанова Иллюстратор: Елена Кисенкова Класс: 4, уровень: 4.1
Предметы:	Чтение, Я и мир, внеклассное чтение
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - смогут объяснить, что такое альпийские луга; - привести примеры обитателей растительного и животного мира на альпийских лугах; - определить значение альпийского луга для человека и для природы; - разработать свои правила по охране альпийских лугов в КР.
Стратегия\ приёмы:	Ротация по станциям.
Необходимые ресурсы:	Книга в электронном https://bloomlibrary.org/book/xoLkwjcdaf и распечатанном виде, маршрутные листы, карточки с условными знаками.
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), в группах, индивидуальная
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1.	Учитель просит учащихся отгадать загадку, чтобы дети угадали тему урока. Где накосим трав стога, Чтобы овцам есть в снега Корм такой богатый С чабрецом и мятой? (Ответ: луг) Учитель объявляет тему «Альпийские луга Кыргызстана» и сообщает, что учащиеся изучат удивительный растительный и животный мир альпийских лугов в Кыргызстане, определят значение альпийских лугов для человека и для природы, а также разработают свои правила по охране альпийских лугов в КР. Учитель сообщает учащимся, что изучение темы будет проходить необычным способом – через использование стратегии «Ротация по станциям», что работа будет организована в 3 группах, каждая группа будет иметь свой маршрут. Учитель организовывает 3 места для работы в малых группах. Учащиеся будут переходить из одного места в другое. Эти места будут называться станциями, а переход от станции к станции – ротацией.
Шаг 2.	Учитель делит учащихся на 3 группы (Группа №1, группа №2, группа №3).

Шаг 3.	Учитель дает четкий инструктаж учащимся. 1. У каждой группы свой маршрут движения. 2. Все группы в течение урока должны поработать на трех станциях – Станция 1 (Зона работы с учителем), Станция 2 (Зона групповой работы) и Станция 3 (Зона самостоятельной работы). 3. Группы должны внимательно читать инструкции и выполнять задания текущей станции. 4. Время работы на каждой станции – ограничено (8 минут); по истечению времени учитель подает сигнал (звонок, хлопок), при котором группа должна закончить работу на текущей станции и перейти к следующей станции (ротация). **Маршруты передвижения групп по станциям:** **Группа 1** (наиболее нуждающиеся в помощи педагога) Станция 1 (Зона работы с учителем)- Станция 2 (Зона групповой работы) - Станция 3 (Зона самостоятельной работы). **Группа 2**. Станция 2 (Зона групповой работы) - Станция 3 (Зона самостоятельной работы) - Станция 1 (Зона работы с учителем). **Группа 3**. Станция 3 (Зона самостоятельной работы) - Станция 1 (Зона работы с учителем) - Станция 2 (Зона групповой работы).
Шаг 4.	Учитель знакомит учащихся с содержанием Маршрутных листов для каждой группы. Он (она) предлагает учащимся, которым требуется больше поддержки, начинать с первой станции (группа 1). **Группа 1** **Маршрутный лист** **Станция 1 (Зона работы с учителем)** **Задание 1.** Учитель знакомит учащихся с ключевыми словами: альпийские луга, красная книга, архар, сурок, эдельвейс, используя контекст (подсказки в тексте такие, как толкование, примеры, описание помогают определить значение этих слов). ***Задание 2.*** Учитель совместно с детьми читают текст «Альпийские луга Кыргызстана». После прочтения текста учитель задаёт вопросы на понимания учащимся: 1. Что такое альпийские луга? 2. Какие цветы растут на альпийских лугах? 3. Какие животные обитают на альпийских лугах?

Шаг 4.

Станция 2 (Зона групповой работы)
Задание 1. Составьте кластер
Какое значение альпийских лугов для человека?
Какое значение лугов в природе?

Станция 3 (Зона самостоятельной работы).
Задание 1. Сформулируйте (напишите) правила поведения на лугу, соответствующие этим знакам.

Задание 2. Придумайте и нарисуйте свой знак охраны альпийских лугов. Объясните свой выбор.

Группа 2.
Маршрутный лист

Станция 2 (Зона групповой работы)
Задание 1. Прочитайте текст «Альпийские луга Кыргызстана»
Задание 2. Составьте кластер
Какое значение альпийских лугов для человека?
Какое значение альпийских лугов в природе?

Станция 3 (Зона самостоятельной работы)
Задание 1. Сформулируйте (напишите) правила поведения на альпийских лугах, соответствующие этим знакам.

Задание 2.
Придумайте и нарисуйте свой знак охраны альпийских лугов.
Объясните свой выбор.

Станция 1 (Зона работы с учителем).
Задание 1.
Учитель, опираясь на работу группы, проделанную на предыдущих станциях, задаёт следующие вопросы:
- Что такое альпийские луга?
- Какие животные внесены в Красную книгу?
- Почему снежный барс внесен в Красный список Международного союза охраны природы?
- Как человек должен вести себя, чтобы сохранить альпийские луга?

Задание 2.
Верно или не верно?
1. На высоте около трёх тысяч метров над уровнем моря находятся альпийские луга. (Верно)
2. Горный эдельвейс – это цветок благополучия и верности. (Не верно)
3. Во Франции цветок эдельвейса называют альпийской травой. (Не верно)
4. На альпийских лугах обитает редкий вид сурков – сурок Мензбира. (Верно)
5. В красную книгу занесены: беркут, сурок, эдельвейс, архары (Верно)
6. Самые крупные дикие бараны – это архары и козероги. (Верно)

Группа 3.
Маршрутный лист
Станция 3 (Зона самостоятельной работы)
Задание 1. Прочитайте текст самостоятельно. Ответьте на следующие вопросы:
- Что такое альпийские луга?
- Почему некоторые растения и животные занесены в Красную книгу?
- Почему исчезают некоторые виды растений и животных?
- Что нужно делать, чтобы сохранить альпийские луга?

Задание 1. Сформулируйте (напишите) правила поведения на лугу, соответствующие этим знакам.

Задание 2. Придумайте и нарисуйте свой знак охраны луга на шаблоне. Объясните свой выбор.

Станция 1 (Зона работы с учителем)
Задание 1. Ответьте на вопросы
1. Какие цветы растут на альпийских лугах в Кыргызстане?
2. Какие животные обитают на альпийских лугах?
3. Какие растения и какие животные занесены в Красную книгу? Почему?
4. Как сохранить альпийские луга?

Задание 2. Верно или не верно?
1. В Кыргызстане эдельвейсов растёт меньше, чем в Европе. (Неверно)
2. Беркут обладает не только невероятной силой, но и острым зрением. (Верно)

	3. Барсы не спускаются ниже трёх тысяч метров. (Верно) 4. Снежный барс внесен в Красный список Международного союза охраны природы. (Верно) 5. С древних времён кочевники использовали беркутов как ловчую птицу для охоты на овец. (Не верно) 6. Горный эдельвейс похож на лапу зайца. (Не верно). **Станция 2** (Зона групповой работы). **Задание 1. Составьте кластер** Какое значение альпийских лугов для человека? Какое значение альпийских лугов в природе?
Шаг 5. Рефлексия	После того, как все 3 группы поработали на трех станциях – Станция 1 (Зона работы с учителем), Станция 2 (Зона групповой работы) и Станция 3 (Зона самостоятельной работы) учитель проводит рефлексию со всем классом. Учитель задаёт вопросы учащимся • Что вы узнали об альпийских лугах Кыргызстана? • Какое влияние человек оказывает на альпийские луга? • Как нужно охранять альпийские луга?
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	- «Такие разные пустыни», Ирина Молчанова (уровень 3.2); - «Я люблю деревья», Ворлд Эдукейшн (уровень 3.1); https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1
Автор: Ирина Молчанова

Альпийские луга Кыргызстана

На лето семья Санжара переехала на джайлоо. После завтрака дедушка собрался пасти овец. Он решил подняться повыше в горы, где на лугах росло много травы. Санжар попросил разрешения пойти вместе и пообещал внимательно следить за непослушными овцами. Они взяли с собой несколько лепешек, айран, выпустили из загона животных и отправились в путь.

– Дедушка, а почему мы гоним овец выше в горы? – спросил Санжар. – На высоте около трёх тысяч метров над уровнем моря находятся альпийские луга. Летом трава на них хоть и невысокая, но очень сочная и разнообразная. А как там пахнут цветы! – дедушка глубоко вдохнул и зажмурился от удовольствия. Эдельвейсы, одуванчики, альпийские астры, подснежники, первоцветы – не сосчитать, сколько их там. Весной склоны покрываются маками и тюльпанами. Идём дальше, а то все овцы разбредутся.

Наконец, они дошли до большого разноцветного луга. Овцы очень обрадовались такому разнообразию и принялись щипать сочную зеленую траву. А Санжар с дедушкой присели передохнуть. – Посмотри, какая красота! – обратился дедушка к внуку. – Как много цветов на альпийских лугах. Видишь этот белый мохнатый цветок? Это и есть знаменитый гор-

ный эдельвейс. Его называют цветком любви, красоты и свободы. Название происходит от греческих слов «leon» – лев и «podion» – стопа. – Он, правда, похож на львиную лапу, – удивился Санжар. – Во Франции цветок эдельвейса называют альпийской звездой, а в Италии — серебряным цветком скал. В Кыргызстане эдельвейсов растёт больше, чем в Европе. Эдельвейс занесён в Красную книгу, его надо беречь, – сказал дедушка.

– Дедушка, смотри какой маленький пушистый зверёк, – сказал Санжар. – Это сурок. На альпийских лугах обитает очень много животных: зайцы, лисицы, барсуки, кабаны, волки и даже бурые медведи, – объяснил дедушка. – Здесь обитает и редкий вид сурков – сурок Мензбира. Он занесён в Красную книгу. Они живут целыми семьями. За лето они становятся толстыми, а в сентябре залегают в спячку до весны. К сожалению, в Кыргызстане с каждым годом их становится всё меньше.

– Что это за книга такая и почему она красная? – спросил Санжар. – Это очень важная книга, – сказал дедушка. – В Красной книге Кыргызстана собраны редкие и исчезающие виды растений и животных. Почти все попали в эту книгу по вине человека. Их нужно беречь и охранять, чтобы они совсем не исчезли с нашей планеты.

Вдруг Санжар увидел в небе большую тёмную птицу. Она раскинула свои огромные крылья и парила высоко над землёй. – Кто это, дедушка? – спросил мальчик, не отрывая глаз от птицы. – Это ещё один знаменитый обитатель альпийских лугов – беркут. Он тоже занесён в Красную книгу. В истории кыргызов у него особое место. С древних времён кочевники использовали беркутов как ловчую птицу для охоты на зайцев, лисиц, волков, маралов и сайгаков, – сказал дедушка.

– Беркут такой сильный? – удивился Санжар. – Ещё какой, – ответил дедушка. – Беркут обладает не только невероятной силой, но и острым зрением. Например, зайца он может увидеть на расстоянии до 2 километров.

– Кстати, на альпийских лугах живут горные бараны: архары и козероги, – сказал дедушка. – Это самые крупные дикие бараны. У них очень длинные, закрученные в спираль рога. У самцов рога могут быть почти два метра в длину. – Наверное, им очень тяжело носить их на голове, – представил Санжар и схватился за голову. – Архаров практически не осталось. Они тоже занесены в Красную книгу. Охота на них строго запрещена, – серьёзно сказал дедушка.

– А вон в тех скалах обитает хозяин высокогорья – снежный барс. Здесь нет животных сильнее его, – продолжил дедушка. – Не хотел бы я стать его добычей, – сказал мальчик. – Что ты! Встретить снежного барса почти невозможно. Чаще люди находят только его следы. Барсы не спускаются ниже трёх тысяч метров. Они любят тишину и уединенность.

– Какой неуловимый, – заметил Санжар. – В погоне за добычей снежный барс может прыгнуть на расстояние до десяти метров в длину и до трёх метров в высоту, – сказал дедушка. – Он ловко лазает по деревьям и может переплывать реки.

– Дедушка, снежных барсов тоже осталось немного? – спросил Санжар. – Это животное внесено в Красный список Международного союза охраны природы. У барса статус редкого или исчезающего вида во всех 12 странах, где он обитает: в России, Монголии, Китае, Казахстане, Афганистане, Индии, Кыргызстане, Непале, Пакистане, Таджикистане, Узбекистане, Бутане. На планете осталось не более четырёх тысяч особей этого редкого хищника, – ответил дедушка.

– Дедушка, когда я вырасту, обязательно буду охранять всех наших редких животных, – сказал Санжар. – Хорошо, мой дорогой, – сказал дедушка и погладил внука по голове. – Беречь природу надо всегда. Человек и так наносит ей много вреда. А природа у нас такая удивительная и прекрасная!

Сценарий 8

Название книги:	**Бектемир и Дубовый лист** Автор: Наргиса Карасартова Иллюстратор: Алена Дин Класс: 4, уровень: 4.2
Предметы:	чтение, Я и мир
Ожидаемые результаты обучения:	Учащиеся: - повысят уровень осведомлённости о людях с ограниченными возможностями «не такие как все»; - продемонстрируют своё понимание прочитанного текста «Бектемир и Дубовый лист» через вопросы; - смогут извлечь из текста необходимую для понимания его смысла информацию; - создадут письменный текст с использованием информации из прочитанного текста по схеме «RACE».
Стратегия\ приёмы:	Чтение вслух, чтение по цепочке, интерактивное чтение, RACE.
Необходимые ресурсы:	Книга в электронном https://bloomlibrary.org/book/xoLkwjcdaf , стихотворение Л.Заводновой «Не такой, как все», тетрадь, ручка, расшифровка аббревиатуры RACE, написанная на доске, Форма RACE.
Форма организации обучения:	Фронтальная (со всем классом), в малых группах
Пошаговая инструкция:	
Шаг 1. До чтения	Учитель читает стихотворение Л. Заводновой «Не такой, как все». *По полям, лесам, болотам* *Весть сорока разнесла:* *У орлицы отчего – то* *Сын родился без крыла* *И в округе птичья стая* *Щебетала день и ночь:* *«Как пришла беда такая?* *Чем же птенчику помочь?»* *А стервятник злое слово* *Тут же высказать готов:* *«Не встречали мы такого* *Среди гордых птиц орлов,* *Выше облаков летают,* *В небесах парят орлы* *Не нужны* ***калеки*** *в стае,* *Сбросим в пропасть со скалы».* *А орленок – славный птенчик* *Ничего не понимал,* *Рад был миру и, конечно,* *Червячка от мамы ждал.*

	Над гнездом склонились тучи: *«не бывать тебе орлом».* *И бедою неминучей* *Кружит злоба над гнездом.* *Только гордая орлица* *Клик победно издала,* *Чтоб за сына заступиться,* *Вон стервятника гнала.* *Зашумели птицы: «Что же* *Мы не сможем поддержать* *Малыша? Он хочет тоже* *Жить и высоко летать* ***Не такой, как все, но все же*** *Много нас, а он один…* *Подрастай, малыш, поможем,* *Рядом, вместе полетим».* *Стал примером этот случай…* *В сердце каждого живет* *То, что делает нас лучше,* *И добро творить зовет.* *Мир огромный и цветущий,* *Солнце свет веселый льет* *Поровну, на всех живущих,* *Никого не обойдет!* После прочтения стихотворения учитель задает вопрос классу: - Вам понравилось стихотворение? - «Ребята, как вы понимаете выражение «не такой как все»? - Бывают ли люди\дети не такие как все? - В чем проявляется их особенность, что они не как все? - «Почему это стихотворение названо «Не такой как все?»» (Учащиеся рассуждают). - О чем мы сегодня будем говорить на уроке? (Ответы детей). Учитель объявляет тему урока «Сегодня мы с вами прочитаем рассказ под названием «Бектемир и Дубовый лист» и познакомимся с героем рассказа, которого зовут Бектемир, который «не такой как все» и создадим небольшое сочинение по прочитанному тексту, в группах.
Шаг 2.	Учитель знакомит учащихся с книгой «Бектемир и Дубовый лист». Он демонстрирует классу книгу и задаёт следующие вопросы: • Что изображено на обложке? • Как вы думаете о чём будет этот рассказ? • Как вы думаете, в чем же проявляется особенность Бектемира, что он «не такой как все»? Учащиеся отвечают на вопросы.
Шаг 3. **Во время чтения**	Учитель читает учащимся книгу вслух (Приложение 1), а затем просит продолжить учащихся чтение рассказа по цепочке. Во время чтения учитель делает остановки для обсуждения прочитанного и задает вопросы на понимание прочитанного (стратегия: «Интерактивное чтение»), демонстрируя иллюстрации, (Вопросы в Приложении 2).

Шаг 4. После чтения книги	Учитель задаёт вопросы учащимся: - Вам понравилась книга? Чем она понравилась? - Как вы думаете, в чем заключается основной смысл этого рассказа? - Ребята, а много ли детей с ограниченными возможностями у нас в стране? - Важно ли помогать детям, которые не такие как все? - А вы помогаете своим друзьям, которые нуждаются в поддержке? Как вы помогаете? - Почему важно помогать детям, которые не такие как все?
Шаг 5.	Работа в группах- написание письменного текста. Учитель сообщает детям, что они напишут небольшой текст на основе прочитанного текста по схеме RACE. Он делит учащихся на группы (5 групп). Учитель напоминает учащимся, что означает каждая буква в слове RACE: переформулирование вопроса в утверждение (R), ответ на вопрос (A), приведение доказательства (C) и объяснение\представление своего мнения (E). Данный алгоритм написан на доске или флипчарте. Учитель задаёт учащимся вопрос: • Ребята, как вы думаете: **«Нужно ли помогать детям, которые не такие как все?** И записывает этот вопрос на доске. Учитель просит учащихся перефразировать данный вопрос в утверждение. Прослушав 2-3 ответа, учитель просит учащихся записать свои предложения в Форме «RACE» (Приложение 3). Затем учащиеся работая в малых группах продолжают самостоятельно записывать в Форму остальные этапы RACE. Учитель и учащиеся слушают письменные работы групп (1-2 группы).
Шаг 6.	Учитель делает вывод по всему уроку: «Люди с ограниченными возможностями нуждаются в помощи и поддержке здоровых людей. Они почти ничем не отличаются, только носят очки с толстыми линзами, слуховой аппарат, используют вспомогательную технику для передвижения, специальные книги для чтения, принимают определённые медицинские препараты и т.д. А вот как мы можем помочь им, я хотела бы услышать от вас (ответы учащихся). Ко всем нужно относиться по доброму и с уважением!»
Рекомендуемые книги с использованием этой стратегии:	«Бектемир жана Эмин жалбырагы», автор: Наргиса Карасартова, перевод и адаптация: Сулайман Рысбаев. https://bloomlibrary.org/kyrgyzstan-OkuuKeremet

Приложение 1

«Бектемир и Дубовый Лист»

1

Бектемир любит смотреть из окна на дуб, растущий под окном. Он частенько рисует деревья и красиво выводит на рисунках разные листочки. И сегодня, когда мальчик распахнул окно, один Дубовый Лист решил с ним пообщаться.

– Привет, Бектемир! Удивляешься, что знаю твоё имя? Так ведь я твой сосед и замечаю, что ты очень часто грустишь.

– Я думал, что это я наблюдаю, как листочки качаются от ветерков. Оказывается, это вы подглядываете за мной?

2

– Признаюсь, я очень любопытный и давно мечтаю узнать тебя ближе.

– Я и не думал, что листочки когда-то захотят поговорить со мной.

– О, я давно хотел с тобой пообщаться. Скажи, чего ты хочешь больше всего?

– Хочу, как другие мальчики и девочки, бегать и прыгать на улице. Надоело сидеть в кресле-коляске.

3

Задумался Лист и захотел рассеять грусть Бектемира.

– Давай, я расскажу о себе.

– А разве твоя жизнь интересная?!

– Сейчас узнаешь. У меня большая семья, множество братиков и сестричек только на одной ветке. Есть листочки говорливые и шумные, молчаливые и робкие, играющие с ветром и уклоняющиеся от него. Нас, листочков, наверное, сотни тысяч. В эти майские дни мы шепчемся и рассказываем друг другу сказки. Также мы любим греть наши лопасти на солнышке. Лопасти – это наши широкие бока. Расскажи мне о себе!

4

– Я раньше был здоровым мальчишкой, но два года назад у меня заболели ноги и суставы. Родители возили меня к врачам. Я подолгу лежал в больницах и выпил много лекарств, но ничего мне не помогло. Поначалу только спотыкался, а затем пересел в коляску. А я ведь умел бегать, прыгать, даже учился играть в футбол.

– Ты не грусти, – подбодрил его Дубовый Лист. – Ты ведь учишься в школе?

– Да, конечно. Меня обучают добрые учителя, а на переменах я общаюсь с одноклассниками. Они ко мне очень хорошо относятся. У нас дружный класс. Просто играть, как прежде, не могу, – и мальчишка чуть не заплакал.

5

Тут Дубовый Лист сменил тему разговора.

– Бектемир, ты знаешь, откуда на дубе жёлуди? Посмотри-ка на дуб: что ты видишь, кроме ветвей и листочков?

– Я вижу тонкие свисающие серёжки.

– Серёжки, как ни странно, это мужские цветки. А женские цветки – в виде маленького зелёного зернышка с красноватой верхушкой. Смотри, они на тоненьких стебельках, и к осени из них созревают жёлуди.

6

– Мне нравится делать разные фигурки из желудей и поделки из шишек, они у меня красиво получаются. Ещё я люблю рисовать, может, стану художником, кто знает… А раньше-то я мечтал быть футболистом, – вздохнул мальчик.

– Но ты легко можешь стать спортивным комментатором.

– Точно, а я об этом даже не подумал…

– А у меня две мечты, – поделился Лист. – Одну я исполнил, хотел с тобой познакомиться. А другая вот какая: хочу отделиться от веточки и полетать, как бабочка или пташка.

7

В комнату вошла мама Бектемира и оглянулась:

– Мне послышалось, что ты с кем-то разговариваешь, но в комнате никого нет.

Мальчик улыбнулся и ответил:

– Общаюсь с одним забавным Дубовым Листом.

– Вижу, он поднял тебе настроение.

– Да, представляешь, мама, он рассказал, откуда жёлуди появляются, и вообще, у него тоже есть мечты, как у меня.

– Ладно, фантазёр, пойдём кушать, я приготовила вкусные манты.

8

После обеда Бектемир направился в сад. Он хотел поскорей попасть к дубу, где висит его новый друг. Вот нижняя ветка возле окна его комнаты. Где же он, разговорчивый Листок?!

– Бектемир, я здесь! – крикнул Дубовый Лист. – Чувствуешь, ветер стал дуть сильнее, меняется погода.

– Я люблю ветер и очень люблю дождь!

– Я тоже! Вот, смотри: сейчас я рвanусь навстречу ветру! О, как сильно я прикреплен к ветке. Надо ещё чуть-чуть постараться.

9

– Что ты делаешь?! Так нельзя! – кричали остальные листья на дереве.

Однако Листок решил никого не слушать, он упрямо рвался с ветки в небо. Наконец он отделился от дуба и взметнулся в воздух.

– Смотри-ка, Бектемир, я парю! Я исполняю своё желание!

10

Дубовый Лист полетел, играя в воздухе, то сворачиваясь кулёчком, то распрямляя лопасти. Вот он надувает жилки, распрямляет осанку, переворачивается и радостно танцует.

Мальчик сидел и завороженно любовался полётом маленького нового друга и даже немного двигал ногами. Да, он чуть-чуть умел шевелить ими.

– Теперь я каждый день буду делать упражнения, ведь папа говорил, что если упорно тренироваться, то можно встать на ноги.

11

В этот момент мама вышла в сад за Бектемиром.

– Какой внезапный сильный ветер! Скорее домой! С минуты на минуту начнётся ливень, а может, и гроза!

– Мама, подожди! Смотри, как красиво летает Дубовый Лист!

– Где? Вон тот? Надо же, какой весёлый!

– Ты видишь, мама, видишь?!

– Да, вижу, он будто машет нам с тобой и выглядит счастливым!

– Мама, и я больше не буду грустить, ведь я могу играть в лего, учиться, петь, рисовать, да много чего ещё могу! Если захочу, даже стану футбольным комментатором или художником. Значит, я очень счастливый, ура!

– Сколько раз я тебе об этом говорила, а ты мне не верил.

12

На следующий день Бектемир не увидел на дереве Дубового Листа и прошептал:

– Спасибо тебе, дружище, ты меня многому научил. Зачем мне попусту грустить? Лучше буду тренироваться. Ого, мои ножки слегка зашевелились. Так, где же та книжечка со специальными упражнениями, которую подарил мне доктор?

Приложение 2

Примеры вопросов во время чтения

1. Эпизод (стр. 1-2)

- Что любит делать Бектемир?
- Кто хотел узнать поближе Бектемира? Почему?
- Что больше всего хочет Бектемир?

2. Эпизод (стр. 3-6)

- Что рассказал Лист о своей жизни?
- Что вы узнали о жизни мальчика?
- Что общего у Бектемира и Листа?
- О чем мечтает Лист?

3. Эпизод (стр.7-12)

- Исполнилась ли мечта Листа?
- Какой пример подал Лист Бектемиру?
- Почему Бектемир был мотивирован?
- Что вдохновило мальчика на поступки? Почему?
- Почему Бектемир теперь себя считает счастливым?
- Чему научил Лист Бектемиру?

Вопросы после прочтения рассказа.

- Вам понравилась книга? Чем она понравилась?
- Как вы думаете, в чем заключается основной смысл этого рассказа?
- Ребята, а много ли детей с ограниченными возможностями у нас в стране?
- Важно ли помогать детям, которые не такие как все?
- А вы помогаете своим друзьям, которые нуждаются в поддержке? Как вы помогаете?
- Почему важно помогать детям, которые не такие как все?

Приложение 3. «RACE» (в качестве примера заполнения)

Вопрос: Нужно ли помогать детям, «которые не такие как все»?

R – restate the question: переформулировать вопрос в утверждение	Нужно помогать детям, «которые не такие как все».
A – answer the question: ответить на вопрос	Потому, что им сложно обходиться без чьей-либо помощи, потому что они не могут передвигаться, у них могут быть проблемы со зрением или слуха, нет одной руки… Чтобы сделать их счастливыми…
C – citing the evidence: привести доказательства из текста	В тексте говорится, Как Дубовый лист помог Бектемиру справиться со своей проблемой. Он рассказал ему свою историю… Он вдохновил Бектемира своим личным примером. Лист посоветовал стать ему футбольным комментатором …
E – explaining the answer: объяснить свой ответ	Я считаю, что очень важно помогать детям- инвалидам, так как они такие же дети как и мы… Если бы я был его другом, я бы старался больше проводить с ним время, помогая ему…, я бы его подбадривал и поддерживал, приносил бы книги почитать… Друг познается в беде. Очень важно, чтобы рядом был настоящий друг.